

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TMS 8 KAPSAMINDA MUHASEBEDE HATA VE HİLENİN TESPİTİ
VE ŞİRKETLERİN BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SULTAN EZĐİ AKALIN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NALAN AKDOĞAN

ANKARA-2017

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TMS 8 KAPSAMINDA MUHASEBEDE HATA VE HİLENİN TESPİTİ
VE ŞİRKETLERİN BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SULTAN EZĐİ AKALIN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NALAN AKDOĞAN

ANKARA-2017

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 30 / 01 / 2017

Öğrencinin Adı, Soyadı : Sultan Ezgi AKALIN

Öğrencinin Numarası : 21420068

Anabilim Dalı : İşletme Ana Bilim Dalı

Programı : Muhasebe Finansman Tezli Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN

Tez Başlığı : TMS 8 Kapsamında Muhasebe Hata ve Hilenin Tespiti ve Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarının İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam ...84... sayfalık kısmına ilişkin, 09 / 01 / 2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Atunetin..... adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ..18.....'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası: :

Onay

30 / 01 / 2017

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Sultan Ezgi AKALIN tarafından hazırlanan TMS 8 Kapsamında Muhasebe Hata ve Hilenin Tespiti ve Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarının İncelenmesi adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 30/01/2017

(Jüri Üyesinin Unvanı, ADI-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Deniz Umut ERHAN Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Serap YANIK Gazi Üniversitesi

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 20....

Prof. Dr. Doğan TUNCER

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimim sürecinde bana destek olan, her sorunumda bana yol gösteren, bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN'a, Sayın Doç. Dr. Deniz Umut ERHAN'a, sevgisini ve desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Bu çalışmamı dedeme ve merhum babaanneme ithaf ediyorum.

Sultan Ezgi AKALIN

Ankara, 2017

ÖZET

Bu tezin amacı, muhasebede hataların ve hilelerin önlenmesi, açıklanması, çözüm yollarının belirlenmesidir. Şirketlerin denetim raporları alınmıştır ve denetçilerin görüşlerine göre durumları incelenmiştir.

Birinci bölümde, muhasebe ile ilgili genel bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, TMS-8, muhasebe hataları ve hileleri hakkında bilgi verilmekte, hileleri önleme ve ortaya çıkarma yöntemleri açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde, finansal tablolar hakkında bilgi verilmekte, bilanço ve gelir tablosu hesaplarındaki hileler tanımlanmaktadır. Türk Muhasebe Sisteminde olası hileli işlemlerin varlığı açıklanmaktadır. Son olarak, denetim raporlarının gözlemlenmesiyle şirketlerin karşılaştıkları hatalar, hileler, usulsüzlük ve eksikliklerin varlığı araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Muhasebe Hataları ve Hileleri, Finansal Tablolar, Denetim Raporu

ABSTRACT

The purpose of this dissertation is to prevent accounting mistakes and fraud, to explain, to determine solution. Companies' audit reports were observed and the situations met were investigated according to the auditor's opinions.

In the first part, general information on accounting is mentioned. In the second part, information about TAS-8, accounting mistakes and fraud are given, the methods to prevent and reveal fraud are explained. In the third part, information about financial statements are given, fraud on balance sheet and income statement accounts are defined. The existence of possible fraudulent transactions in the Turkish Accounting System are being explained. In the last part, an application is inserted, with the observation of audit reports, the existence of faults, fraud, irregularities and deficiencies companies face are investigated.

Keywords: Ethic, Accounting Mistakes and Fraud, Financial Statements, Audit Report.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
TABLOLAR LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK	3
1.1.Muhasebe ve Muhasebeci Tanımı ve Görevleri	3
1.2.Muhasebenin Temel Kavramları.....	3
1.3.Muhasebe Mesleğinde Etik	7
1.3.1.Etik Kavramı	7
1.3.2. Muhasebe Mesleğinde Etik	7
1.3.3. Muhasebe Mesleğinde Etik İle İlgili Düzenlemeler ve Etik İlkeler	8
1.3.4.Muhasebecinin Uyması Gereken Etik Kurallar	9
BÖLÜM II. MUHASEBEDE YAPILAN HATA VE HİLELER	10
2.1.Muhasebede Yapılan Hatalar	10
2.1.1. Hata Kavramı ve Muhasebede Hatalar	10
2.1.2.Muhasebe Hata Türleri	11

2.1.2.1. Matematik (Hesap) Hataları	11
2.1.2.2. Kayıt Hataları.....	11
2.1.2.2.1. Rakamsal Kayıt Hataları	12
2.1.2.2.2. Hesap Adında Yapılan Hatalar	13
2.1.2.2.3. Hesabın Borç Alacak Taraflarının Karıştırılması.....	13
2.1.2.3. Unutma ve Tekrarlama Hataları	15
2.1.2.4. Nakil (Virman) Hataları	15
2.1.2.5. Belge ve Defter Düzeninde Hatalar	15
2.1.2.6. Muhasebe İlkelerini Uygulamada Hatalar	15
2.1.2.7. Bilanço Hataları	16
2.1.3.TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı ve Raporlamaya Etkileri	17
2.1.3.1. TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı	17
2.1.3.2. TMS 8 Standardının Raporlamaya Etkileri	19
2.2.Muhasebede Yapılan Hileler	20
2.2.1.Hile Kavramı ve Bağımsız Denetim Standardında Hile	20
2.2.2.Muhasebe Hilelerinin Nedenleri	23
2.2.3.Hile Üçgeni	23
2.2.4. İşletme Çalışanları ve Yöneticiler Tarafından Yapılan Hileler	27
2.2.5. Muhasebe Hilelerini Önleme ve Ortaya Çıkarma Yöntemleri	31

BÖLÜM III. FİNANSAL TABLO HİLELERİ	35
3.1. Finansal Tablo Tanımı, Önemi ve Türleri	35
3.2. Finansal Tabloların Amacı	36
3.3. Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri	37
3.4. Finansal Tablolardaki Bilgilerin Güvenilir Olmama İhtimali	38
3.5. Hileli Finansal Raporlama Türleri	39
3.5.1. Kasti Hatalar	40
3.5.2. Kayıt Dışı İşlemler	40
3.5.3. İşlemden Önce veya Sonra Kayıt	40
3.5.4. Uydurma Hesaplar	41
3.5.5. Belge Sahtekârlığı	41
3.5.6. Bilanço Maskeleyesi (Makyajlama)	41
3.6. Finansal Bilgi Manipülasyonu	42
3.6.1. Manipülasyon Türleri	44
3.6.2. Finansal Bilgi Manipülasyonun Nedenleri	44
3.6.3. Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemleri (Yaratıcı Muhasebe)	45
3.7. Bilanço Hesaplarında Yapılan Hileler	46
3.7.1. Kasa Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	46
3.7.2. Alınan Çekler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	48
3.7.3. Banka Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	50

3.7.4. Verilen Çekler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	52
3.7.5. Diğer Hazır Değerler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	53
3.7.6. Menkul Kıymetler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	53
3.7.7. Ticari Alacaklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	54
3.7.8. Alacak Senetleri Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	55
3.7.9. Verilen Depozito ve Teminatlar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	56
3.7.10. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	57
3.7.11. Diğer Alacaklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	57
3.7.12. Stoklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	58
3.7.13. Mali Duran Varlıklar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler.....	63
3.7.14. Maddi Duran Varlıklar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler	63
3.7.15. Mali Borçlar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler	65
3.7.16. Ticari Borçlar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler	66
3.7.17. Öz kaynaklar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler	67
3.8. Gelir Tablosu Hesaplarında Yapılan Hileler.....	67
3.8.1. Brüt Satış Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	67
3.8.2. Brüt Satış İndirimleri Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	69
3.8.3. Satışların Maliyeti Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	70
3.8.4. Faaliyet Giderleri Hesabında Yapılan Hileli İşlemler	70

3.8.5. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler.....	72
---	----

BÖLÜM IV. ŞİRKETLERİN BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ İNCELENMESİ74

4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	74
--	----

4.2. Araştırmanın Kapsamı	74
---------------------------------	----

4.3. Bağımsız Denetim Raporlarının İncelenmesi.....	75
---	----

SONUÇ	82
--------------------	-----------

KAYNAKÇA	85
-----------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ	90
-----------------------	-----------

KISALTMALAR DİZİNİ

TMS:	Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS:	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
UMS:	Uluslar arası Muhasebe Standartları
TDS:	Türkiye Denetim Standartları
BDS:	Bağımsız Denetim Standartları
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AB:	Avrupa Birliği
EFT:	Elektronik Fon Transferi
IESBA:	International Ethics Standards Board for Accountants
IFAC:	International Federation of Accountants
ACFE:	Association of Certified Fraud Examiners
ACL:	Audit Command Language
SAS:	Statements on Auditing Standards
SOX:	Sarbones Oxley
GKGMİ:	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
VUK:	Vergi Usul Kanunu
KAP:	Kamuyu Aydınlatma Platformu
KGK:	Kamu Gözetim Kurumu
BİST:	Borsa İstanbul

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

DİBS: Devler İç Borçlanma Senedi

DB: Dönem Başı

DS: Dönem Sonu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çalışanlar Tarafından Yapılan Stok Hilelerini Ortaya Çıkarma Yolları.....	29
Tablo 2: Yönetim Tarafından Yapılan Stok Hilelerini Ortaya Çıkarma Yolları.....	31
Tablo 3: Stok Döngüsü Hesapları, İşlevleri ve Hileleri.....	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Hile Üçgeni	24
Şekil 2: En Etkin Strateji	33
Şekil 3: Stok Döngüsü İşlemleri	60

GİRİŞ

Günümüz toplumda ekonominin ve teknolojinin hızla gelişmesi ve işletmelerin büyümesi, işletmelerin yapılarını karmaşık hale getirmiştir. Muhasebe sistemi, işlevlerini yerine getirirken hata ve hileli işlemlerle karşı karşıya kalabilir. Hata ve hileli işlemler sonucunda işletmenin sunmuş olduğu bilgiler gerçeği yansıtmamaktadır. Gerçeği yansıtmayan bilgiler, işletme ilgililerinin verecekleri kararlar doğrultusunda yanlış seçim yapmalarını sağlayabilir, işletmenin amaçlarına ulaşmasını engelleyebilir, özelliklede muhasebe mesleğine duyulan güven azalabilir.

Finansal tabloları hazırlayanlar, büyük bir titizlikle standartlarda belirtilen kuralları uygularlar. Ayrıca işletme yöneticilerinin şüpheli alacak karşılığını tespit etmesi ya da maddi duran varlıkların faydalı ömrünü belirlemesi gibi muhasebe tahminlerinde bulunurlar. Titiz çalışmalara rağmen finansal tablolarının hazırlanmasında hatalar meydana gelebilir. Ayrıca raporlama standartlarda da sürekli güncellemeler yapılmaktadır. Bu nedenle güncellenen standartlardaki yeniliklerin uygulanması, oluşan hataların düzeltilmesi ve muhasebe tahminlerindeki değişikliklerin finansal tablolara uygulanması ihtiyacı sık sık ortaya çıkmaktadır (Şavlı, 2014). Bu düzenlemeler TMS 8 Muhasebe Tahminleri, Muhasebe Politikalarında Değişiklikler ve Hatalar standardında incelenmiştir.

Hileyi hatadan ayıran en önemli fark kasıt bulunmasıdır. Diğer bir önemli fark ise, işletmelerdeki çalışanların ya da yöneticilerin çıkar sağlamasıdır. İşletmelerin muhasebe hilelerine başvurma nedenlerinin başında vergi kaçırma gelmektedir (Bulca ve Yeşil, 2014). Demir (2014)'e göre; muhasebe hilelerine başvurulma nedenleri; şirketin durumunu olduğundan iyi göstermek, hisse senetleri fiyatlarını ayarlamak, kredi alabilmek ya da düşük maliyetle borçlanabilmek, giderleri ya da stokları arttırarak nakdi menfaat sağlamaktır.

Hile eğilimi, dış faktörlere de bağlı olmaktadır (Karabınar ve Akyel,2009). Dış faktörler; iş güvensizliği, terfi ettirilmeden çalıştırmak gibi motivasyonu düşüren iş ortamlarından da kaynaklanabilmektedir.

Yardımcıoğlu ve diğerleri (2014)'ne göre hilenin önlenmesine yönelik alınacak tedbirlerden birkaçı; etkin iç kontrol sisteminin oluşturulması, çalışanlara yönelik destek

programlarının oluşturulması, işletmede etik kuralların oluşturulması, dürüst kişilerin işe alınması, çalışanların gözlemlenmesi, cezalandırma korkusu uyandırması şeklinde sıralanabilir.

Bunların yanı sıra, denetim yazılım teknolojisinin veri tanı kullanımı, büyük firmalara, daha büyük dosyaları oluşturabilmelerinde ve daha etkili denetim yapabilmelerinde yardımcı olmaktadır. Bazı yazılımlar hileli durumları ortaya çıkarmada kullanılır. Oran analizi ve sayısal analiz gibi yöntemler verilerin analizinde kullanılmaktadır (Bierstaker ve diğerleri, 2006).

Muhasebe hilelerinin ve manipülasyonların ortaya çıkarılmasında çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Örneğin matematik kurala bağlı olarak geliştirilen Benford Kanunu adıyla anılan yöntem, yapılan araştırmalarda kullanılmış ve muhasebe verilerindeki hileli uygulamaların bu kanuna uygun olarak dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır (Kocameşe ve Güçlü, 2015).

Bağımsız denetim; mali tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamak için finansal tabloların GKGMİ'lerine ve UFRS'ye uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığını tarafsız olarak değerlendirmesinde, hatasız ve hilesiz rapor hazırlamasında, ilgililerin işletme hakkında ekonomik kararlar alırken kârlılık ve finansal durumu hakkında bilgi vermesinde önemli işlev sağlamaktadır.

BÖLÜM I. MUHASEBE MESLEĞİ

1.1.Muhasebe ve Muhasebeci Tanımı ve Görevleri

Muhasebe, işletmede meydana gelen ve para ile belirtilen işlemleri kaydetme, sınıflandırma, özetleyerek rapor etme, analiz etme ve yorumlayarak işletme yöneticilerine, ortaklara, banka finansal kuruluşlarına, müşterilere, devlete, satıcılara bilgi veren bilim ve sanattır(Okay, 2011).

Başka bir deyişle Sevilengül (2011)'e göre, bir örgütün kaynaklarının oluşumunu, değerlendirme biçimini, mali açıdan durumunu açıklayan bilgileri üreten ve ilgili kişilere sunan, ayrıca işlemler sonucunda kaynaklarda oluşan artış veya azalışları gösteren bir bilgi sistemidir.

Muhasebeci ise, bir işletmede mali işlemleri kaydeden, sınıflandıran, analiz eden, özetleyen, yorumlayan, çıkan sonuçları ilgili kişilere rapor eden kişidir. Aynı zamanda muhasebeci, yönetim çalışanlarını gözlemlemekte, muhasebe politikalarını oluşturmakta, denetim amacıyla bilgi üretmekte, finansal raporları tasarlamakta, beyannameleri hazırlamakta, hesap planını oluşturmakta, vergi ile ilgili işlemleri yürütmekte, yönetimin ihtiyaç duyduğu özel raporları hazırlayan kişi olarak tanımlanmaktadır (Bayraktar,2007).

Muhasebecilerin sundukları bilgiler açık, anlaşılır ve güvenilir bir şekilde olursa, bu bilgiler doğrultusunda alınan kararlarda ki doğruluk oranı yüksek olur. İşletmeler ve ilgili kişiler etkili çalışmalarda yer alır ve iş yaşamında istenilen verim giderek artar.

1.2.Muhasebenin Temel Kavramları

Muhasebenin 12 temel kavramı, uygulamada işletmeler açısından muhasebeye yarar sağlanması ve sağlıklı, tutarlı ve karşılaştırılabilir bilgiyi, bilgi kullanıcılarına sunmasına olanak sağladığı için önem arz etmektedir.

Muhasebenin 12 temel kavramları sırasıyla (Akdoğan ve Tenker, 2010: 50);

- Sosyal Sorumluluk Kavramı

- Kişilik Kavramı
- İşletmenin Sürekliliği Kavramı
- Dönemsellik Kavramı
- Parayla Ölçülme Kavramı
- Maliyet Esası Kavramı
- Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı
- Tutarlılık Kavramı
- Tam Açıklama Kavramı
- İhtiyatlılık Kavramı
- Önemlilik Kavramı
- Özün Önceliği Kavramı

i.Sosyal Sorumluluk Kavramı

Sosyal sorumluluk kavramı, muhasebenin görevini yapmak konusunda sorumluluklarını belirlemekte, muhasebenin amacını, kapsamını, anlamını ve yerini göstermektedir. Muhasebeci görevini yerine getirirken dürüst, tarafsız ve gerçeğe uygun bilgi sunmalı, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde ve finansal tabloların düzeltilmesinde ve sunulmasında tüm toplumun çıkarları gözetilmelidir (Tetik, 1997). Sosyal sorumluluk kavramı göz ardı edilirse, bundan sonraki kavramlar ve ilkeler etkinliğini ve anlamını kaybetmektedir (Sevilengül, 2011).

ii. Kişilik Kavramı

Kişilik kavramı, işletmenin yöneticilerinden, sahiplerinden, çalışanlarından, diğer kişi ve kuruluşlarından ayrı bir kişilikte olduğunu belirtmekte ve işletme bütün faaliyetlerini bu kişiler adına uygulanması ve sorumluluklar yüklemesini öngörmektedir (Tetik,1997).

iii. İşletmenin Sürekliliği Kavramı

İşletmenin sürekliliği kavramı, kuruluş sözleşmesinde olumsuz bir durum ortaya çıkmadıkça işletmelerin ömrünün sürekli olacağını ifade etmektedir. Bu kavram önemsenmez ise gelir ve giderleri karşılaştırıp kâr bulma yerine, varlıkları tasfiye değeri ile değerleyip edinme değeri ile karşılaştırarak kârı belirleme gibi bir anlayışa neden olmaktadır (Sevilengül, 2011).

iv. Dönemsellik Kavramı

Dönemsellik kavramı, işletmenin sınırsız olarak kabul edilen ömrünün, belli dönemlere ayrılması ve her dönem ortaya çıkan faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden ayrı bir şekilde tespit edilmesini anlatmaktadır. Hasılat, gelir ve kârların, maliyet, gider ve zararlar ile birlikte karşılaştırılması, gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi bu kavramın gereğidir. Eğer bu kavram, işletmelerce geçerliliğini kaybetmiş veya ortadan kalkmış ise finansal tabloların dipnotlarında belirtilmektedir (Elitaş, 2014).

v. Parayla Ölçülme Kavramı

Parayla ölçülme kavramı, işletmedeki olayların ölçülüp, ifade edilmesinde ortak ölçünün ulusal para birimiyle yansıtılmasıdır (Sevilengül,2011). Ulusal para Türkiye’de Türk Lirası, ABD’de Dolar, AB ülkelerinde Euro’dur.

vi. Maliyet Esası Kavramı

Maliyet esası kavramı, kayıt sırasında varlıkların maliyetlerinin ortaya konmasında etkilidir. İşletme tarafından varlık ve hizmetlerin muhasebeleştirilmesi ve elde etme maliyetlerinin esas alınması gerektiğini belirtmektedir.

vii. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı

Muhasebe kayıtlarının asıl durumunu gösteren ve yöntemine uygun hazırlanmış belgelere dayandırılması ve kayıtlara alınacak yöntemlerin belirlenmesinde önyargısız ve tarafsız olunması gerektiğini belirtmektedir (Tetik, 1997).

viii. Tutarlılık Kavramı

Muhasebe uygulamaları için seçilen, finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması için işletme tarafından kabul edilmiş ilkeler, kurallar ve uygulamalarda birbirini izleyen dönemlerde değişiklik yapılmadan uygulanmasıdır (Sevilengül, 2011).

ix. Tam Açıklama Kavramı

Tam açıklama kavramı, mali tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru kararlar vermelerine yardımcı olacak ölçüde, açık ve anlaşılır olmasıdır. Örneğin, işletme önceden uygulamış olduğu yöntem de değişiklik yaptığında, tam açıklama kavramı gereğince mali tablo dipnotlarında belirtmesi gerekir.

x. İhtiyatlılık Kavramı

Muhasebe olaylarında dikkatli olunması, tarafsız bir değerlendirme ile işletmenin karşı karşıya kalabileceği risklerin dikkate alınması gerektiğini anlatmaktadır. Bir gelir gerçekleşikten sonra işletmenin gelirlerine eklenirken, gider ve zarar kesinleşme de ortaya çıktıklarında işletmenin sonuç hesapları kısmında gider ve zararların içine aktarılır, işletmenin kârından çıkartılır (Sevilengül, 2011).

xi. Önemlilik Kavramı

Önemlilik kavramı, bir hesap kalemi ya da mali olayın nispi ağırlık ve değerinin finansal tablolara dayanılarak yapılacak değerlemeleri ya da alınan kararları etkileyebilecek düzeyde olmasını ifade etmektedir (Tetik,1997).

xii. Özün Önceliği Kavramı

İşlemlerin muhasebeye yansımada ve değerlendirmelerin yapılmasında, finansal özellikleri ve işletmede ifade ettiği gerçeklerin göz önünde tutulması gerektiğini ifade etmektedir.

1.3.Muhasebe Mesleğinde Etik

1.3.1.Etik Kavramı

Etik kavram, insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin esasını oluşturan değerleri, kuralları ahlaki açıdan araştıran, doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü, haklı ile haksızı ayırt ederken kullandığı kişisel ölçütlerdir (Dinç ve Cengiz, 2014). Bu nedenle güven noktasının en önemli sorunlarından biri olan etik, insanlar arasındaki ilişkinin temelinde bulunan değerlerin, ahlaki bakımdan doğru ile yanlış olan esaslarını araştırmaktadır (Okay,2011).

Etik kavramının temelinde sorumluluk duygusu vardır ve etik, topluma karşı sorumluluğun bir tür ifade şeklidir. Dürüst olmak, yalan söylememek, adaletli olmak, saygı göstermek, yardım etmek, sözünde durmak, sorumluluğunu yerine getirmek, sadakatli olmak başlıca etik değerlerdir. Etik değerler bireysel ve toplumsal ilişkilerde kabul görmüş ve olması gereken kurallara uymak şartıyla gerçekleşen davranışlardır.

1.3.2. Muhasebe Mesleğinde Etik

Meslek etiği, meslek yaşamındaki davranışları yönlendiren, neyin yapıp neyin yapılmayacağı konusunda yol gösteren etik ilkelerdir (Tanç, 2015). Başka bir deyişle Bayraktaroğlu (2016) meslek etiğini, bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak oluşturduğu, meslek üyelerini belirli biçimde davranmaya zorlayan, meslek içi rekabeti düzenleyen, kişisel eğilimleri sınırlayan mesleki ilkeler bütünü şeklinde tanımlamıştır.

Muhasebe meslek mensuplarının tuttukları kayıtların sonuçlarından etkilenen tarafların geniş kesimlerden olması, tutulan kayıtlardan dolayı ülkede yaşayanların refahlarını etkilemesi nedeniyle meslek etiğine yaklaşımlarında dikkatli ve titiz olunmalıdır. Meslek mensubu, meslek etiğine sahip değil ya da meslek etiğine gereken önemi göstermez ise, topluma yarardan çok zarar verebilir, kendi menfaatlerini ön planda tutabilir (İşgüden ve Çabuk,2006).

Muhasebe mesleğinde yapılan etik dışı davranışlar: defter ve belgeleri yok etmek, yerine başka defter, sayfa ve belgeler koymak, defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapmak, gerçek olmayan kişiler adına hesap açmak, çift defter kullanmak, defter ve

belgeleri değiştirmek gibi muhasebe hileleri karşımıza çıkmaktadır (Dinç ve Cengiz, 2014).

Muhasebenin en önemli görevlerinden biri ilgili kişilere finansal bilgiler hakkında güvenilir ve gerçek bilgi ortaya koymaktır. Güvenilir ve gerçek bilgi sunulmaz ise, bilgi kullanıcısı sağlıklı karar alamaz ve muhasebe sisteminde beklenen fayda sağlanamaz.

1.3.3.Muhasebe Mesleğinde Etik İle İlgili Düzenlemeler ve Etik İlkeler

Muhasebe meslek mensubu, topluma, müşterilere, devlete ve kendisine karşı sorumluluklarından oluşmaktadır. Muhasebede etik ile ilgili yapılan düzenlemeler bu tür sorumlulukları dikkate almaktadır.

Meslek etik ilkeleri ile çalışanın durumuna göre başarılı çalışanlar ile başarısız çalışanları tespit etmek ve hizmet kalitesini yükseltmek amaçlanmaktadır (Bayraktaroğlu, 2016). Etik kararlar almada kişi öncelikle bir etik ikilemin olduğunun farkına varmalı ve bunu çözmek için yollar aramalı, çaba sarf etmelidir. Bütün meslek mensuplarının uyması gereken zorunlu etik ilkeler: dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik ve özen, gizlilik, mesleki davranıştır (Özyürek, 2012).

Uluslar arası Muhasebeciler için Etik Standartları Kurulu (IESBA), Uluslar arası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından kurulmuş ve bağımsız olarak yürütölen bir standart belirleme organıdır. Muhasebe meslek mensupları için, kamu çıkarına yönelik etik standartları ve diğer bilgileri geliştirip yayımlar.

Etik kurallar, muhasebecilerin beş temel ilkeye uymasını zorunlu tutmuştur.¹

- 1- Muhasebe meslek mensupları, görevlerini yerine getirirken dürüst ve açık sözlü olmalıdır.
- 2- Önyargılarının, başkalarının etkisinin önüne geçmesine izin vermemelidir.
- 3- Muhasebe meslek uzmanı, mesleki görevlerini yaparken, gerekli özeni göstermeli, ilgili yöntem ve mesleki standartlara uymalıdır.
- 4- Muhasebe meslek uzmanı, meslekte edindiği bilgilerin gizliliğini korumalıdır.

¹ Uluslar arası Muhasebeciler için Etik Standartları Kurulu (IFAC). <http://siteresources.worldbank.org/EXTECAADVPRO/Resources/1934187-1145894493844/IESBA.pdf>

5- İlgili kanun ve yönetmeliklere uymalı ve meslekte güvensizliğe neden olacak davranışlardan kaçınmalıdır.

1.3.4.Muhasebecinin Uyması Gereken Etik Kurallar

Muhasebe meslek mensupları, bilgileri kamuoyuyla paylaşırken işletme ile toplum arasında köprü vazifesi görmektedir. Kamuoyunu aydınlatma görevi olan meslek mensuplarının her iki tarafı da memnun etme gibi bir sorumluluğu yoktur, doğru ne ise onu yapmalıdırlar.

Sosyal sorumluluk kavramı gereği muhasebeciler, muhasebenin organizasyon ve uygulamaların yürütülmesinde, mali tabloların hazırlanmasında ve sunulmasında tüm ilgi grupların çıkarlarını gözetmelidir. Muhasebeciler sır saklama kuralının bir gereği olarak, zorunlu haller dışında hizmet sundukları işletmelerin bilgilerini ifşa etmemekle yükümlüdürler ve kendi çıkarları veya üçüncü kişilerin çıkarları için kullanamazlar. Buna ek olarak muhasebeciler, meslek yasasına ve ‘Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri’ne bağlı kalmak zorundadırlar (Bayraktar, 2007).

Güven hem kişiler hem de işletmeler için oldukça önemlidir. Meslek yasasında oluşan güven duygusu sonraki zamanlarda iş birliğinin de artmasına, bilgi paylaşımlarının oluşmasına ve kişilerin birbirlerine karşı daha açık davranmalarını sağlamaktadır. Sosyal sorumluluk, tarafsızlık ve dürüstlük kavramlarına aykırı hareket ediliyorsa ve bir takım yöntemlerle hizmet verdiği işletmenin yararına uygulamalarda bulunuluyorsa, bundan devlet ve toplum olumsuz etkilenecektir. Kendi çıkarlarını korumaya çalışanlar, kısa vadede yarar sağlarken uzun vadede hem kişinin hem de mesleğin güvenilirliğini kaybetmesine neden olabilmektedir (İşgüden ve Çabuk,2006).

BÖLÜM II. MUHASEBEDE YAPILAN HATALAR VE HİLELER

2.1.Muhasebede Yapılan Hatalar

2.1.1. Hata Kavramı ve Muhasebede Hatalar

Günümüz toplumda ekonomi ve teknoloji hızla gelişmiş, işletmelerin büyümesi, işletmelerin yapılarını karmaşık hale getirmiştir. Bu karmaşıklığın içerisinde, muhasebe işlemlerini yürüten kişilerin, dikkatsizliği, bilgisizliği, tecrübesizliği ve yanılması gibi nedenlerle yaptıkları işlemlerde, hatanın meydana gelmesi muhtemeldir.

Hata kavramı; bir tutarın ihmal edilmesi, mali tablolarda ortaya çıkan işlem dışı bir yanlış yapılanma anlamına gelmektedir (Bunger ve Dumitrescu,2009). Muhasebe hataları; kanunlara, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile işletme politikalarına, yönetmelik ve yönerge gibi yasal mevzuata aykırı fakat kasıt unsuru içermeyen fiil ve davranışlar olarak tanımlanabilir (Aytekin ve diğerleri, 2015).

Mali tabloların dayandığı verilerin toplanması veya işlenmesinde bir hata olabileceği gibi, gerçeklerin gözden kaçırılması veya yanlış yorumlanması nedeniyle yanlış bir muhasebe tahminin meydana gelmesiyle de hatalar oluşabilir.

TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalara ilişkin Türkiye Muhasebe Standartları madde 41 de hataların, finansal tablo kalemlerinin tanınmasında, ölçülmesinde, sunulmasında ve açıklamasında ortaya çıktığını belirtir. Eğer finansal tablolar, işletmenin finansal durumunu, performansını ya da nakit akışlarını yanlış göstermek amacıyla önemsiz bile olsa yapılmış bir hatayı kapsıyorsa, TFRS'ye uygun değildir. Bulduğu dönemde hata yapıldıysa ve finansal tablolar onaylanmadan önce tespit edilirse bulunduğu dönemde bu hata düzeltilmelidir.

Yukarıdaki tanım ve sebeplerden anlaşılacağı üzere art niyet ve kişisel çıkarlar doğrultusunda yapılan herhangi bir faaliyet söz konusu değildir. Kasıt unsuru içermemesi muhasebe hatasının temel özelliğidir.

2.1.2.Muhasebe Hata Türleri

Teknolojinin gelişmesiyle hata sayıları azalmış olsa bile uygulamada sık sık karşımıza çıkan hatalar bulunmaktadır. Muhasebe sistemi içerisinde karşılaşılan hata türleri; matematik hataları, kayıt hataları, unutma ve tekrarlama hataları, nakil (virman) hataları, belge ve defter düzeninde hatalar, muhasebe ilkelerini uygulamada hata, bilanço hataları olarak sınıflandırılmaktadır (Çelik, 2010).

2.1.2.1. Matematik (Hesap) Hataları

Muhasebede kullanılan defter ve belgeler üzerinde dört işlemden kaynaklanan hesaplama hatalarıdır. Karşılaşılan bazı muhasebe hesap hataları şu şekildedir (Çelik, 2010);

- Amortisman hesaplamalarında yapılan hatalar,
- Maaş bordrolarının toplamında yapılan hatalar,
- Bilanço ve gelir tablosu toplamalarında yapılan hatalar,
- Yevmiye, defteri kebir toplamalarında yapılan hatalar,
- Katma Değer Vergisinin hesaplanması sırasında yapılan hatalardır.

Çift kayıt sistemi nedeniyle hataların kayıtlar üzerinden tespiti mümkün olmayabilir. Genellikle katma değer vergisi, yeniden değerlendirme, amortisman, maliyet artış fonu gibi aritmetik işlemlerin yapıldığı hesaplarda ortaya çıkar (Okay, 2011).

Örneğin; Genel giderler hesabının borç bakiyesi 30.000 TL iken yanlışlıkla 40.000 TL hesaplanarak kâr – zarar hesabına aktarılmış olsun. Yanlış hesaplamadan dolayı hata meydana gelmiştir. Dönem kârı 10.000 TL eksik hesaplanmış, bu da işletme açısından ödenecek olan vergi matrahını olumlu, devlet açısından olumsuz etkilemektedir. Ancak günümüzde muhasebenin bilgisayar ortamında tutulmasından dolayı bu tür hatalara çok fazla rastlanılmayabilir.

2.1.2.2. Kayıt Hataları

İşletmelerin gerçekleştirdikleri, finansal nitelik taşıyan işlemlere ait belgelerin muhasebe kayıtlarına geçerken tutarların yanlış kaydedilmesi, belgelerin yanlış

yorumlanarak başka hesaplara kaydedilmesi veya borç alacak hesaplarının karşılaştırılması sonucunda oluşan hatalardır (Çelik,2010).

Kayıt hatalarını, rakamsal kayıt hataları, hesap adında yapılan hatalar ve hesabın borç alacak taraflarının karıştırılması şeklinde inceleyebiliriz.

2.1.2.2.1. Rakamsal Kayıt Hataları

Belgelerdeki tutarların muhasebe kayıtlarına geçirilirken eksik veya fazla yazılması, rakamların yer değiştirilmesi yoluyla yanlış kaydedilmesi sonucunda oluşan hatalardır (Tanç, 2004). Hatalarının düzeltilmesi için yanlış kayıt edilen belge ile muhasebe defteri karşılaştırılır.

Bu durumu bir örnek ile açıklayacak olursak;

Örnek: X işletmesi 15 Mayıs 2016 tarihinde Y işletmesine olan veresiye borcuna karşılık 286,000 TL tutarında bir senet vermiştir. Bu işleme ilişkin yevmiye maddesi kaydı aşağıdaki gibi yapılmıştır.

15/05/2016 Tarihli Kayıt

1	320 Satıcılar 321 Borç Senetleri Borca karşılık senet verilmesi.	268.000	268.000
---	--	---------	---------

Senedi kendi kayıtlarına yanlışlıkla 268,000 TL olarak geçirmiştir. Hatanın farkına varıldığında yapılacak düzeltme kaydı şu şekildedir;

1	320 Satıcılar 321 Borç Senetleri Hatanın düzeltilmesi kaydı (286.000-268.000).	18.000	18.000
---	--	--------	--------

2.1.2.2.2. Hesap Adında Yapılan Hatalar

Muhasebe işlemlerinin vergi kanunları ile muhasebe usul ve esaslarına uygun yorumlanmamasından dolayı kayıtların başka hesaba kaydedilmesi ile meydana gelen hatalardır (Okay,2011).

Örnek: İşletme, 21 Nisan 2016 tarihinde 1.000 + %18 KDV bedelle kullanılmak üzere buzdolabı satın alınmış ve bankadan ödemiştir. Bu işlemle ilgili kayıt şu şekilde yapılmıştır.

21/04/2016 Tarihili Kayıt

20	153 Ticari Mallar Hesabı 191 İndirilecek KDV Hesabı	1.000 180	1.180
	102 Bankalar Hesabı		

Yukarıdaki kayıt yanlış algılama sonucunda hatalı yapılmıştır. Alınan buzdolabı satmak için değil işletmede kullanılmak için alınmış olduğundan 255 Demirbaşlar hesabı kullanılmalıdır. Bu hatalı kayıt önce ters kayıtlarla kapatılır.

20	102 Bankalar Hesabı	1.180	1.000 180
	153 Ticari Mallar Hesabı 191 İndirilecek KDV		
	20 numaralı kaydın düzeltilmesi		

Daha sonra asıl olması gereken kayıt yapılır.

20	255 Demirbaşlar Hesabı 191 İndirilecek KDV Hesabı	1.000 180	1.180
	102 Bankalar Hesabı		

2.1.2.2.3. Hesabın Borç Alacak Taraflarının Karıştırılması

Muhasebeye çift taraflı kayıt yapılmaktadır. Muhasebeye konu olan işlemlerin doğru olarak algılanması ve hesap işlemlerinin doğru olarak kullanılmasına rağmen,

alacaklı kayıt edilmesi gerekirken borçlu, borçlu olarak kayıt edilmesi gerekirken alacaklı olarak yazılması hataya neden olmaktadır (Koca, 2010).

Yanlış hesaba aktarma genel olarak ilk kayıt sırasında ve fiş düzenlenirken veya yevmiye defterine aktarılırken yapılmaktadır.

Bu durumu bir örnekle gösterelim.

Örnek: 30 Nisan 2016 tarihinde, alıcılardan (müşterilerden) X Ticaret işletmesinden, 1.400 TL tutarındaki alacağa karşılık, aynı miktar da çek alınmıştır. Bu işlem ile ilgili yapılan kayıt şöyledir.

1	120 Alıcılar Hesabı 120.04 X Ticaret	1.400	1.400
	101 Alınan Çekler Hesabı 101.01 Portföydeki Çekler		

Kayıtta hesapların adı ve tutarı doğrudur fakat borç ve alacak ilişkisinde hata vardır. Alacaklı olması gereken hesap borçlu, borçlu olması gereken hesap alacaklı olarak kayıtlara alınmıştır. Hatalı olan yevmiye maddesi aynı tutarla ters kayıt yapılır daha sonra doğru kayıt yapılarak düzeltilir ya da yazılı olan tutarın iki katı ters kayıtla düzeltilir.

Bu hatalı kayıt önce ters kayıtla kapatılır.

1	101 Alınan Çekler Hesabı 101.01 Portföydeki Çekler	1.400	1.400
	120 Alıcılar Hesabı 120.04 X Ticaret		

Yapılması gereken doğru kayıt

1	101 Alınan Çekler Hesabı 101.01 Portföydeki Çekler	1.400	1.400
	120 Alıcılar Hesabı 120.04 X Ticaret		

2.1.2.3. Unutma ve Tekrarlama Hataları

İşletmeye ait gelir ve giderlerin bulunduğu döneme kayıt yapılmaması unutma hatasıdır. Bu hata belgelerin kaydedilmesi sırasında işlemleri takip ederek önlenabilir, belge ve kayıtların karşılaştırılması ile tespit edilebilir ya da unutma hataları, muhasebe personelinin kendi bünyeleri içinde araştırma ve kontrol ile zamanında önlenabilir (Çelik,2010). Bir kaydın işletmesi unutulmuş ise hatanın farkına varıldığı tarihte unutulmuş kayıt deftere kaydedilmelidir. Tekrarlama hatası ise, unutulmanın tersine aynı işlemin bir defadan fazla kaydedilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Tanç,2004).

Örnek: İşletmenin satın aldığı bir mal veya hizmete ilişkin olarak diğer firmanın faturayı fakslaması üzerine muhasebe kaydı yapıldıktan sonra, faturanın aslı geldiğinde de tekrar kaydedilmesidir. Tekrarlanan hata tespit edilirse ters kayıt yapılarak düzeltilebilir.

2.1.2.4. Nakil (Virman) Hataları

Muhasebe işlemlerine ilişkin tutarların sayfadan sayfaya, defterden deftere geçirilirken yanlış aktarılması esnasında bir başka hesaba kaydedilmesi şeklinde meydana gelen hatalardır (Tanç,2004).

Örnek; yevmiye defterindeki 1.300 TL'nin büyük deftere aktarılırken 13.000 TL olarak geçirilmesi veya 710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Gideri Hesabı'na kaydedilen tutarın büyük defterde 720 Direkt İşçilik Giderleri Hesabı'na kaydedilmiş olması bu tür hatalardandır.

2.1.2.5. Belge ve Defter Düzeninde Hatalar

Faturanın açık olmasına rağmen kapalı fatura olarak kaydedilmesi, fatura vb. belgelerde kaşe, imza olmaması durumudur.

2.1.2.6. Muhasebe İlkelerini Uygulamada Hatalar

Personelin muhasebe ilkelerini uygularken tutar, sınıflandırma, tam açıklama ve sunma gibi konularda yanlışlık yapmasıdır. (Genç,2009).

Örneğin; muhasebe personeli makine tamir giderleri ödemelerini yanlış yorumlayarak aktif kısımda muhasebeleştirilmiş, bunun sonucunda makineler hesabı bakiyesi ve dönem net kârının fazla hesaplanmasına yol açmaktadır.

2.1.2.7.Bilanço Hataları

Bilanço, işletmelerden topluma bilgi akışı sağlamada önemli bir işleve sahiptir. Eğer bilançoda bir hata meydana gelmiş ve düzeltilmemiş ise hata dönemden döneme aktarılmış olmaktadır. Bilanço ilkelerine aykırı yazılmış ve yapılmış işlemler muhasebe hata ve hileye neden olmaktadır.

Bilanço hataları; değerlendirme hataları ve hesapların birleştirilmesi olarak iki şekilde sınıflandırılır (Okay, 2011).

Değerleme hataları; işletmenin bilançosunda yer alan varlıkların, alacakların ve borçların muhasebe kayıtlarındaki değerlerinde ekonomik, teknik nedenlerle artış veya azalış meydana gelir (Tanç, 2004).

Örneğin; işletmenin sahip olduğu stokta bulunan mallarda bozulmalar, demirbaşlar, makine ve taşıtlarda yıpranmalar, yangın, sel gibi doğal afetler nedeniyle ya da sabit kıymetlerde aşınma ve yıpranma gibi nedenler ile değeri azalabilir. Bu nedenlerden dolayı muhasebe kayıtlarına doğru yansıtılmazsa, bilanço, işletmenin gerçek durumunu göstermez.

Hesapların birleştirilmesi; işletmelerin, yapmış olduğu işlemlerle ilgili kayıtları Tek Düzen Hesap Planı çerçevesinde ayrı hesaplara kaydetmesi gerekirken, bu kayıtları tek bir hesap altında kaydetmesi ya da hesapları birbirine mahsup etmesi sırasında oluşan hatalardır. Bu şekilde geçici ve aracı hesapların kullanılması veya bilanço kalemlerinin birbiriyle bağlantısının olup olmadığına bakılmaksızın birleştirilmesi, alacakların ve borçların tam ve ayrıntılı olarak görülmesini engellemektedir (Çelik, 2010).

Örnek: İşletme, X şahsına olan borcunu ve alacağını 120 Alıcılar ve 320 Satıcılar hesaplarında ayrı ayrı izlenmesi gerekirken 120 Alıcılar hesabının borç ve alacak tarafına kaydederek tek hesapta göstermesi, hesapların birleştirilmesi hatasını oluşturur.

Finansal tabloların güvenilirliğini etkileyen olayları ortadan kaldırmak iyi bir muhasebe denetimi ve işletmede etkin bir iç kontrol sisteminin bulunması ile mümkün olunur (Hatunoğlu ve diğerleri, 2012).

2.1.3.TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı ve Raporlamaya Etkileri

2.1.3.1. TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı

TMS-8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı, 20 Ekim 2005 tarih ve 25972 sayılı Resmi Gazetede, 31 Aralık 2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere yayımlanmıştır.

Standart için UMS 'de meydana gelen değişikliklere paralellik sağlanması amacıyla 7 adet güncelleme yapılmıştır. Bu güncellemeler;

- 1.15/07/2007 tarih ve 26583 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 51 sıra no'lu,
 - 2.13/08/2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 71 sıra no'lu,
 - 3.13/08/2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 80 sıra no'lu,
 - 4.28/11/2008 tarih ve 27068 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 109 sıra no'lu,
 - 5.27/04/2010 tarih ve 27564 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 180 sıra no'lu,
 - 6.20/03/2011 tarih ve 27880 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 211 sıra no'lu,
 - 7.30/12/2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5 sıra no'lu
- tebliğler aracılığıyla yapılmıştır.²

TMS-8 standardın kapsamı; muhasebe politikalarının seçimi ve uygulanması, muhasebe politikalarında ve muhasebe tahminlerinde oluşan değişikliklere ve geçmiş dönem hatalarının düzeltilmesine yönelik muhasebe işlemlerinde uygulanmaktadır (TMS-8 madde 2).

TMS-8' e göre muhasebe politikaları, bir işletme tarafından finansal tabloların hazırlanması ve sunulması sırasında uygulanan belirli ilkeler, sözleşmeler, kurallar ve uygulamalardır.

² Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar, 2016, <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TMS8.pdf>.

Bir olay ve işlemle ilgili muhasebe politikası seçilirken, o işlem ve olaya ilişkin bir TMS/TFRS mevcutsa, standardın belirlediği hükümlere göre muhasebe politikası seçilmelidir. Örneğin; mamul üreten bir işletmenin maliyetini belirlerken hangi yöntemi uygulayacağı konusu ‘TMS-2 Stoklar’ standardı esas alınmalıdır. Yine, işletme faaliyetinde kullanmak amacıyla maddi duran varlık olması halinde varlığın muhasebeleştirilmesi ve izleyen dönemlerde değerlemesinde seçilecek muhasebe politikası için ‘TMS-16 Maddi Duran Varlık’ standardı esas alınmalıdır (Gökgöz, 2012).

Eğer muhasebe politikalarındaki değişiklikler geçmişe dönük uygulanıyorsa, o zaman işletme bu değişikliklerden etkilenen özkaynak kalemlerinin mali tablolarda bulunan en eski döneme ilişkin açılış tutarını düzenlemeli, ayrıca bu muhasebe politikası geçmiş dönemlerle karşılaştırılabilir bilgiler sunması gerekmektedir (Yükçü ve Gönen, 2012).

Eğer bazı işlemler, olaylar ve koşullarla ilgili TMS/TFRS yoksa, işletme yönetiminin muhasebe politikasının uygulanması ve geliştirilmesi ile ilgili alacağı kararlarda finansal tablolarda sunulacak bilgilerin niteliksel özelliklerinin olup olmamasına dikkat etmelidir (Gökgöz, 2012). Bu nitelikler TMS-8 standardı madde 10’da şöyle açıklanmıştır; sunulan bilgi mali tablo kullanıcılarının ekonomik karar verebilmesinde ihtiyacına uygun olmalı ve sunulan bilgi güvenilir olmalıdır. Güvenilir bilgiden kasıt, işletmenin finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışlarını gerçeğe uygun olarak gösteren, işletmenin ekonomik özünü de yansıtan, tarafsız, ihtiyatlı ve tüm önemli yönlerden tam ve eksiksiz bilgilerin olmasıdır.

TMS-8 standardı ile ilgili kamuoyuna yapılacak açıklamalarda, finansal tablo dipnotlarında yer verilecek bilgiler şunlardır (Yükçü ve Gönen, 2012);

Uygulanacak olan standardın başlığı, muhasebe politikası değişikliği varsa geçmiş hükümlerine uygun olarak yapılması, muhasebe politikasında yapılan değişikliklerin belirtilmesi, geçmiş dönem yapılan hataların niteliği, varsa geçmiş hükümlerin açıklanması, geçmiş ve şimdiki dönemle ilgili düzeltilmiş tutarlar, cari dönem fiyat sonucuna etki eden ya da sonraki dönemlerde etkisi beklenen muhasebe tahminindeki değişikliğin tutarı ve niteliği, muhasebe politikalarındaki değişikliğin hangi tarihten itibaren ve nasıl uygulandığıdır.

Muhasebe tahminlerindeki değişikler hataların düzeltilmesinden farklıdır. Tahmin, tam olmayan bilgileri temel aldığı için düzeltme gereksinimi bulunmaktadır. Hata ise, karar almada eldeki bilginin yanlış kullanılmasından ortaya çıkar. İşletmenin faaliyet alanları ne olursa olsun birçok muhasebe hatalarıyla karşılaşması mümkündür (Yükçü ve Gönen, 2012).

2.1.3.2. TMS 8 Standardının Raporlamaya Etkileri

TMS-8 madde 1 de amacını, ‘muhasebe politikalarının seçilmesine ve değiştirilmesine ilişkin kısımları belirlemesi ve muhasebe politikalarında ve tahminlerinde oluşan hataların ve değişikliklerin düzenlenmesine ilişkin muhasebeleştirme ve açıklama esaslarını düzenlemektir,’ şeklinde açıklamıştır. Standart, bir işletmenin finansal tablolarının geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmayı ve bu mali tabloların zaman içinde ve diğer işletmelerin finansal tabloları ile karşılaştırılmasını amaçlamaktadır.

İşletmenin önceki döneme ait hataları fark edildiyse, onaylanacak ilk finansal tablo seti geriye dönük olarak düzenlenmelidir. Düzeltme işlemlerinde dikkat edilecek hususlar şu şekildedir (Okay, 2011);

- Hatanın içinde bulunduğu döneme ve yapıldığı döneme ait tutarları karşılaştırılıp yeniden düzenlenmeli.
- Geçmiş dönemlere ilişkin hataların düzeltilmesinde, hatanın farkına varıldığı dönemin kâr ya da zararına eklenmez, geçmiş döneme ilişkin bütün bilgi mümkün olan en eski döneme kadar geriye doğru gidilip tekrardan düzenlenmelidir.
- Muhasebe tahminlerindeki değişiklikler hataların düzeltilmesinden ayrı olarak tutulmalıdır. Muhasebe tahminleri yaklaşık tutarlarla ifade edildiği için, ek bilgiler öğrenildiğinde tahminlerde değişiklik yapılması ortaya çıkmaktadır.
- Hatalı olarak sunulan tablo en eski mali tablo döneminden daha önce ortaya çıkmış ise, söz konusu döneme ait varlıkların, yabancı kaynakların ve öz kaynakların açılış tutarları tekrardan düzenlenmelidir.

2.2.Muhasebede Yapılan Hileler

2.2.1.Hile Kavramı ve Bağımsız Denetim Standardında Hile

Bir işletmenin, muhasebe kayıtlarında ve finansal tablolarında yapılan olağan olmayan düzenlemeler, maskelemeler, hile ve yolsuzluklar bir tarafa yarar sağlarken, önemli bir kesime zarar vermektedir. Yatırımcılara, borç verenlere, çalışanlara, satıcılara fayda sağlarken, devlet ve kamu zarar görmektedir.

Muhasebe hilesi, dünyadaki büyük finansal skandallarla önemli bir kavram haline gelmiştir. Finansal skandalların yaşanmış olduğu ülkelerde, denetim alanındaki eksiklikleri giderebilmek için Sarbones Oxley Yasası (SOX), Alman On Adım Kuralı vb. yasalar çıkarmışlardır (Bulca ve Yeşil, 2014). Türkiye’de ise denetimde yenilik Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Kurumu, Bakanlar Kurulu kararıyla resmi olarak kurulmuştur. Bu kurumun amacı ise; TDS’ni oluşturmak, denetimde güven ve kaliteyi sağlamak, bağımsız denetim kuruluşu ve bağımsız denetçiyi yetkilendirmektir (Bulca ve Yeşil, 2014).

Hile, bir işletmenin sahip olduğu varlıkların veya hakların bir başkası tarafından kullanılması, çalınması ya da zimmete geçirilmesidir. Başka kişi veya grubun zararına neden olacak biçimde, kendi menfaati için veya başkasına yarar sağlamak amacıyla, kasıtlı olarak dürüstlüğe, adalete ve eşitliğe karşı aldatma, yalan söyleme, dolandırma girişiminde bulunmasıdır (Aytekin ve diğerleri, 2015).

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan BDS 240’a göre ise hile; yönetim, üst yönetimden sorumlu olanlar, çalışanlar ya da üçüncü kişiler tarafından bir veya birden fazla kişinin, yasalara aykırı çıkar sağlamak için yaptığı kasıtlı eylemlerdir (BDS-240 madde 11). İşletme varlıklarının bilerek çalınması, suiistimal edilmesi veya yanlış kullanılması işletme finansal tabloların sonuçlarını değiştirebilir ve bu tablolara bakarak karar veren kişilerin kararında etkili olabilmektedir.

Muhasebe hileleri; muhasebe kayıtlarının değiştirilmesi, yanlış hesaplarda gösterilmesi, muhasebe politikalarının yanlış uygulanması, finansal tablolarda önemli olay veya işlemlerin yanlış beyan edilmesi veya kasıtlı olarak ihmal edilmesi, ispatlanmamış işlemlerin olması şeklindeki faaliyetlerdir (Nazlıoğlu ve Özerhan,2012).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı gibi hileyi hatadan ayıran en önemli fark kasıt bulunmasıdır. Diğer bir önemli fark ise, hilede işletmelerdeki çalışan kişilerin ya da yöneticilerin çıkar sağlamasıdır. Kişisel çıkarlar için yapılan hile, işletmelerin çıkarlarına ters düşebilir ve zarar verebilir. Muhasebe hataları kayıtlar üzerinde yapılırken, muhasebe hileleri genelde belgeler üzerinde yapılır (Hatunoğlu ve diğerleri, 2012). Denetçi hileyi belirleyip ortaya çıkartabilir. Fakat özellikle muhasebe tahminleri ve muhasebe politikalarının doğru bir şekilde uygulaması gibi yönetim kararlarını içeren konuların yanlış beyanlarında olup olmadığını belirlemek oldukça zor olabilir. Bu konuda başarılı olmak tamamen denetçinin tecrübe ve becerisine bağlıdır.

Hileli muhasebe kayıtlarına ilişkin birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

Örnek 1: X işletmesi kârının yüksek olduğunu düşünüp kârını azaltarak az vergi ödemek istemiştir. Gider ve maliyetlerini sabit tutup, hasılatları azaltmayı düşünmüştür. Bunun için de işletme, satış yaparak eline geçen çekleri, işletmenin satışlarından aldığı çekler olarak değil de, ortaklardan alınmış gibi kayıtlara almıştır. 3000 TL %18 KDV satışı yapmıştır.

Hileli Muhasebe Kaydı

1	101 Alınan Çekler	3.540	
	331 Ortaklara Borçlar		3.540

Yapılması Gereken Muhasebe Kaydı

1	101 Alınan Çekler	3.540	
	600 Yurtiçi Satışlar		3.000
	391 Hesaplanan KDV		540

Bu şekilde kayıt yaparak 3.000 TL hasılat ve 540 TL'lik KDV tutarını gizlemiştir. Bu kayıtlar, muhasebe hilesi suçunun maddi unsurunu gösterir.

Örnek 2: A işletmesi, 200 TL + KDV'lik bir mal satmıştır.

Hileli Muhasebe Kaydı

1	600 Yurtiçi Satış 191 İndirilecek KDV 120 Alıcılar	200 36	236
----------	--	-----------	-----

Yapılması Gereken Muhasebe Kaydı

1	120 Alıcılar 600 Yurtiçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV	236	200 36
----------	--	-----	-----------

Burada iki katlı bir hile yapmış bulunmaktadır. 200 TL artması gereken hasılat ile 36 TL artması gereken KDV, 200 TL ve 36 TL azalmıştır. Bu da hasılatta 400, KDV 'de 62 TL bir farka sebep olmaktadır. Tespit edilmesi zor olabilir, tekrar eden işlemler dikkatle incelenmelidir.

Örnek 3: C işletmesi, almış olduğu ihalede yüksek kâr elde etmiş, dolayısıyla ödeyeceği vergiyi azaltmak istemektedir. İhale devlet ihalesi olduğundan hasılatını gizleyememiştir. Devlet ihaleleri ile ilgili vergi incelemelerinde öncelikle sahte belgelerin inceleneceğini ve sahte belge kullananlara da ağır ceza uygulandığını düşünüp, elindeki gerçek gider belgelerini fazla basarak kaydetmiştir. 100TL + KDV'lik mal alışı kaydı şu şekildedir:

Hileli Muhasebe Kaydı

1	150 İlk Madde ve Malzeme 191 İndirilecek KDV 320 Satıcılar	1.000 180	1.180
2	710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Gideri 150 İlk Madde ve Malzeme	1.000	1.000

Yapılması Gereken Muhasebe Kaydı

1	150 İlk Madde ve Malzeme 191 İndirilecek KDV 320 Satıcılar	100 18	118
2	710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Gideri 150 İlk Madde ve Malzeme	100	100

Mükellef bu kayıtlar ile 900 TL fazladan gider yapmış gibi gözükmiştir. 162 TL fazladan KDV indirimi yapmıştır. Tespit etmek oldukça güçtür. Aynı yıl içerisinde sürekli yapılmış veya bir seferde yüksek yazılmışsa bunun yanlışlıkla yapıldığının söylenmesi doğru olmaz. Satıcıya olan ödemesini ileriki zamanlarda yaptığında, satıcının cari hesabı bu fazla tutarlar nedeniyle hep alacaklı durumda olacak ve bilançoda gözükmeye devam edilecektir. Fakat bu durum bilançoda fark edilmeyebilir. Daha dikkatli incelenmesi gerekebilir.

2.2.2.Muhasebe Hilelerinin Nedenleri

Muhasebe hilesine başvurmanın nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Demir,2014).

- Kredi alabilme ya da daha düşük maliyet ile borçlanabilmek,
- Vergi kaçırma düşüncesi,
- Şirketin durumunu olduğundan iyi göstermek,
- Ortakların birbirini yanıltma istekleri,
- Hisse senetleri fiyatlarını ayarlamak,
- Daha yüksek kâr payı almak,
- Kamuoyunda imajını arttırmak,
- Giderler ya da stokları arttırarak nakdi menfaat sağlamak.

İşletmelerin muhasebe hilelerine başvurma nedenlerinin başında vergi kaçırma gelir (Bulca ve Yeşil, 2014). İşletmeler az olan giderlerini yüksek, fazla olan gelirlerini de düşük gösterir ve daha az vergi öderler. Yapılan hileler maddi zararlar ile birlikte işletmenin itibarının zedelenmesine ve çalışanların motivasyonlarının düşmesine neden olabilir.

Hilenin amacı, vergi tasarrufu sağlamak ve firmanın durumunun kötü olduğu zamanlarda kredi kaynaklarına ulaşabilmek için firmanın durumunun olduğundan iyi gösterilmesini sağlamaktır (Bulca ve Yeşil, 2014).

2.2.3.Hile Üçgeni

Hile üçgeni, hile yapılmasına fırsat sağlanan koşulların yer aldığı şekildir. Muhasebe sistemi, kayda alma, raporlama, kontrol, analiz ve yorumlamaları kapsayan

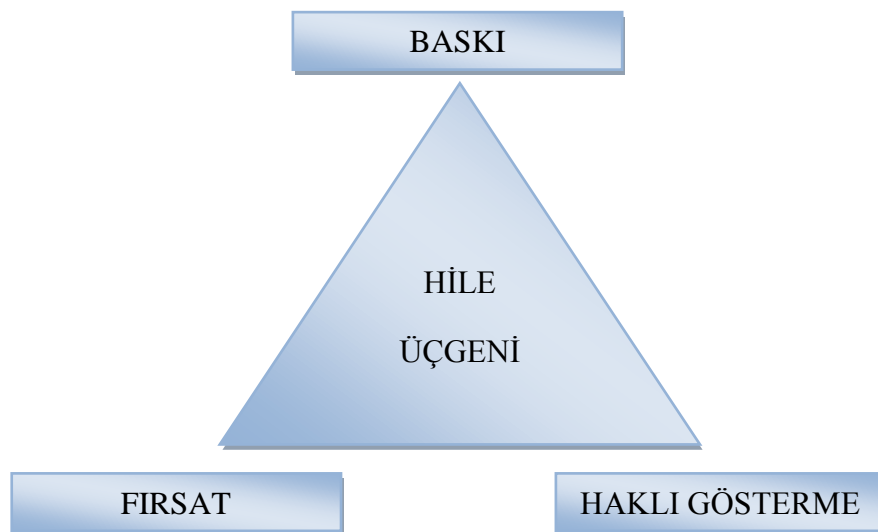
ayrıca personel, belge ve kayıt düzeni, hesap planı, yazılım ve donanım unsurlarından oluşmaktadır (Hatunoğlu ve diğerleri, 2012).

Öncelikle muhasebe bilgi sisteminin güvenli olması için sistemi tehdit eden faktörlerin neler olduğunun tespit edilmesi ve hileyi ortaya çıkaran durumların ne olduğunun iyice analiz edilmesi gerekmektedir.

Hile üçgenlerini ilk ele alan sosyolog Donald Cressey'dir (Gören ve Rasgen, 2016). Cressey'in çalışmaları bireyleri hile yapmaya zorlayan koşullar ve zimmete para aktarma üzerinde durulmuştur. Cressey bu çalışmada; bireylerin büyük bir kısmının finansal yükümlülüklerini gerçekleştirmek için hileye başvurduğunu, hilelerini gerçekleştirebilecekleri veya hilelerini gizleyebilecekleri fırsatı bulduklarını ve kendilerini haklı göstermek için çaba sarf ettiklerinin sonucuna ulaşmıştır (Dönmez ve Çavuşoğlu, 2015).

Teoriye göre, hilenin olması için hilenin yapıldığı ortamlarda üç durumun da varlığı söz konusu olabilir. Fakat SAS No:99 daki yaklaşıma göre; hilenin gerçekleşebileceği durumda bu üç unsurun var olduğu ileri sürülmekle birlikte, hilenin oluşabilmesi için hile üçgenindeki sadece bir durumun olması yeterlidir (Gören ve Rasgen, 2016).

Şekil 1. Hile Üçgeni

Kaynak: Çubukcu, S. 2009. Muhasebe Hilelerini Ortaya Çıkarmada Benford Modeli'nin İlk İki Basamak Yaklaşımı İle Kullanılması. World of Accounting Science, 11(3):113-142

Baskı Unsuru: Kişinin tutum ve alışkanlıkları sebebiyle yüksek maliyetli bir borç altına girmesiyle, gelirinin yetersiz olmasından dolayı borcunu ödeyememesi ve bu durumdan kurtulmak için çıkış yolları aramaya çalışmasıdır (Karabınar ve Akyel,2009).

Yöneticiler işlerini sürdürmeleri için finansal sonuçların iyi gözükmesini isterler. Bu kişiler, genelde muhasebe üzerinde hileye başvurabilir. Bu durumda mali raporların gerçek olmayan biçimde yansıtılması sonucu ortaya çıkar (Hatunoğlu ve diğerleri, 2012). Çalışanların kredi borçları, kumar borçları, firmanın yüksek beklentileri, yaşanan mali zorluklar gibi karşılması zor borçlardan oluşarak hileli yollara başvurmalarına neden olur. Ayrıca çalışanın borcu nedeniyle ölüm tehdidi alması, çalışanı baskı yoluyla hile yapmaya zorlar.

Fırsat Unsuru: Çalışanların işletmelerinde hile yapmasına fırsat verecek bir yapı içerisinde bulunması hile üçgeninin en önemli unsurudur (Yardımcıoğlu ve diğerleri, 2014). Kontrol eksikliği, gözetim ve denetimin olmayışı ya da görevlerin uygunsuz dağıtımı hile yapılmasına fırsatlar sağlar.

Eğer işletmede iç kontrol sistemi yoksa veya iç kontrol sistemi etkin çalışmıyorsa, çalışan bu durumu fırsat bilerek parayı zimmetine geçirebilir. Ancak, işletmede etkin bir iç kontrol sistemi varsa çalışanın hileli işleme kalkışma fırsatını kısıtlamaktadır (Hatunoğlu ve diğerleri, 2012).

Haklı Gösterme Unsuru: Hileli davranışa bahane bulunduğu baskı ve fırsat arasında bir köprü görevi görmektedir. Haklı göstermede kişiler suç davranışına girdiklerinde kendilerini haklı çıkarmaya uğraşırlar ve yaptıkları hileyi doğrulamak için genellikle kendilerini ve karşısındakini ikna etme çabasına girerler (Gönen ve Rasgen, 2016). Hileye başvuranlar kendilerine; ‘kimseye zarar vermedim, herkes bunu yapabilir, şirket için yaptım’ gibi bahanelerin arkasına sığınarak kendilerini haklı göstermeye çalışırlar. Nakit hırsızlığı yapan kişiler daha sonra bu parayı yerine koyma niyetinde olduğunu ve bununla suçlanmayacağını düşünerek bunun hırsızlık değil ödünç alma olarak görebilirler.

Hile üçgenine örnek aşağıda verilmiştir.

A ve B kişileri işletme de 10 yıllık bir geçmişe sahip olup, birbirleri ve yöneticileri üzerinde güven sağlamıştır. Cari hesaplar ile ilgili işlemlerin tutulması, tahsilat ve ödemeler konusunun sorumluluğu A' ya bırakılmış, B ise müşteri çeklerini liste halinde takip etmekte ve kasada muhafaza etmektedir. (X) alıcıya kesilen 400.000 TL mal bedeli+ 72.000 KDV lik satış faturasını ve daha sonra (Y) satıcısından gelen alış faturası 500.000 TL mal bedeli+ 90.000 TL KDV'lik tutarını A şu şekilde kayıtlara almıştır.

1 No.lu kayıt

1	120 Alıcılar	472.000	
	600 Yurt İçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV		400.000 72.000

2 No.lu kayıt

2	150 İlk Madde ve Malzeme 191 İndirilecek KDV	500.000 90.000	
	320 Satıcılar		590.000

Alıcı (X) 472.000 TL borcuna karşılık, tutarı 236.000TL olan vadeleri arasında bir ay ara olan iki adet çek ile ödeme yapmıştır. A çalışanı 1 No.lu kayda tekrar girerek rakamları değiştirmiştir.

1	120 Alıcılar	236.000	
	600 Yurt İçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV		200.000 36.000

2 No.lu fişe girerek aşağıdaki değişikliği yapmıştır.

2	150 İlk Madde ve Malzeme 191 İndirilecek KDV	700.000 126.000	
	320 Satıcılar		826.000

İlk değişiklikte boşa çıkan çeklerden birinin girişini iptal eden A daha sonra yöneticisinin kayıtlarında bu çeki satıcı (Y)'ye çıkmış olarak görünmesini sağlamış ve (Y)'ye 590.000 TL nakit ve 236.000 TL çek ödemesi şeklinde kayıtlarda göstermiştir. Nakit ödemeyi müşterisine yapmış, çeki ise kendisi almıştır. A müşterilerle bakiyenin sıfır

olduğunu teyit eden bir mutabakat yazışması yaparak tamamlayıcı bir parça oluşturmuş ve yazışmayı da dosyaya almıştır. Daha sonra bağımsız denetim firması denetim elemanları, KDV hesaplarının kayıtlarını karşılaştırırken farkına varmıştır. A olayı itiraf etmiş, maaşının az olduğunu, geçim sıkıntısı çektiğini, kendisine haksızlık yapıldığını ve bankadan çektiği krediyi ödeyemediği için haciz geldiğini belirtmiş ve pişman olduğunu ifade etmiştir.

Burada baskı unsuru; A aldığı ücretle geçinememekte ve çektiği banka kredisini ödeyemeyip haciz işlemiyle karşılaşmasıdır.

Fırsat unsuru; çalıştığı yerde cari hesapların işlenmesi, tahsilât ve ödeme işlerinin aynı kişide olması, iç kontrol sisteminin bulunmaması hile zeminini oluşturmuş ve oto kontrol imkanı ortadan kalkmıştır.

Haklı gösterme unsuru; A, maaşının çok az olduğunu, ucuza çalıştığını, kendisine haksızlık yapıldığı için aslında haklı olduğunu düşünmektedir.

Bu üç unsurun birden bulunma kapsamı ne kadar geniş ise, hilenin ortaya çıkma ihtimalide yüksektir. Hileler gerçekleştikten sonra ortaya çıkarmak yerine, ilk önce hileleri önlemek için çaba sarf edilmesi daha etkili ve ekonomik bir yol olabilir (Dumanoglu, 2005). İlk önce, hile yapma ihtimali yüksek çalışanların, çalıştıkları birimlerde olağan akışın dışında dikkat çeken olayların olup olmadığı dikkatlice gözlemlenmelidir. Daha sonra, kişinin özel yaşamlarında olağanüstü değişiklikler izlenmeli, göz ardı edilmemelidir.

2.2.4. İşletme Çalışanları ve Yöneticiler Tarafından Yapılan Hileler

Günümüzde işletmelerin organizasyon yapıları giderek büyümüş ve karmaşık hale gelmiştir. İşletmedeki tüm birimlerin faaliyetlerini başarılı bir şekilde gerçekleştirip kayıt altına alan ve raporlayan muhasebe departmanı, etkin ve sistematik bir işleyiş yapısı oluşturmaktadır (Dağlar, 2012).

Bilgisayarlı ortamlar da muhasebe verilerinin girişine izin verilmiş kişiler, iyi niyetli ve dürüst olabilirler. Fakat, işletme içinde iç kontrolün olmaması ya da yetersiz olması, yeterli eğitime sahip olmamaları, yoğun çalışmalarından kaynaklanan dikkatlerini tam toplayamamaları gibi sebeplerle karşılaşılabılır. Bu kişiler fiziksel olarak donanıma

zarar verebilir, sistem ve uygulama yazılımlarını bozabilir, yanlış veri kaydedebilir ya da bilmeden verilere zarar verebilirler (Demir,2014).

İşletmede hataların olabileceği gibi hilelere de başvurulabilir. Hile üçgeninde baskı unsurlarındaki etmenler nedeniyle hileler ortaya çıkmaktadır (Yıldız ve Baskan, 2014). İşletmelerde hilenin ortaya çıkmasına neden olan unsurların bir araya gelmesiyle çalışanlar ve yöneticiler tarafından hile yapmaya elverişli bir ortam oluşabilir.

Hilenin yapıldığı veya yapılabilecek bir ortamın olduğunu hissettirebilecek belirtiler; kasada eksik ya da fazla miktarda paraların bulunması, müşteri şikayetleri, zayıf iç kontrol yapısı, dikkatli tutulmayan muhasebe kayıtları, sonuçları etkileyen son dakika düzeltmeleri, belgelerde bulunan oynamalar, olması gereken orijinal belgeler yerine fotokopilerinin yer alması, hurda ve firelerde artış, önemli tutarlarda stok ve fiziki varlık kayıpları, değerli varlıklara kolaylıkla erişmek, vadesi gelmiş alacaklarda artışların olması, muhasebe ortamında hareketlilik, zamanında kayda alınmayan işlemler, işletme kayıtları ile doğrulama yanıtları arasında görülen tutarsızlıklardır (Bozkurt,2011).

Çalışanlar tarafından yapılan hilelerden bazıları şunlardır (Yıldız ve Baskan, 2014);

- İşletmelerin banka kayıtlarıyla oynamalar yapılarak parasal yarar sağlanması,
- Fazla mesai ücretleri ile oynanarak daha çok ödeme alınması,
- Kişisel sağlık ve seyahat harcamalarını şişirerek menfaat sağlanması,
- Depodaki malları zimmetine geçirmek ve stoklarda değişiklikler yaparak bu durumun gizli tutulması,
- İşletme müşterilerinden ya da tedarikçilerden rüşvet istenmesi,
- Yapılan para tahsilâtlarını kayıtlara almadan zimmetine geçirmesi,
- Sahte satıcılar ve gerçek olmayan borçlar ortaya sürerek ödeme yapılması,
- İşletme kayıtlarındaki paranın kendi hesaplarına geçirilmesi ve daha sonra kayıtlarda oynamalar yaparak hilenin gizlenmesi,
- İşletmeye ait çeklerde değişiklikler yapılarak çalınması,
- Yetkisiz iskonto uygulayarak yarar sağlamasıdır.

Örnek olarak, stoklarda en çok yapılan hileler ve bunların ortaya çıkarılmasında izlenecek yollar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışanlar Tarafından Yapılan Stok Hilelerini Ortaya Çıkarma Yolları

Hile Türleri	Belirtiler	Ortaya Çıkarma Yolları
Stokların Çalınması	<ul style="list-style-type: none"> • Stok sayımlarından sonra büyük tutarlı düzeltme kaydının yapılması • Satışların maliyetinde yüksek tutarlı ve açıklanamayan artışların olması • Stok hesaplarında görülen ancak açıklanamayan hareketliliklerin mevcut olması • Brüt kârda büyük azalışlar görülmüşse • Stoklara yapılan olağandışı kayıtlar varsa 	<ul style="list-style-type: none"> • Stok sayımı yapılmalı • Gözetim • Defter kayıtlarının incelenmeli • Stok detayının incelenmeli • Doğrulama ve denetleme yapılmalıdır
Stokları Hurdaya Ayırıp Satma	<ul style="list-style-type: none"> • Satışların maliyetinde yüksek tutarlı ve açıklanamayan artışların olması • Stok hesaplarında görülen açıklanamayan hareketlilikler varsa • Brüt kârda görülen büyük azalışlar olmuşsa • Stoklara yapılan olağandışı kayıtlar varsa 	<ul style="list-style-type: none"> • Doğrulama ve denetleme yapılmalı • Defter kayıtları incelenmeli • Stok sayımı yapılmalı • Hurda satışlarının incelenmesi • Stok detayının incelenmesi
Satış İadeleri Hilesi	<ul style="list-style-type: none"> • Stok sayımlarından sonra yapılan büyük tutarlı düzeltme kayıtları • Satışların maliyetinde yüksek tutarlı ve açıklanamayan artışlar • Stok hesaplarında görülen fakat açıklanamayan hareketler • Brüt kârda görülen büyük azalışlar • Stoklara yapılan olağandışı kayıtlar 	<ul style="list-style-type: none"> • Gözetim • Defter kayıtları incelenmeli • Stok detayı incelenmeli • Stok sayımı yapılmalı • Doğrulama ve denetleme yapılmalı • Hurda iadeleri incelenmelidir

Kaynak: Çelik, A. 2007. Stok Hileleri ve Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Denetimi Bilim Dalı

Hile Denetçileri Birliği (Association of Certified Fraud Examiners – ACFE), işletme çalışanlarının yaptığı hilelerle ilgili 2002 senesinde ABD’de yapılan araştırma raporundaki istatistik bilgileri şu Şekildedir (Tan,2004);

- İşletme alışanlarının yaptıkları hileler, işletmeye 1996 yılında \$400 milyar, 2002 yılında \$600 milyar zarara uğrattıkları tahmin edilmektedir.
- Gelişmiş Őlkeler bazında yapılan araştırmalar sonucunda işletmelerin yıllık gelirlerinin %6’sını hileyle kaybettiklerini göstermektedir.
- Yapılan araştırmada, %90’ı nakit kalemler, %10’u stoklar üzerinde yapıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.
- Hilelerin ortaya çıkarılmasında; %26 ihbarlar, %19 tesadüfler, %18 iç denetim çalışmaları, %15 iç kontrol ve %12 bağımsız denetim etkili olmuştur.

İşletme yöneticilerinin rekabete dayanan aşırı baskılarla karşılaşması, zayıf olan iç kontrol yapısından ve denetimden dolayı yaptıkları hileler sonucu yakalanmayacaklarını düşünmeleri, yaptıkları hilelerden dolayı kendilerine çıkar sağlayarak işletme gelirlerinin artması sonucu bunu kendilerine ikramiye olarak görmeleri hilelere iten nedenlerdir.

İşletme yönetimi, borsada hisse senedi fiyatlarını arttırmak, hisse başı kârı arttırmak, işletmenin toplumdaki değerini yükseltmek gibi muhasebe hilelerine başvurulabilir. Böylelikle az vergi ödemek, ayrılan ortaklara avantajlı anlaşmalar yapmak, az kâr dağıtmayı amaçlamaktadır (Yıldız ve Baskan, 2014).

Yönetim tarafından stok hilelerinin de sıkça yapıldığı görölmektedir. Yönetim tarafından stoklarla ilgili olarak yapılan hile türleri ve hileleri ortaya çıkma yolları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Yönetim Tarafından Yapılan Stok Hilelerini Ortaya Çıkarma Yolları

Hile Türleri	Ortaya Çıkarma Yolları
<ul style="list-style-type: none">• Sayım sonuçlarının değiştirilmesi,• Sayım sırasında stokların yerlerinin değiştirilmesi,• Ödemesi henüz yapılmamış stokları stoklara aktarılması,• Yoldaki malları depoda göstermesi,• İşletme dışında bulunan mallarla ilgili yapılan doğrulamaları saptırmak,• Stokların yanlış sınıflandırılması,• Mamul tamamlama yüzdesini yüksek göstermesi,• Net gerçekleşebilir değeri ile göstermemesi,• İşçilik ve genel üretim giderlerini yanlış göstermesidir.	<ul style="list-style-type: none">• Bağımsız denetçiler tarafından stok sayımlarının test edilmeli,• Satın almaların ve kayıtların incelenmesi,• Bir sonraki dönemlerde yapılan satışlar incelemeli,• Bir sonraki dönemde yapılan kayıtlar incelenmeli,• Ayrıntılı fiyatlandırma testi yapılmalıdır.

Kaynak: Çelik, A. 2007. Stok Hileleri ve Bir Uygulama.Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Denetimi Bilim Dalı

Muhasebe departmanı çalışan ve yöneticilerin, muhasebe verilerine yanlışlıkla verecekleri zararlar önlemek için yaptıkları iş ve bilgi güvenliği konusunda eğitim almaları gerekebilir. Ayrıca muhasebe departmanlarında hata ve hileleri önlemek için etkin iç kontrol sisteminin oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

2.2.5.Muhasebe Hilelerini Önleme ve Ortaya Çıkarma Yöntemleri

Hilelerin ortaya çıkarılması ya da belirlenmesi için kullanılan yöntemlerden biri kırmızı bayraklardır (Çubukcu,2009). Kırmızı bayraklar, takip edilmesi ve izlenmesi gerekli olan ancak kesin kanıt niteliği taşımayan işlemlerdir. Denetçi, hata ve hile göstergesi olan kırmızı bayrakları bir bütün olarak dikkate almalıdır. Hile denetçinin tek başına yürüteceği bir süreç değildir, bu yüzden başta işletme yönetimi olmak üzere, hileden etkilenen ya da etkilenme durumu olan kişilerin denetçiye yardımcı olmaları gerekmektedir (Yardımcıoğlu ve diğerleri,2014).

Hile belirticisi olarak bazı durumların dikkatle incelenmesi gerekir. Bu hile göstergeleri, iç kontrol zayıflığı, aşırı yaşanan biçimi, muhasebe ile ilgili anormallikler, olağan olmayan davranış biçimleri, çeşitli şikayetler gibi hile belirteçleri için örnek olarak gösterilebilmektedir (Aytekin ve diğerleri, 2015).

Yardımcıoğlu ve diğerleri (2014), hilenin önlenmesi için yapılabilecek çalışmaların, yapılan hilenin ortaya çıkarılmasından daha etkili olduğunu vurgulamışlardır. Hile önleme kavramı; prosedür, politika, iletişim ve eğitim unsurlarını da içermektedir. Bu unsurların muhasebe hilelerinin önlenmesinde ve bunun sürekli hale getirilmesinde etkilidir. Ne kadar etkili hile önleme politikası oluşturulmuş olursa olsun, hiçbir hilenin yapılmayacağı anlamına gelmemektedir (Çubukcu, 2009). Yapılan hilelerin işletmeye verdiği büyük zararlar ve kayıplar göz önüne alındığında, hilenin önlenmesine yönelik alınacak tedbirler ve meydana gelebilecek zararlar minimum seviyeye indirilir ve bu alınan önlemler, hile riskine karşı ilk savunmayı oluşturur.

Hilenin önlenmesine yönelik alınacak tedbirlerden bazıları aşağıda belirtilmiştir (Yardımcıoğlu ve diğerleri, 2014).

- Olumlu çalışma ortamının oluşturulması,
- Çalışanların gözlemlenmesi, cezalandırma korkusunun oluşturulması,
- Dürüst kişilerin işe alınması,
- İşletmelerde etik kuralların oluşturulması,
- Çalışanlara yönelik destek programlarının oluşturulması,
- Etkin bir iç kontrol sisteminin oluşturulması,
- İhbar hatlarının oluşturulması,
- Müşterilerin ve satıcıların işletme politikası konusunda uyarılması.

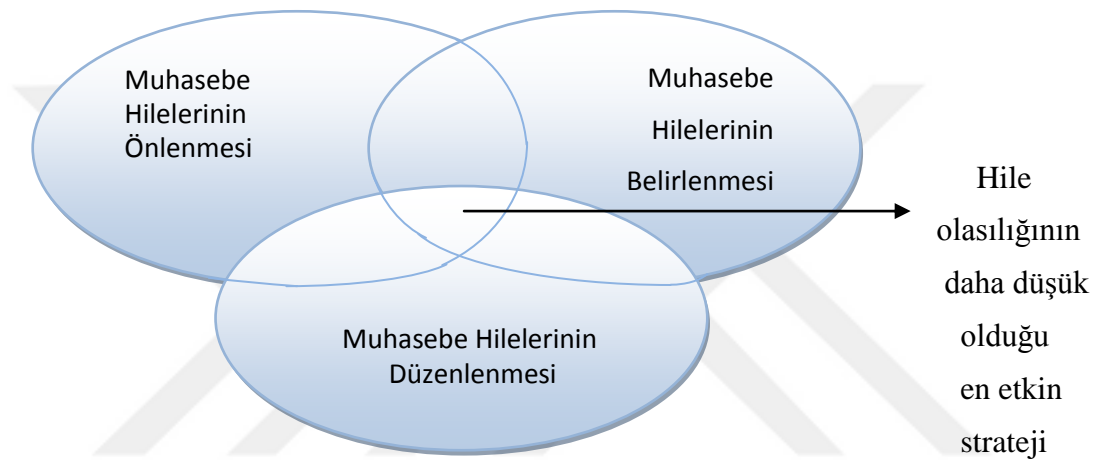
Hile yapan kişilerin motivasyonunu incelemek için risk değerlendirmesine dayanarak hangi hesaplarda hile yapılma ihtimalinin olabileceğini bilmek, ayrıntılı inceleme gerektiren işlerin türünden haberdar olmak, en çok inceleme yapılması gereken alanları belirlemede yardımcı olabilir. Bu durumda uygulanabilecek teknikler; tahmin edilmeyen denetim testlerini kullanma, gözlem yapma, analitik teknikler uygulama, sorgulama ve görüşmeler yapmayı içermektedir (Karabınar ve Akyel,2009). Bu teknikler hileli finansal tabloları tanımayı sağlamakta ve şüpheli bir bakış açısı oluşturmaktadır.

Ele alınması gereken diğer bir konu ise, hileler ortaya çıkarıldıktan sonra bu hilelerin düzeltilmesi yönünde stratejilerin oluşturulmasıdır. Hile ile ilgili konularda

başarılı olmak için; hilelerin belirlenmesi, önlenmesi ve düzeltilmesine ilişkin yöntemlerden yararlanarak maksimum fayda elde etmelidir (Çubukcu, 2009).

Aşağıdaki şekilde, muhasebe hilelerinin önlenmesi, muhasebe hilelerinin belirlenmesi ve muhasebe hilelerinin düzeltilmesine yönelik yöntemlerin, gerektiği zaman ve oranlarda kullanıldığında, hilenin en düşük olduğu en etkin stratejinin oluşturulabileceğini göstermektedir.

Şekil 2.En Etkin Strateji

Kaynak: Çubukcu, S. 2009. Muhasebe Hilelerini Ortaya Çıkarmada Benford Modeli'nin İlk İki Basamak Yaklaşımı İle Kullanılması. World of Accounting Science, 11(3):113-142

Şirketlerde, hileyi ortaya çıkarmak için uygulanan yöntemler şirket içinde bilinirse, hileyi yapan ya da yapmayı düşünen kişi veya kişiler, farklı yollar deneyerek stratejilerini değiştirebilirler. Bununla birlikte sürekli gelişen teknolojiyle yeni fırsatlar oluşurken, yeni suçlar da yaratmaya devam eder. Bu kişiler önceden şirket içinde kullanılan hileyi çıkarma yöntemini bilmiyor olabilir, bu yüzden daha önceki zamanlarda başarılı olunan hile ortaya çıkarma yöntemleri hemen terk edilmemeli yeni gelişen yöntemler ile birlikte kullanılması ve uygun olanlarının tercih edilmesi gerekmektedir (Çubukcu, 2009).

Bunun yanında, denetim yazılım teknolojisinin veri tabanı kullanımı, büyük firmalara, daha büyük dosyaları oluşturabilmelerinde ve daha etkili denetim yapabilmelerinde yardımcı olmaktadır. ACL (Audit Command Language), IDEA ve ACCESS gibi yazılımlar hileli durumları ortaya çıkarmada kullanılır ve oran analizi ve sayısal analiz gibi yöntemlerde verilerin analiz edilmesinde kullanılmaktadır (Bierstaker ve diğerleri 2006).

Muhasebe hilelerinin ortaya çıkarılmasında bir matematik kuralı olan Benford Kanunu 1980’li yıllardan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalarda kullanılmış ve muhasebe verilerindeki hileli uygulamaların bu kanuna uygun olarak dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır (Kocameşe ve G, 2015).

Muhasebe kayıtlarındaki tutarlar Benford Kanunu’na uygun dağılım göstermiyorsa verilen güvenilirliği zedeleyebilir. Benford Kanunu ile rakamsal analize tabi tutulacak işlemlerin bazıları; satış ve satış fiyatları, giderler, stok girişleri ve birim fiyatları, alacak hesaplarında işlem ve tutarlar, satın alma işlemleri ve benzeri kalemin Benford Kanunu’na uygun dağılım gösterip göstermediğini ortaya koyar ve test edilerek iyi sonuçlar alınabilir (Kocameşe ve G, 2015).

BÖLÜM III. FİNANSAL TABLO HİLELERİ

3.1. Finansal Tablo Tanımı, Önemi ve Türleri

Küreselleşme sonucunda, sermaye hareketleri ile şirket birleşme ve devirlerin uluslar arası nitelik kazanarak yatırım kararlarının alınması, sermaye piyasası işletmelerinin gelişmesi ve uluslar arası nitelik kazanması, finansal tablolardaki bilgilerin önemini ve bu tablolara olan ihtiyacı arttırmıştır.

Finansal tablolar; varlıklar ve kaynaklardaki değişiklikler ile gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmede bilgi sağlayan, işletmenin durumu hakkında bilgi veren ve yöneticilere, ortaklara, yatırımcılara, kredi verenlere ve diğer ilgilenele karar almalarında yol gösterecek bilgiler bulunan, muhasebe ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenen tablolardır (Genç,2009).

Muhasebe sistemi uygulama genel tebliğinde düzenlenmesi istenen finansal tablolar şu şekildedir (Akdoğan ve Tenker, 2010: 58);

- Temel Finansal Tablolar
 - Bilanço
 - Gelir Tablosu
 - Satışların Maliyet Tablosu
 - Bilanço ve Gelir Tablosu Dipnot ve Ekleri
- Diğer Finansal Tablolar
 - Fon Akım Tablosu
 - Nakit Akım Tablosu
 - Kâr Dağıtım Tablosu
 - Öz Kaynak Değişim Tablosu

3.2. Finansal Tabloların Amacı

Genel amaçlı finansal tabloların amacı; tüm finansal bilgi kullanıcılarına, işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve finansal durumundaki değişiklikler hakkında bilgi vererek, bu bilgileri sunmaktır.

TMS 1 standardı madde 3 ve madde 7 deki açıklamaya göre genel amaçlı finansal tablolar, isteğe göre hazırlanmış raporları talep etme durumunda olmayan geniş bir kullanıcı kitlesinin bilgi ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik kararlar almalarına yardımcı olacak işletmenin finansal performansı, finansal durumu ve nakit akışları hakkında bilgi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bilgi sağlamak olarak açıklanmıştır.³

Finansal tablo kullanıcıları, finansal tabloları kullanarak işletme hakkında elde edeceği bilgileri şu şekilde sıralayabiliriz (Akdoğan ve Tenker, 2010);

- İşletmenin kaynaklarını etkin kullanmada ve işletmenin hedeflerine ulaşmada yöneticilerin başarısını ölçmek için gerekli olan bilgilere,
- Finansal tablo kullanıcılarının ekonomik kararlar almasını sağlayacak bilgilere,
- İşletmenin kazanma gücünü öğrenmek ve değerlendirmek için gerekli olan bilgilere,
- İşletmenin parasal durumundaki artış veya azalışını ve kâr dağıtımını yapıp yapmayacağına ilişkin bilgilere,
- İşletmenin denetlenmesine olanak verecek bilgilere,
- İşletmenin halka açılmalarında yatırımcılara sunulacak bilgilere,
- İşletme yöneticilerinin ileriye yönelik kararlar almalarını sağlayacak bilgilere ulaşmasını sağlar.

Finansal tabloların işletmeyle ilgili sundukları bilgiler, varlıklar (işletmenin dönen varlıkları ve duran varlıkları), yabancı kaynaklar (uzun vadeli yabancı kaynaklar ve kısa vadeli yabancı kaynaklar), öz kaynaklar, gelir ve giderleri (kârları ve zararları), öz kaynaklarındaki diğer değişimler, nakit akışlarıdır. Dipnotlarda yer alan diğer bilgilerle

³https://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2016/TMS/TMS1.pdf

birlikte bu bilgiler, finansal tablo kullanıcılarının işletmenin gelecekteki nakit akışlarını tahmin etmelerini sağlamaktadır.

3.3. Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri

Temel finansal tablolar olarak bilinen bilanço ve gelir tablosunun temel amacı, bilgi kullanıcılarının finansal karar almasında yardımcı olmaktır.

Sunulan bilgilerin kaliteyi de beraberinde getirebilmesi için finansal tabloların bazı nitelikleri taşımaları gerekmektedir. Eğer finansal tablo niteliksel özellikleri taşıyor ise o zaman finansal tablolarda yer alan bilgileri kullanıcıların işine yaramaması anlamına gelmektedir (Genç, 2009).

Destekleyici niteliksel özellikler aşağıda verilmiştir.

- Karşılaştırılabilirlik

Kullanıcıların belli bir zaman içerisinde bir işletmenin finansal sonuçlarını ve finansal durumundaki değişiklikleri takip edebilmeleri için işletmenin finansal tablolarını karşılaştırma olanakları olmalıdır. Ayrıca bir işletme ile başka bir işletmeyi de karşılaştırma imkânına sahip olması gerekmektedir. Böylece iki işletmede gösterilen zaman içerisinde benzer işlemlerin nasıl ölçümlendiğini takip edebilir.

Finansal tablolar bir önceki dönemle karşılaştırmalı olarak düzenlenir ve karşılaştırmalı bilgilerin ortaya konulmasında cari dönem finansal tablosuna uygulanan yöntem ve ilkeler dikkate alınmaktadır. TMS-8 standardı, bir önceki dönemin finansal tablo kalemlerinin düzeltilmesinde esas alınır. Fakat bunun mümkün olmadığı durumlarda ise, bir önceki dönemde yapılan ilke ve yöntemlerdeki değişiklikler ile finansal tablo kalemleri üzerindeki hareketler dipnot kısmında belirtilir (Akdoğan ve Tenker,2010).

- Doğrulanabilirlik

Doğrulanabilirlik, bilgi kullanıcılarının, bilginin gerçeğe uygun bir şekilde sunulduğundan emin olmasını sağlar. Doğrulanabilirlik, bağımsız gözlemciler tarafından görüş birliğine varılarak gerçeğe uygun sunulduğu anlamını taşır.

- **Zamanında Sunum**

Zamanında sunum, bilgi kullanıcılarının kararlarını etkileyebileceği zamanlarda mevcut olmasıdır. Çoğunlukla, bilgi eskidiğinde, faydasını da azaltır. Fakat, bazı bilgiler kullanıcılar tarafından değerlendirmeye ihtiyaç duyulursa bu bilgiler kullanışlı olmaya devam edebilir.

- **Anlaşılabilirlik**

Finansal tablolardaki bilgilerin taşınması gereken önemli bir özellik bilgi kullanıcılar tarafından anlaşılabilir olmasıdır. Bu konuda bilgi kullanıcılarının, muhasebeden anladığı, işletmenin ekonomik faaliyetleri ve iş kolu hakkında bilgili olduğu ve bilgileri de dikkatle incelediği varsayılmaktadır.

Finansal tabloların kolaylıkla anlaşılabilir ve açık bir şekilde olması gerekmektedir. Kolay anlaşılabilir ve açık olmasından kasıt, finansal tabloları herkesin anlayabileceği şekilde hazırlamak değil, muhasebe konularında yeterli olan kişiler için kolay anlaşılabilir ve açık nitelikte olmasıdır.

3.4. Finansal Tablolardaki Bilgilerin Güvenilir Olmama İhtimali

Denetlenmiş finansal tablolara duyulan güven, denetlenen şirketin yöneticileriyle denetim şirketlerinin yaptıkları bir takım anlaşmaların içine girmesi, bağımsız denetçi ihmalleri nedeniyle yönetim üzerindeki kontrolün azalması ve yöneticilere yasadışı ayrıcalıklar sağlanması gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkan şirket skandalları sonucunda, güven duygusu sarsılmıştır.

Hileli finansal raporlama konusunda dünyada yaşanan ve sermaye piyasalarını etkileyen önemli skandallar (Mengi, 2013): 2002 yılı WorldCom, 2001 yılı Enron, 2002 yılı Qwest, 2002 yılı Tyco, 2002 yılı Global Crossing, 2010 yılı Lehman Brothers, 2002 yılı Adelphia, 2009 yılı Satyam, 2003 yılı Parmalat olarak sıralanabilir.

Bu skandalların içinde Enron skandalını ele alacak olursak, Enron'un iflasındaki en önemli unsurlar; varlıklarını ve gelirlerini yüksek göstermek, işletmelerin dipnotlarında yer alması gereken unsurların yer almaması, hasılatı zamanından önce tanınması ve gelirlerin bu nedenle yüksek gösterilmesidir (Mengi,2013). Dinç ve Cengiz (2014)'e göre

Enron'un çöküşünde temel olarak üç önemli unsur ön plana çıkmıştır. Bunlardan birincisi, şirketin sürekli kullandığı Özel Amaçlı Şirketlerin muhasebeleştirilmesinde ortaya çıkan hata ve hilelerdir. İkincisi, şirketin şarta bağlı yükümlülüklerin muhasebeleştirilmesindeki hatalar ve hilelerdir. Sonuncusu ise, şirketin son yıllarda sürekli kullandığı türev araçlar ile enerji satış sözleşmelerinin değerlerinin tespitinde ve muhasebe kayıtlarında yapılan hatalar ve hilelerdir.

Özel Amaçlı Şirketler ve hisse senedi opsiyonları ile yapılandırılan karmaşık finansman tekniklerinin amacı az vergi ödemek, konsolidasyondan kaçınmak ve daha az bilgi vermektir (Arnold ve Lange,2004). Tonge ve diğerleri (2003), varlıkların Özel Amaçlı Şirketlere satılarak bilanço dışına çıkarıldığında varlık kârlılık oranlarının arttığını belirtmektedir. Sims ve Brinkmann (2003), Enron'un Özel Amaçlı Şirketlere varlık satarak kârını arttırdığını savunmaktadır. Healy ve Palepu (2003), bahsedilen bu usulsüzlüklere ilaveten Özel Amaçlı Varlıkların düzeltilmesi ile ilgili eksik, yanıltıcı ve yanlış açıklamalar tespit etmiştir.

Enron'un iflası, 21. yüzyılın en büyük skandalı olarak tarihe geçmiştir. Bu iflas aynı zamanda 2002'de Sarbanes-Oxley Act adlı kanun çıkarılmasına neden olmuştur (Mengi,2013).

3.5. Hileli Finansal Raporlama Türleri

Muhasebe hataları kayıtlar üzerinde yapılırken, hileler genelde belgeler üzerinde yapılabilir. Hile türleri çeşitli gruplara ayrılmıştır. Bunlar; çalışanların yaptıkları hileler, yönetimin yaptığı hileler, finansal tablolarda yapılan hileler, işletme dışı yapılan hilelerdir. Belli başlı muhasebe hilelerine örnek verecek olursak (Bulca ve Yeşil, 2014);

- Aktif kalemleri olduğundan fazla göstermek,
- Oluşan zararları bilançoya yazmamak,
- Bilançoda olmayan stokları var gibi göstermek,
- Kendi aktifinde başkasına ait olan varlıkları göstermek,
- Şirket borçlarını az göstermek,
- Rakamları değiştirmek,
- Tekrar kayıt yapmak,

- Alacağı borca, borcu alacağa kaydetmek,
- Eksik ya da fazla sıfır koymak,
- Şirketin hisse senetlerini düşürecek olan bilgileri saklamak,
- Kredi faiz giderlerini hesaplara yanlış yansıtma,
- Amortismanı fazla ya da eksik hesaplamak gibi birçok örnek verilebilir.

Sıkça görülen hile türleri; kasti hatalar, kayıt dışı işlemler, işlemden önce veya sonra kayıt, uydurma hesaplar, belge sahtekârlığı ve bilançonun maskeleyesidir.

3.5.1. Kasti Hatalar

Muhasebede yapılan yanlışlıklar dikkatsizliğe ve bilgisizliğe dayanmaktadır. Yanlışlığın kasıtlı olup olmadığını bilmek zor olduğundan bunun hatamı yoksa hilemi olduğuna karar vermek oldukça güçtür. Belli bir amaçla söz konusu yanlışlıklar bilerek yapılırsa kasti hata oluşur ve bu durum muhasebe hilesi sayılır (Genç,2009).

3.5.2. Kayıt Dışı İşlemler

Muhasebe ilkeleri gereğince, işletmelerin her türlü muhasebe kayıtlarının ve mali işlerinin belgelere dayandırılması zorunludur. Bundan dolayı muhasebe işlemlerinin resmi belgelere dayandırılmaması veya defterlere aktarılmamasına kayıt dışı işlem denilmektedir. Kayıt dışı işlemler vergi kaçırmak amacı ile satış hasılatını gizleyerek yapılmaktadır (Demir,2014). Örnek verecek olursak; mal satışlarında fatura düzenlenmemesi, mal alışlarında fatura alınmaması ya da mevcut olan faturanın gizlenmesidir.

3.5.3. İşlemden Önce veya Sonra Kayıt

İşlemin yapıldığı tarih önemlidir ve işletme faaliyetlerinin kayıtları o tarih itibarıyla düzenli bir şekilde ve zamanında defterlere kaydedilmesi gerekmektedir. İşletmenin nakit durumunu olduğundan daha iyi göstermek için bilanço kapandıktan sonra gelecek nakdin önceden kaydedilmesi ya da stoklarının çok görülmemesi için yılsonunda alınan malların kaydını bilanço gününden sonraya bırakılması örnek olarak gösterilebilir (Demir,2014).

3.5.4. Uydurma Hesaplar

Uydurma hesaplar, kayıt dışı ve belgesiz yapılan işlemleri denkleştirmek amacıyla kullanılmaktadır..

İşletmede karşılaşılan hayali işlemler ise şunlardır (Tanç,2004);

- Yüksek fiyatla satılan bir malın faturasının düşük fiyatlar üzerinden başka bir kişi adına düzenlenmesi,
- Hayali kişi ve işletmelerden mal ya da hizmet alınmış gibi belge düzenlenmesi,
- İşletme, ortaklara borçluymuş gibi gösterilerek, ortaklar hesabına para aktarılması,
- Vergiden muaf esnaflara iş yapılmış gibi gider pusulası düzenleyip, gider fiyatlarının yükseltilmesi.

3.5.5. Belge Sahtekârlığı

Sahte belge düzenleyenlerin amacı genellikle, komisyon almak olmasına karşılık, sahte belge kullananın amacı da maliyetleri arttırmaktır. Demir (2014)'e göre, ilk madde ve malzeme alımlarında sahte belge kullanımının daha çok olduğunu vurgulamıştır. Bu sahte belgelerin ortaya çıkarılması için karşıt incelemeler yapılarak faturaların karşılaştırılması gerekmektedir.

Belge sahtekârlığı iki şekilde meydana gelmektedir. İlki, hem faturanın hem de içeriğinin gerçek olmamasıdır. İkincisi ise, belgenin gerçek, içeriğinin farklı olmasıdır. Bu durumlarda alınan malın fiyatı ya da miktarı farklı gösterilebilir. Bu da yanıltıcı belge olduğunu göstermektedir (Genç,2009).

3.5.6. Bilanço Maskeleyesi (Makyajlama)

Amaç, işletmenin kârlılık ve likiditesi ile ekonomik ve finansal yapısı hakkında yanıltıcı ve yanlış bilgiler vermektir. Bilanço maskelemeleri bilançonun iyileştirilmesi ve kötüleştirilmesi şeklinde ortaya çıkabilir (Yardımcıoğlu ve diğerleri, 2014).

Bilançoju olumlu yönde maskelemenin amaçları; işletmenin kamuoyundaki imajını güçlü göstermek, borsadaki hisselerinin fiyatlarını arttırmak, vergiyi ödeyebilmek, bankadan fazla kredi alabilmek, şirket ortaklarını tatmin etmek için fazla kâr dağıtmak ve yeni ortakları teşvik ederek işletmeye katılmalarını sağlamaktır.

Bilançoju olumsuz yönde maskelemenin amaçları ise; kârı az dağıtmak yada hiç dağıtmamak, hisselerin borsa değerini düşürerek spekülasyon yaratmak ve vergi kaçırmaktır.

Genç (2009), şirketlerin bilanço makyajı yaparken en çok kullandıkları, kâr aktarımı uygulaması olduğunu belirtmiştir. Şirket elde ettiği kârı temettü olarak ortaklara dağıtmak istemeyip, yan şirketlere aktararak bu durumdan kaçınmış olmaktadır. Şirket, ilişkide olduğu başka şirketten piyasa fiyatlarının üstünde mal alımı yaparak kârı öteki işletmeye aktarmış olmaktadır.

Şirketlerin yıllar boyunca bilançolarında oynadıkları bir başka kaleminde amortismanlardır. Şirketler, düşük miktarlarda amortisman ayırarak kârını yükseltebilmekte veya yüksek miktarlarda amortisman göstererek kârını düşürebilmektedirler. Buna ek olarak şirketler üzerinde sık oynanılan kalemlerden biride şüpheli alacaklar hesabı olduğunu belirtmiştir. Şüpheli alacaklar kalemini hiç belirtmeyerek veya düşük belirterek kâr üzerinde oynamalar yapılabilmektedir.⁴

3.6. Finansal Bilgi Manipülasyonu

Borsa literatüründe manipülasyon; hisse senetlerinin fiyatlarında gerçek olmayan haberler yaparak yapay fiyat yaratması ve aracı kurumlar vasıtasıyla bazı hisse senetlerine ilgi varmış gibi algının yaratılmasından dolayı yatırımcıları yanlış bilgilendirerek hisse senedi almaya ve satmaya yönlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Avşarlıgil, 2010).

Ocak ve Güçlü (2014) muhasebe manipülasyonunu, GKGMİ'ne uyumlu yalnızca raporlanacak olan kârın düşürülebilmesi ya da yükseltilebilmesi ve sadece gelir tablosuna yönelik işlemlere başvurulması yönünden bakmıştır. Stolowy ve Breaton (2003) ise, hem genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartlar ve yasal düzenlemelere uyumlu

⁴ Alptürk, E. Bilanço Oyunları ve Muhasebe Hileleri.
<https://www.xing.com/app/forum?op=showarticles;id=21411045;articleid=21411045>

olabileceği hem de bu düzenlemelere aykırı olabileceğini, ayrıca sadece gelir tablosu üzerinde değil, bilançonun yapısını değiştirmek amacıyla da gerçekleştirilmekte olduğunu savunarak daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşmışlardır.

Avşarlıgil (2010) manipülasyonun üç hedeften birisine ulaşmak için yapıldığını belirtmiştir. Bu üç hedef aşağıda verilmiştir.

1. Menkul kıymet fiyatların istikrarını sağlamak ve sürekli olması için yapılır.
2. Menkul kıymetin fiyatını arttırmak için alım satım işlemlerinde bulunarak, yükselmiş olan fiyattan menkul kıymeti elden çıkarmak.
3. Fiyatların aşağıya çekilmesi. Genelde pozisyon alan kişiler tarafından vadeli işlem piyasalarında gerçekleştirilmektedir.

Manipülasyonla ilgilenen kişi ve kurumlar manipülasyonu direkt tespit etme imkanına sahip olmayabilirler. Bunun nedeni hileyi yapanlar tarafından bilinçli bir şekilde kişilerin hepsini yanıltmaya yönelik yapılmasıdır.

Varıcı ve Er (2013) manipülasyonu önlemek için akademik çalışmalarda kullanılacak istatistikî yöntemlerin geliştirildiğini ve bu ölçme yöntemleri arasında kapsamı açısından en önemlisinin Beneish yöntemi olduğunu belirtmiştir.

Hile ve manipülasyonlar, ara dönemlerde, küçük miktarlarda yapılmaya başlanmakta, ara ve yıllık mali tablolarda bu durum tekrarlanmakta, miktarlar gittikçe büyümektedir (Kandemir ve Kandemir,2012). Ara dönem raporlaması ile ilgili kontrol ve süreçlerin yıllık finansal raporlamaya göre daha esnek olmasından dolayı, finansal sonuçların dönem sonu kontrolleri yapılırken ara dönem raporlama süreci gözden kaçırılmaktadır. Bundan dolayı, işletmelerin daha sık ara dönem finansal raporlama kontrollerinin uygulanması gerekmektedir (Kandemir ve Kandemir,2012).

Finansal bilgi manipülasyonu; finansal bilgi kullanıcılarını yanıltmak için düzenlenmiş, muhasebe kayıt ve işlemlerinde bilinçli olarak yerine getirilen, finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında gerçeğe uygun olmayan bilgiler sunulmasıdır (Avşarlıgil,2010).

3.6.1.Manipülasyon Türleri

Manipülasyon belli bir amaca ulaşmak için yapılır ancak bu amaca ulaşmak için kullanılacak tek bir davranış biçimi yoktur. Çeşitli kesimler tarafından manipülasyon aşağıdaki yöntemlere göre gerçekleştirilmektedir (Chambers,2004).

- **Göz Boyamak:** Finansal varlıkta alım satım yapılarak veya fiyat hareketi olduğu izlenimi bırakarak yanıltıcı piyasa görüntüsü vermektedir.
- **Muvazaalı İşlemler:** Farklı katılımcılar tarafından sisteme hem alış hem de satış emirlerinin aynı sürede, aynı fiyat ve miktarda ve aynı amaçla girilmesidir.
- **Kapanışı Belirlemeye Çalışmak:** Fiyatları etkilemek için finansal varlıkları piyasanın kapanışında veya kapanışa yakın alıp satmaktır.
- **Sabitleme:** Manipüle edilmek istenen finansal varlığın piyasa fiyatını belli bir seviyenin üstünde tutarak, dikkatleri üzerine çekecek ölçüde büyük miktarda alış yapmaktır.
- **Köşeye Sıkıştırmak:** Bir finansal varlık piyasasında kontrolü ele alan kişiler fiyatları çarpıtarak, açığa satış yapan kişilerin yükümlülüklerini yüksek fiyattan yerine getirerek kendi yararları için değiştirmesidir.
- **Medya, İnternet ya da Diğer Yollarla Yanıltıcı Bilgilerin Yayılması:** Açıklamayı yapan kişinin elinde tuttuğu pozisyon ya da yapmayı düşündüğü işlemler için finansal varlığın fiyatını uygun seviyeye taşımak amacıyla yapılmaktadır.

3.6.2.Finansal Bilgi Manipülasyonunun Nedenleri

Finansal bilgi manipülasyonunun nedenleri şunlardır;

- Şirketlerin yönetim yapılarının zayıf olması,
- Şirketlerde yetersiz bağımsız denetim komitelerinin olması,
- Bağımsız denetimin hiç olamaması,
- Zayıf iç denetim sisteminin olması,
- Şirketlerin ortaklık yapıları ve yöneticilerin menfaatleri,
- Finansal raporlama sürecinde finansal bilginin raporlanması açısından gerçek zamanlı değil periyodik bilgilendirmenin yapılmasıdır.

3.6.3.Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemleri (Yaratıcı Muhasebe)

Finansal bilgi manipülasyonu yöntemleri; kâr yöntemi, kârın istikrarlı hale getirilmesi, agresif muhasebe, büyük temizlik muhasebesi, aldatıcı finansal raporlamadır.

- 1. Kâr Yöntemi:** Krishnan ve Parsons (2008)'e göre kâr yöntemi; çeşitli nedenlerden dolayı işletme yönetiminin genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, yasal düzenlemeler ve muhasebe standartları içerisinde muhasebeye ilişkin işlemlere başvurarak, raporlanan kârın seviyesinde değişiklikler yapılarak, işletmenin içinde bulunduğu ekonomik gerçekliğini etkilemeye yönelik uygulamalardır.
Kâr yönteminin fırsatçı ve bilgiye dayalı iki yönü vardır. Fırsatçı yönünde yöneticiler, yatırımcıları aldatmak için uğraşmakta, bilgiye dayalı yönünde ise yönetici şirketin gelecekteki nakit akımlarına yönelik beklentilerini yatırımcılara açıklayarak kâr yöntemini araç olarak kullanmaktadır.
- 2. Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi:** Bu yöntemde, düzenli bir kâr dağıtımını sağlanarak şirketin daha az riskli görünmesini sağlamak, kârın düşük olduğu dönemlerde kârın yükseltilmesini, yüksek olduğu dönemlerde ise düşürülmesini amaçlamaktadır(Mulford ve Comiskey,2002).
- 3. Büyük Temizlik Muhasebesi:** Gelirleri erteleyerek cari dönem gelirlerini azaltmak ve finansal tablodan bazı kalemleri zarar göstererek çıkarmak ve böylece kârın düşürülmesini tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Ocak ve Güçlü,2014). Faaliyetlerinden zarar eden bir şirket, kâr beklentisini karşılayamıyorsa bazı aktiflerini örneğin maddi olmayan duran varlıklarının tümünü gider yazarak yani bilançosundan çıkararak, geçmiş yönetiminin görevde olduğu dönemlerde zararda gösterir ve bir sonraki yılda kârlılığını arttırma imkanı sağlamaktadır.
- 4. Agresif Muhasebe:** Muhasebe standartlarına dayanılarak, istenilen sonucu sağlamak için, muhasebe standartlarındaki kuralları zorlayıcı bir şekilde seçip uygulamasıdır. Bu muhasebe standartlarındaki kurallar zorlanarak, finansal bilgi manipülasyonu yapılabilir.
- 5. Aldatıcı Finansal Raporlama:** Aldatıcı finansal raporlama, şirketlerin faaliyet sonuçları ve finansal durumu hakkında bilgi kullanıcılarının yanlış yönlendirilmesi sonucu ortaya çıkan finansal bilgi manipülasyon yöntemidir.Aldatıcı finansal raporlama; sahte fatura, fiktif kayıt oluşturulma, sevk irsaliyesi gibi belgeler

düzenlenerek kasıt unsuru taşınması ve ayrı bir suç oluşturması nedeniyle kötü sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Avşarlıgil,2010).

3.7. Bilanço Hesaplarında Yapılan Hileler

3.7.1. Kasa Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Kasa hesabı, işletmenin sahip olduğu ulusal ve yabancı paraların TL karşılığında kaydedilip izlendiği hesaptır. Kasa hesabı, kasaya giren paralardan dolayı borçlanır, kasadan çıkan paralardan dolayı alacaklanır. Kasa hesabının borç kalanı vermesinin nedeni bir varlık hesabı olmasıdır ve giriş çıkışların aynı değer üzerinden yapılmasıdır (Sevilengül,2011).

Varlık kalemleri içinde en likit hesap olduğundan dolayı hata ve hilelere karşı açık bir hesaptır. Denetçiler açısından riskli ve önemli bir denetim alanını oluşturmaktadır. Kasa bakiyelerinin fiili durumunu yansıtmayı yansıtmadığını tespit etmek için maddi doğruluk testleri yapılır. Eğer sayım ve raporlama günü farklıysa geriye doğru doğrulama işlemi yoluyla kasa hesabının kalanının doğruluğu araştırılır (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

En çok yapılan hataların başında, yılsonu kasa bakiyesinin yüksek olması sonucu bu hesaba adet yapılmamasıdır. Kasa bakiyesinin yüksek çıkmasının nedeni belgesiz harcamalar, ortağın şirketten devamlı para çekmesi, ortağın şirket kasasını kendi kasası gibi kullanmasıdır.

323 no.lu VUK Genel Tebliği ile mükelleflerin 8.000 TL'yi aşan tahsilat ve ödemelerini banka ya da özel finans kurumları aracılığıyla yapmaları gerektiğini duyurmuştur. 8.000 TL'lik sınır konusunda en çok yapılan hataların başında, aynı günde aynı kişi ve kurumlarla yapılan işlemler tek bir ödeme gibi muhasebeleştirilmesi gelmektedir.⁵

Bu durumu bir örnek ile açıklayacak olursak; XYZ A.Ş. 01 Ocak 2017 tarihinde ortağı Bay A'ya 35.000 TL ödemede bulunmuştur. Burada en çok yapılan muhasebe kayıt hatası;

⁵ Vergi ve Muhasebede En Çok Yapılan Hatalar ve Çözüm Yolları Rehberi,2013,MuhasebeTR Yayın Kurulu, Hipotez Yayınları, Ankara. S:96

1	131 Ortaklardan Alacaklar	35.000	
	100 Kasa Hesabı		7.000
	100 Kasa Hesabı		7.000
	100 Kasa Hesabı		7.000
	100 Kasa Hesabı		7.000
	100 Kasa Hesabı		7.000
	Ortağa borç para		

Aynı günde aynı kişi yada kurumlarla yapılan işlemlerde tek bir ödeme kabul edilmeli, parçalara ayrılmamalıdır.

Doğru yapılması gereken muhasebe kaydı;

1	131 Ortaklardan Alacaklar	35.000	
	102 Bankalar		35.000

Kasa hesabı küçük çaplı zimmete para geçirmek için uygun bir hesaptır. Bu hileyi genelde kasadan sorumlu muhasebe elemanları, veznedar yada tahsildar tarafından yapılabilmektedir. Bunlardan ayrı olarak personel tarafından geçici sürelerle kendi çıkarları için kullanıldıktan sonra parayı tekrar yerine koyma şeklinde de gerçekleşebilir (Küçük,2008).

Harcama belgeleri üzerinde değişiklikler yapılarak hileli işlemler gerçekleşebilir. Tutar üzerinde sıfır rakamları ile oynanarak, gerçek belge tutarı ile tahrif edilen belge tutarı arasında kalan farkın zimmete geçirilmesi ile gerçekleşir (Genç,2009). Asıl belge tutar ve içerik yönünden gerçek bir belge, fakat firmada muhasebe kayıtlarına geçirilen belge ise sahte, yanlış ve yanıltıcıdır.

El yazısı ile birbirine kolaylıkla dönüştürülebilen örneğin 3 ve 8, 5 ve 6, 4 ve 9 gibi sayılar üzerinde oynama yapılabilir. Bunun hatamı yoksa hilemi olduğu ayrımının en zor yapılabildiği kısımdır.

Firma sahiplerinin şahsi harcamalarını, firma kasasından yapmaları, uygulamada çok karşılaşılan bir olaydır. Firma ile ilgili kayıtlara alınacak belge olmadığından kasada kaydi paralar gözükmektedir. Kasa hesabı bakiyesinin yüksek çıkmasıyla, ortaklara faizsiz para kullanılmakta ya da kâr yıl içinde dağıtılmaktadır. Bundan dolayı örtülü kazanç dağıtımı yapıldığı şüphelerini arttırmaktadır.

Kasa hesabında hileli işlemlerin önlenmesi için alınacak önlemler; önceden haber vermeden kasanın sayımı sık sık yapılmalı, işe alımlarda seçici olunmalı özelliklerle parasal işlemleri yapacaklar için uzun deneme süresi konulmalı, kasa hesabı için günlük kapanışın yapılması zorunlu tutulmalı, yetkililerce onaylanmalı ve böylece günlük kontrolün yapılması sağlanmalı, 197 Sayım ve Tesellüm Noksanları ve 397 Sayım ve Tesellüm Fazlaları hesapları detaylı ve sık aralıklarla kontrol edilmeli, işleyişi ve ortaya çıkış nedenleri yakından takip edilmeli, işletmede yabancı paralarda kullanılıyorsa her para cinsi ayrı ayrı detaylandırılarak kayıtlara aktarılmalı, sistemdeki ufak aksamalar ihmal edilmeden dikkatli bir şekilde incelenmeli kasa hesabında oluşan tutarsızlıkların bazı şeylerin kötüye gittiğinin habercisi olabileceği için göz ardı edilmemeli ayrıca tanıdıkları kişiye ne kadar güvenseler de hata yapabileceğini göz önünde bulundurmalı ve güvenin denetimi engellemesine izin verilmemelidir (Küçük,2008).

3.7.2. Alınan Çekler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Alınan çekler hesabı, gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletmeye verilmiş, ciro edilmemiş ya da henüz tahsil için bankaya verilmemiş çeklerin izlenmesini sağlayan hesaptır. Alınan çekler hesabın borcuna kaydedilir ve çek bedelin tahsil edildiği, geri verildiği, başkasına ciro edildiği durumlarda elden çıkışında bu hasep alacaklandırılır (Sevilengül,2011). Alınan çekler borç kalanı verir ve bu da üçüncü kişilerden alınmış, fakat henüz tahsil edilmemiş çeklerin tutarını belirtmektedir.

Genelde mesleğe yeni başlayanların sıklıkla yapmış olduğu hatalardan biri, şirketlerin portföyündeki çeklerini borçlarına karşılık ciro ettikleri zaman bazı işletmeler tarafından yeni bir çek düzenlenmiş gibi 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri hesabına kaydettikleri görülmektedir.⁶

Örnek: ABC A.Ş. 3.000 TL+KDV bedelli sattığı mal için çek almıştır. Daha sonra ABC A.Ş. aktifine almış olduğu çeki XYZ Limitet Şirketine olan borcuna karşılık mahsup olarak kullanmıştır. Yapılan hatalı muhasebe kaydı;

⁶ Vergi ve Muhasebede En Çok Yapılan Hatalar ve Çözüm Yolları Rehberi,2013,MuhasebeTR Yayın Kurulu, Hipotez Yayınları, Ankara. S:103

1	101 Alınan Çekler	3.540	
	600 Yurtiçi Satışlar		3.000
	391 Hesaplanan KDV		540
2	320 Satıcılar	3.540	
	103 Verilen Çekler		3.540

103 no.lu hesap alacaklandırılarak şirket tarafından yeni bir çek düzenlenmiş gibi gözükmiştir. Bazı işletmelerde 101 no.lu hesabın, fiili çek mevcuduyla aynı olmamasının nedeni de bu tarz kayıtlardır.

Doğru yapılan muhasebe kaydı;

1	101 Alınan Çekler	3.540	
	600 Yurtiçi Satışlar		3.000
	391 Hesaplanan KDV		540
2	320 Satıcılar	3.540	
	101 Alınan Çekler		3.540

Diğer bir yapılan hata ise çekin karşılıksız çıkması durumunda çekin portföye alınması ve cari hesabın düzeltilmesi gerekirken bu durum bazı işletmeler tarafından yapılmamasıdır.⁷

Örnek: XYZ A.Ş. 2.000 TL+ KDV bedelli mal satmış ve çek almıştır. Daha sonra çekin tahsili için çek bankaya gönderilmiştir.

1	120 Alıcılar	2.360	
	600 Yurtiçi Satışlar		2.000
	391 Hesaplanan KDV		360
2	101 Alınan Çekler	2.360	
	120 Alıcılar		2.360
	Bedelin çekle tahsil edilmesi		

⁷ Vergi ve Muhasebede En Çok Yapılan Hatalar ve Çözüm Yolları Rehberi,2013,MuhasebeTR Yayın Kurulu, Hipotez Yayınları, Ankara. S.105

3	101 Alınan Çekler Tahsildeki Çekler	2.360	2.360
	101 Alınan Çekler Portföydeki Çekler Çekin tahsil için bankaya gönderilmesi		

Bankaya gönderilen çek karşılıksız çıkmış ve karşılıksız çek kaydını yapmamıştır. Böylece çek, tahsildeki çekler hesabında gözükmemekte ve para tahsil edilmemiş görülmektedir.

Yapılması gereken doğru muhasebe kaydı;

1	120 Alıcılar	2.360	2.000 360
	600 Yurtiçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV Yurtiçi satış kaydı		
2	101 Alınan Çekler	2.360	2.360
	120 Alıcılar Bedelin çekle tahsil edilmesi		
3	101 Alınan Çekler Tahsildeki Çekler	2.360	2.360
	101 Alınan Çekler Portföydeki Çekler Çekin tahsil için bankaya gönderilmesi		
4	101 Alınan Çekler Portföydeki Çekler	2.360	2.360
	101 Alınan Çekler Tahsildeki Çekler Karşılıksız çıkan çekin tekrar portföye alınması		
5	120 Alıcılar	2.360	2.360
	101 Alınan Çekeler Portföydeki Çekler Portföydeki çekin iptali ve carinin düzeltilmesi		

Denetim bulguları sonucunda alınan çekler hesabında, tahsil edilen çek tutarı kayıtlara geçirilmemiş, banka hesap ekstresinde çek tahsilinin gözükmesine rağmen kayda alınmamış, alınan çekler örtülü kazanç ve örtülü sermaye ilişkisiyle bağlantılı olması gibi hilelere rastlanılabilir (Genç,2009).

3.7.3. Banka Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

İşletmelerin bankalarında bulunan vadeli ve vadesiz TL ve döviz cinsinde bulunan kredili mevduat ile ticari mevduat hesaplarının izlendiği bir hesaptır. Her bir hesap için

doğrulama, mutabakat veya internet aracılığı ile elde edilen banka hesap özetleri ile yapılabilir (Selimoğlu ve diğerleri,2014). Kasa hesabından sonra likiditesi en yüksek hesaplardan biri olan bankalar hesabı hileli işlemler için uygun bir hesap türüdür.

Kullanılan banka kredileri kısa vadeli mi yoksa uzun vadeli mi oldukları dikkat edilerek muhasebeleştirilir. En çok yapılan hatalardan biride 1 yıldan uzun olan banka kredilerinin tek bir hesapta (300 Banka Kredileri Hesabı) muhasebe kaydının yapılmasıdır. 1 yıldan fazla ise kredi tutarı hem kısa hem de uzun vadede ayrı olarak kayıt yapılmalıdır.⁸

Örnek: XYZ A.Ş. 01 Ocak 2016 tarihinde bankadan 1.000.000 TL faiz hariç anapara tutarında kredi çekmiştir. Kredinin ödeme tarihi de 15 Haziran 2017 dir.

Yapılan hatalı kayıt;

1	102 Bankalar	1.000.000	
	300 Banka Kredileri Banka kredisi kaydı		1.000.000

1 yıldan fazla olmasına rağmen kısa vadede tamamı muhasebeleştirilmiştir. Yapılması gereken doğru kayıt ise;

2016 ve 2017'ye isabet gelen tutarları bölünür. Toplam kredinin vadesi 18 ay

$1.000.000/18=55.555,55$ TL Aylık

$55.555,55 \times 12= 666.666,66$ TL Yıllık

2016 yılı = 666.666,66

2017 yılı = 333.333,34

1	102 Bankalar	1.000.000	
	300 Banka Kredileri 400 Banka Kredileri Banka kredisi kaydı		666.666,66 333.333,34

⁸ Vergi ve Muhasebede En Çok Yapılan Hatalar ve Çözüm Yolları Rehberi,2013,MuhasebeTR Yayın Kurulu, Hipotez Yayınları, Ankara.

Farklı işlemler için ayrı ayrı hesaplar açılması, bankacılık işlemlerinden yararlanılmayan ve genellikle birkaç işlemler için açılmış, aynı şubede önceden açılmış hesap varken yenisinin açılması bankalar hesabında hile yapılmasının yüksek olduğunu göstermektedir.

Banka hilesi sayılan bir diğer husus ise sahte imza kullanılmasıdır. Acil işler nedeniyle firma sahipleri bulunamadıkları zaman güvendiği kişilere evrak imzalatılmakta hiç sakınca görmeyebilirler. Fakat firma sahibi tarafından kendi imzasının taklit edilmesi teşvik edilen kişi, bu durumu firma sahibi aleyhine kullanabilir ya da firmanın durumlarından yararlanıp art niyetli davranarak imza sirkülerinin fotokopi ve başka yollarla değiştirerek hile yöntemine başvurabilir (Küçük,2008).

Genç (2009), bankalar hesabında yapılan hileli işlemlerden en çok işlem tarihi ile ekstre tarihi arasındaki farklılığın kullanıldığını dikkat çektiğini belirtmiştir. Hileli işleme başvuran çalışan, ekstre gelip diğerleri durumu fark edinceye kadar kendini kurtararak gerekli tedbirleri alma fırsatı bulabilmektedir.

3.7.4. Verilen Çekler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Bu hesapta, işletmenin üçüncü kişilerine banka tarafından çek ya da ödeme emri ile yapılan işlemler yer almaktadır. Banka hesabı üzerine işletme tarafından çek keşide edilmesi, envanterde, ödenmemiş çeklerin veya yerine getirilmemiş ödeme tutarlarının banka hesabından çıkarılması, işletme tarafından bankaya ödeme, havale emri ve hesaptan aktarma yapılması bu hesabı alacaklandırır, bankanın ödemeyi yapmasıyla da borçlanarak kapatılır (Sevilengül,2011).

Verilen çekler ve ödeme emirleri işletmenin borcunu gösterir ve bilançonun pasifinde olması gerekir. Fakat pasif karakterli bir hesap olsa da, aktifteki bankalar hesabını düzenleyen bir hesaptır. Bu iki hesabın ele alınması hile ve suiistimallere açık bir hesaptır. Özellikle muhasebe defterlerine kayıt yapılan ile tahsilatların kontrolünü yapan kişi aynıysa hileye zemin hazırlanabilir.

Çek ya da bankaya verilen talimatlarla yapılan ödemelerde 0 (sıfır) rakamlarıyla oynanarak hileli işlemler gerçekleştirilebilir. İmzayı atan kişi ödeme yaptığı tutar kadar belgeyi imzaladığını zannederken, bankadan çekilen tutar daha fazla olabilir ve fark

edilmez ise işlemi yapan personel bu durumu fırsat bilip aradaki farkı zimmetine geçirebilir.

3.7.5. Diğer Hazır Değerler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Tekdüzen Hesap Planında, nakit para, bankadaki paralar ve alınan çekler dışında kalan diğer hazır değerlerin izlendiği hesaptır. Bu hesapta vadesi gelmiş kuponlar, banka havaleleri yer almaktadır (Selimoğlu ve diğerleri,2014). Hazır değerlerin girişinde hesap borçlanılır, bu değerlerin çıkışında da alacaklandırılır. Hesap kalanı ise diğer hazır değerlerin mevcudunu belirtmektedir.

Bir varlığın diğer hazır değerler hesabında olabilmesi için, nakde çevirme esnasında bir değer kaybına uğramaması, her zaman nakde çevrilebilme özelliğine sahip olması, kasa, banka ve çek hesapları arasında değerlendirilmemesi gerekmektedir.

Bu hesap grubunda dikkat edilmesi gereken kredi kartı ile yapılan işlemlerdir. Çünkü taşınması kolay, taksit ve indirim imkanı sunan, nakit yerine hemen her yerde kullanılabilen, hediye indirim puanlarının olması nedenlerle kredi kartı kullanımına teşvik edilmektedir. Genelde kurumsallaşmamış işletmelerde gözlemlenen, vergisel kaygılarla vergi matrahını olduğundan daha az göstermek için kredi kartı ile yapılan satışları bu amaç doğrultusunda kullanabilmektedirler (Genç,2009).

Küçük (2008)'e göre kredi kartı ile yapılan satışlar dışında bu hesap grubu çok fazla hareketli olmamasından dolayı hata ve hilenin çok sık yapılmadığı hesaptır, ancak kredi kartı ile yapılan işlemler ile vadesi gelmiş kuponlar ile yapılan satışlar konusunda dikkatli olunması gerekmektedir.

3.7.6. Menkul Kıymetler Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Menkul kıymetler hesabı, kâr payı, faiz geliri veya fiyat değişikliklerinden yararlanarak kâr elde etmek amacı ile geçici süreliğine elde tutmak için alınan tahvil, hisse senedi, kâr-zarar ortaklığı belgesi, hazine bonosu, finansman bonosu, gelir ortaklığı senedi gibi menkul kıymetlerdir (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

Sermaye hesabı olması gereği, çok hareketli olmayan bu hesap, personel tarafından hile yapılmasına uygun bir hesap olmayabilir (Genç,2009). Menkul kıymet hesabı genelde

yönetici veya işletme sahipleri tarafından finansal tabloların iyi görülmesi için hileli işlemlere başvurulmaktadır.

Hisse senetleri hesabında hisse senetlerinin alımı, izlenmesi ve elden çıkarılmasıyla yıl sonlarında yapılacak envanter ve değerlendirme işlemlerinde dikkat edilmesi gerekmektedir. Borsa, piyasadaki olumlu ve olumsuz şarttan anında etkilenen bir özelliğe sahip olduğu için dikkatli yatırım yapılması gerekir. İşletmenin parasıyla borsadan yüksek miktarlar kazanarak aradaki kârı kendisi alabilir (Küçük,2008).

Hisse senetleri hesabında yapılan hileli işlemin ortaya çıkarılması için hisse senetlerinin elden çıkarılmasıyla ilgili kayıt ve belgeler karşılaştırılmalı, elden çıkış tarihleri kontrol edilmelidir. Buna ek olarak, hisse senetlerinin değerinin azalması durumunda karşılık ayrılmalıdır. Karşılık ayrılmadığı durumda da finansal tablo kullanıcılarına yanlış bilgi aktarmış ve yanıltmış olur.

3.7.7. Ticari Alacaklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

İşletmenin ticari ilişkisi nedeniyle ortaya çıkan ve paraya dönüşmesi 1 yıl içinde beklenen senetli ve senetsiz alacaklar bulunur (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

Varlık hesapları içerisinde bulunan alacakların uygun olmayan biçimde değerlendirilmesi hileli finansal raporlama için kullanılan yöntemlerden biridir (Mengi, 2013). Bu yöntem de gerçekte var olmayan hayali alacaklar yaratılabilir ve değersiz hale gelen alacaklar için gerekli kayıtların tutulmaması şeklinde gerçekleşebilir. Mengi (2013)'e göre finansal sorunlarla karşı karşıya gelen ve yöneticilere satış tutarı üzerinden prim verilen işletmelerde hayali alacaklar yaratılmasına ilişkin hilelere rastlanılabilir.

Finansal tablo kullanıcısı, alacakların belli zaman içinde tahsil edileceğini düşünebilir. Ayrıca satışlar hayali müşterilere de yapılabilmektedir. Bu şekilde hileli alacaklar ile hileli finansal raporlama gerçekleştiren kişiler, denetçilerin gerçeği öğrenmemeleri için belgeleri gizleme çabası içine girebilirler. Hayali müşteriler de genelde hileyi yapan kişilerin iletişim bilgileri yer alır. Denetçi doğrulama mektubu yolladığında bu mektup hileyi yapan kişiye gitmekte ve bulunduğu iddia edilen borç alacak ilişkisi onaylanmaktadır (Mengi,2013). Böyle bir durumun ortaya çıkarılması için telefon kayıtları ile bilgisayar yazılımları kullanılabilir.

Bu grupta yer alan 120 Alıcılar Hesabı firmalar açısından önemlidir ve hileli işlemler için de oldukça elverişlidir. Hileli işlemler sadece personel tarafından değil, finansal tabloların düzenlenmesinde şirket ile ilgili bilgilerin gözlenmesi ve şirket tablolarının olduğundan daha iyi durumda olduğunu göstermek için gerçekleştirilebilir.

3.7.8. Alacak Senetleri Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

İşletmenin ticari işlemleri ile ilgili olarak aldığı, vadesi 1 yıldan fazla olan senetlerin izlendiği kalemdir. 1 yıldan uzun vadeli senet alındığında bu hesap borçlandırılır. Vadesi bir yıldan az ise, kısa vadeli hesaba aktarılması, ciro edilmesi, senedin vadeden önce tahsil edilmesi ya da bir başka senet ile değiştirilmesi, değersiz alacak haline gelmesiyle zarara aktarılmasında bu hesap alacaklandırılır (Sevilengül,2011).

Alacak senetleri hesabında yapılan hileli işlemlerden biri senetlerin üzerindeki yazı ve rakamların değiştirilmesidir. Vadesinde ödenmeyen senet, şekil şartlarındaki noksanlık nedeniyle geçersiz sayılacak ve yasal yollara başvurulmayacak, böylece alacağın tahsili imkânsız hale gelecektir. Bu da firmadan bedeli ödenmeden mal satın alınmış ve firma dolandırılmış olacaktır. Bu durum üçüncü kişilerle yapılabileceği gibi firma içerisindeki personelle anlaşarak da gerçekleştirilebilir (Genç,2009).

Bu hesapta başvuru bir diğer hile yöntemi ise, geçerli olan senedin sonradan geçersiz olan sahtesiyle değiştirilmesidir (Küçük,2008). Alıcı firma satın aldığı mal ya da hizmet için şekil şartlarını taşıyan senet düzenleyip firmaya vermiş fakat bu senet personel tarafından eski şekil şartı sahte senetle değiştirmekte ve gerçek senet firmadan tahsil edilerek tutarı zimmete geçirmekte, sahte olanda firmada kalmakta, kısa süreli para kullanıldıktan sonra tahsilât hesaplara geçirilmektedir. Aynı senet hesaba birkaç kere giriş çıkışı yapılmış ve işletmede, bankalara iskonto ettirilmek üzere yılsonunda düzenlenen ve sene başında bankadan tekrar geri alınan hatır senetleri bulunuyorsa alacak senetlerinde hileli işlemlerin olabileceğine işaret etmektedir.

İmzalar taklit edilerek sahte senet düzenlenebilir. Karşı tarafın zor durumda bırakılmak istendiği durumlarda bu hileli yöntem başvurulabilir. Senet, şekil şartlarını taşıyan geçerli bir senet görünümündedir fakat senedin borçlusu görünen kişinin imzası taklit edilerek borçlu hale getirilir. Bu durum hukuki aşamaya geldiğinde, rapor ile

imzanın taklit edilip edilmediği tespiti yaptırılarak, sorunun çözümü yoluna gidilebilmektedir.

3.7.9. Verilen Depozito ve Teminatlar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Verilen depozito ve teminatlar hesabının vadesi bir yıldan az veya bir yıldan fazla olabilir. Sürenin farklılaşmasında hile yapılabilir. Depozito verildiğinde bu hesap borç kısmına yazılır, geri alındığında, değersiz alacak hale geldiğinde veya dönen varlıktaki hesaba yazıldığında alacaklandırılır (Sevilengül,2011).

Verilen depozito ve teminatlar kısa süreli olmalı, gerçek anlamda depozito ve teminat özelliği taşınmalı ve tutarlar doğru olmalı, yabancı para cinsinden verilmiş ise dönem sonu değerlendirme işlemleri dikkatli bir şekilde incelenmeli, depozito ve teminat olma özelliğini kaybedip zarar haline gelen tutarların bu hesaptan çıkarılarak ilgili kâr zarar hesaplarına sonra da dönemin gelir tablosuna aktarılması gerekmektedir (Küçük,2008).

Depozito ve teminatın verildiği tarihte hesaplara düşük tutarla aktarılması, iade alındığı dönemde ise hesapta bulunan tutarlar ile gerçek depozito ya da teminat tutarı arasındaki farkın zimmete geçirilmesi bu hesapta yapılan hileli bir işlemdir (Genç,2009). Bir diğer yapılan hile ise, yabancı para cinsinden depozito ve teminat bedelinin Türk Lirasına çevrilmeden yabancı para üzerinden Türk Lirasıymış gibi hesaplara kaydedilerek, dönem sonunda yuvarlama farkları hesaplarına aktarılarak hesabın kapatılması ve gerçek depozito ve teminat tutarının zimmete geçirilmesi gibi durumlarla karşılaşılabılır. Bunlardan ayrı olarak da depozito ve teminat tutarının kayıtlara hiç alınmaması da hileli bir işlemdir.

Denetim bulguları sonucunda karşılaşılan hileler aşağıda verilmiştir.

- Ödenen çek ya da nakit tutarlar ile teminat ve depozito tutarları birbirinden farklı,
- Verilen teminat ve depozito yabancı para olmasına rağmen değerlemeye tabi tutulmamış,
- Verilen teminat ve depozito tahsilâtı yasal takip aşamasına gelmesiyle aktarıldığı şüpheli alacaklar rakamından farklı olmasıdır.

3.7.10. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Şüpheli hale gelmesiyle hâla normal bir alacakmış gibi kayıtlarda izleniyorsa, yanlış ve yanıltıcı finansal tabloların düzenlenmesine ve üçüncü kişilerin kandırılmasına neden olabilir.

Denetim sonucu şüpheli alacaklar hesabında ayrılmış olan karşılık, mevcut şüpheli ticari alacakların miktarından fazla olması, şüpheli alacaklardan yapılan tahsilât hiç kaydedilmemiş veya bir sonraki yılda gelir kaydedilmiş veya eksik gelir kaydedilmiş olması, gecikme zamları, vade farkları gibi geciken şüpheli alacaklar tutarına ilişkin hesaplamalar nedeniyle şüpheli alacaklarda meydana gelen artışların borçlunun kayıtlarıyla uyumlu olmaması gibi hileli durumlara rastlanılabılır (Genç,2009).

3.7.11. Diğer Alacaklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Denetim bulguları sonucunda ortaklardan alacaklar hesabında rastlanılan hileler; firmanın ortaklara ödünç para vererek nakit ödeme yaptığı dönemde kredi kullanması, vadeli satım alımlar yaparak vade farkı ödeyip finansman gideri yaratması, düşük fiyatlı satışlar yapması sonucunda kârını düşürmesi, alacaklara yapılan ödemeler ortaklar tarafından bu tutarı başka ticari faaliyetlerde kullanması gibi durumlara rastlanılabilmektedir.

Harcamaları şirket tarafından karşılanan, ortak için kullanılan C/H kayıtlarında bulunan harcamalar ile ödemeleri yapan çalışanın kendi kişisel harcamalarına ait belgeler firmaya getirilerek hileli işlemler yapılabilmektedir. Hileyi gerçekleştiren kişi hem kişisel harcamasını yapmış olmakta hem de yapılan harcamanın parasını kendisine almış olmaktadır. Böyle bir durum olabileceği gibi bağlı ortaklar ve iştirakler hesabı kullanılarak da hileli işlemler gerçekleştirilebilir.

Denetim aşamasında ortaklardan alacaklar, iştiraklerden alacaklar, bağlı ortaklardan alacaklar hesaplarında, firma faaliyetiyle ilgili kesilmiş faturadan dolayı alacak olmuşsa 120 Alıcılar hesabına aktırılıp aktarılmadığına, bu hesapların dönem içi hareketlerinin izlenerek dönem sonunda başka bir hesap kalemiyle kapatılıp kapatılmadığına bakılmaktadır. Ayrıca, ‘Personelden Alacaklar’ hesabında işlem görmeyen hesaplar varsa ‘138 Şüpheli Diğer Alacaklar’ kalemine devrinin ve ‘136 Diğer Çeşitli Alacaklar’

hesabındaki alacakların gerçekte olup olmadığının doğrulanması ve alacaklar için ayrılan karşılık tutarlarının vergi matrahına ilavelerde yer alıp almadığına bakılarak tutarların finansal tablolarda gerçeği doğru bir şekilde yansıtmasını sağlamaktır (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

Alacaklarla ilgili hileli işlemler olmuşsa, bu işlemin yok edilmesi için alacak hesapları arasına yani 120 Alıcılar, 127 Diğer Ticari Alacaklar, 128 Diğer Şüpheli Ticari Alacaklar, 138 Şüpheli Diğer Alacaklar hesaplarına bu tutar parçalar halinde ya da tek kalem halinde aktarılarak sonunda yok etme yöntemi uygulanabilir ve son olarak kâr zarar hesaplarına aktarılarak kapatılıp, hesaplar tamamen yok edilebilir.

3.7.12. Stoklar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

İşletmenin varlıklarının olduğundan iyi görünmesi için stokların yüksek gösterilmesi yoluna başvurulabilir. Sahte faturalar ve sahte teslim alma belgeleri bu kayıtlara yapılmasında rol oynamaktadır (Coenen,2009). Yılsonunda stokların yüksek gösterilmesi için kullanılan bazı yöntemler; sayım yapıldığına ilişkin hazırlanmış hayali sayım tutarlarının oluşturulması, birden fazla aynı stok sayımının gerçekleştirilmesi, depoda bulunmayan varlıkların boş kutularda varmış gibi sayım yapması, bilgisayar programı aracılığıyla da hayali stoklar oluşturması hatta hayali satıcı yaratarak stok girişi yapılmış gibi göstererek, stokları kendi işletmesine aitmiş gibi göstermesidir (Zack, 2013).

Satılan mal maliyetinin düşük gösterilmesi ise, gelir tablosunda bulunan net kâr tutarının olduğundan yüksek gösterilmesine neden olmaktadır. Stok hilelerinin daha çabuk ve daha az çaba harcanmasında çeşitli analitik inceleme tekniklerinden trend analiz teknikleri kullanılabilir (Bozkurt, 2011).

Analitik incelemede dikkat çekebilecek bazı göstergeler aşağıda verilmiştir (Bozkurt, 2011).

- Stok dönüşüm hızında azalmaların olması,
- Stokların toplam varlıklardan daha hızlı artması,
- Satışlar ve satışların maliyeti ilişkisinde bozulan bir dengenin olması,
- Stok düzeylerinin satışlardan daha hızlı artması.

Çelik (2007)'e göre ise, stoklarla ilgili kullanılacak analizler yatay ve rasyo analiz olduğunu belirtmiştir. Yatay analizde ilgili yıl ve bir önceki yıl arasında hesap bakiyelerindeki yüzdesel değişimi gösterir. Tüm hesaplarla ya da ilgili olduğu hesaplarla karşılaştırılarak, normalden daha fazla artan ya da azalan hesapların tespit edilip incelenmesi gerekebilir. Örneğin, satışlar %22 artarken, satılan mallar maliyetinin %9 artması sonucunda detaylı bir inceleme yapılabilir. Rasyo analizde ise, stoklarla ilgili maliyetler arasındaki durumu incelemek için kullanılan oranlar; brüt kâr marjı ve stok devir hızı oranlarıdır (Golden ve diğerleri,2006).

$$\text{Brüt Kâr Marjı} = \text{Brüt Satış Kârı} / \text{Satışlar}$$

Burada işletme stoklarını şişirdiği zaman satılan mallar maliyeti genelde düşürülür ve brüt kâr marjı artmış olmaktadır (Golden ve diğerleri,2006). Öyleyse brüt kâr marjında önemli bir artış varsa stok hilesi belirtisi olabilir.

$$\text{Stok Devir Hızı} = \text{Satılan Mallar Maliyeti} / \text{Ortalama Stok (D.B. - D.S. / 2)}$$

Burada ise, stokların şişirildiği ya da maliyetlerin düşürüldüğü bilgisini verir ve bu oranın azalmasına neden olabilir.

Stok hilelerinin önlenmesinde başvurulan bazı yöntemler şunlardır (Çelik,2007);

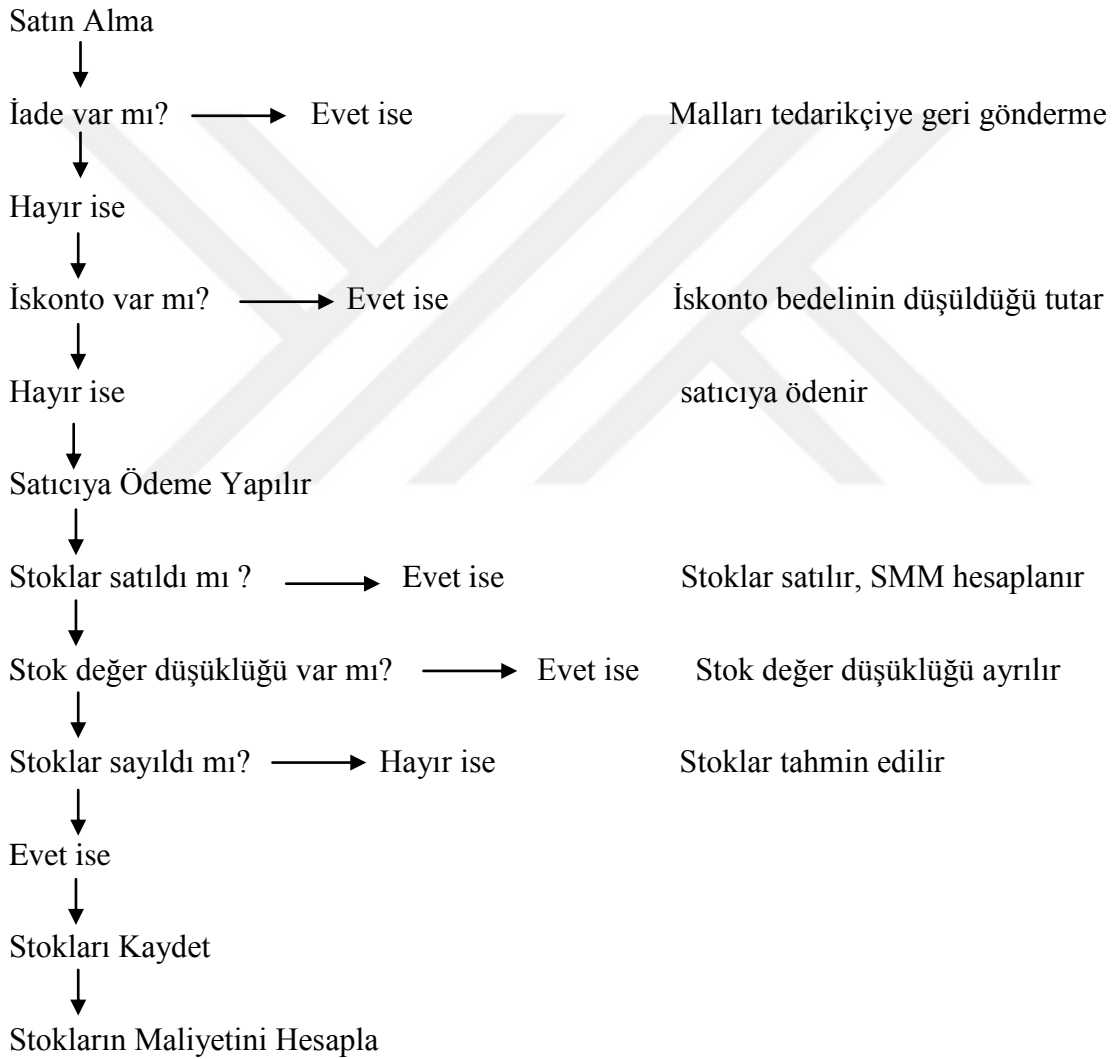
➤ Tam bir stok politikası belirlenmelidir. Bu kısımda en önemli olan görev ayrılığı politikası izlenmelidir. Tek bir çalışan tarafından işletme süreçleri başlatılıp bitirilememeli, devam ettirilmemelidir. Bunun içinde farklı çalışanlar arasında görev dağılımı olmalıdır. İç kontrol sisteminin oluşturulması ve görev tanımlarının iyi yapılmış olması gerekir.

➤ İstek formları, kayıtlar, alındı raporu, sevkiyat belgeleri, hammadde istekleri önceden numaralandırılmalı, kontrol edilmeli ve bunlar belgelere dayandırılmalıdır.

➤ Tüm mallar korunmalı, girişler yetkili kişiler tarafından olmalı, kilit altında tutulmalıdır. Bunun içinde kamera ya da gizli izleme aletlerinden yararlanabilmektedirler.

Stok hilelerinin araştırılmasında kullanılacak ana yöntemler, üçüncü kişilerin araştırılması ve stokların sevkiyat sürecinin incelenmesidir. Stoklarla ilgili yapılacak ana denetim teknikler ise; stokların sayımı, stok maliyet hesaplama sisteminin incelenmesi, analitik inceleme prosedürlerinin kullanılmasıdır (O’Gara,2004). Hilenin belirlenmesi için en kolay uygulanabilecek yöntem, firmadaki stoklarla ilgili işlemlerin gerçekleşme şeklini şematize etmektir.

Şekil 3. Stok Döngüsü İşlemleri

Kaynak: Çelik, A. 2007. Stok Hileleri ve Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Denetimi Bilim Dalı, İstanbul

Aşağıdaki tabloda stok döngüsü hesapları, işleyişleri ve hile türleri gösterilmiştir. Bu tablo analizlerde ve araştırmalarda bulunan duruma göre neler olabileceğini göstermektedir.

Tablo 3. Stok Döngüsü Hesapları, İşlemleri ve Hileleri

İşlem	İlgili Hesaplar	Hile Türleri
Satın alma	Stoklar, ticari borçlar	-Satın alma az tutarda kaydedilebilir -Kayıtlar geç veya erken kaydedilebilir -Hiç kaydedilmeyebilir
Malların iade edilmesi	Ticari borçlar, stoklar	-İadeler yüksek-düşük gösterilebilir -İadeler erken veya geç kaydedilebilir
Ödemelerin iskontolu yapılması	Ticari borçlar, stoklar, kasa	-İskontoları yüksek veya düşük gösterebilir -Stok maliyetini düşürmeyebilir
Ödemelerin iskontosuz yapılması	Ticari borçlar, kasa	-Stok maliyetini düşürmeyebilir -Satın alma ve ödemeyi sonraki dönemlere kaydedebilir
Malların satılması	Satılan mallar maliyeti, stoklar	-Düşük tutarlı kaydetmek -Satılan mallar maliyetini kaydetmemek veya stokları azaltmamak
Stok değer düşük karşılığı ayırmak	Stoklar, değer düşük karşılığı	-Değer düşük karşılığı yazmamak
Stok tahmini	Stoklar, stok azalması	-Stokları fazla tahmin etmek (yanlış rasyolar kullanarak)
Stok sayımı	Stoklar, stok azalması	-Stokları fazla saymak (çift sayım yaparak)
Stok maliyetlerini belirlemek	Stoklar, satılan mallar maliyeti	-Yanlış maliyet değerleri kullanmak -Sahte stoklar kaydetmek

Kaynak: Çelik, A. 2007. Stok Hileleri ve Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Denetimi Bilim Dalı, İstanbul

Denetim sırasında amaç, stokların GKGMİ'lere uygun bir şekilde kayıtlara geçirildiğini ve finansal tablolarda doğru, dürüst bir şekilde raporlandığının araştırılmasıdır.

İşletmelerde yapılan stok hırsızlıklarının bazı belirtileri şunlardır (Bozkurt,2011);

- Yüksek düzeyde envanter eksiklikleri,
- Sevkiyatlarda meydana gelen noksanlıklardan dolayı müşteri şikayetleri,
- Fazla miktarlarda satın almalar,
- Kayıtlara geçen satışlarla ilgili olmayan mal sevkiyatları,
- Satışlardan ya da şüpheli alacaklarda tahsilat yapılmadan artış olması,
- Depolarda iş saatleri dışında çalışanların olması,
- Mal gönderildikten sonra satışların iptal edilmesi,
- Ay sonu ve izleyen ay başı envanter hesaplarının bakiyelerinde uyumsuzlukların olması,
- Envanter kayıtlarına kadar izlenemeyen satın almalar,
- Çalınan, kaybolan ya da değersiz hale getirilen varlıklarda artış olmasıdır.

Kontrol veya denetim yapan yönetici ve denetçiler %100 bir inceleme yapmaları mümkün olmayabilir. Bozkurt (2011) bu gibi durumlarda çeşitli örnekleme yöntemlerinden yararlanılarak, genel bir kısmının incelenmesi yoluna gidilebileceğini belirtmiştir. Bir örnek ile açıklayacak olursak, denetçi bir istatistiki örnekleme yöntemi kullanarak, sipariş formlarından bir kısmını ya da tüm satın alma talep formlarından seçerek daha ayrıntılı inceleyebilir, ortaya çıkan hata veya hileleri değerlendirebilir.

Stok hileleri çeşitli şekillerde yapılabilir de çok iyi planlanmış bir denetim ile stok hilelerini ortaya çıkarabilmektedir. Denetçiler, işletmenin stok sayımını yaparken, stokların var olduğundan ve stok sayısının, durumunun doğru ve düzgün olarak kayıtlara alındığından emin olmalıdır.

Denetçinin elde edebileceği delillerden birisi de doğrulama mektupları göndermesidir. Fakat hileyi yapanlar çeşitli yollarla doğrulama mektuplarını değiştirdikleri ya da kendileri yazıp imzalatarak denetçilere vermeleri ortaya çıkmaktadır (Çelik,2007).

1993 yılında Kurzweil Applied Intelligence, Inc. firma çalışanlarının yaptıkları hile anlaşılmasını diye gönderilen doğrulama mektuplarının yanıtlarında oynama yapıp

denetçilere vermişlerdir.⁹ Bundan dolayı doğruma mektupları gönderilirken ve yanıtları alınırken çok sıkı takip edilip hile yapanlar tarafından manipüle edilip edilmediğinden emin olunduktan sonra adım atmalıdırlar.

3.7.13. Mali Duran Varlıklar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler

Mali duran varlık grubu; işletmenin uzun vadeli mali nitelikteki yatırımlarını ve dönem içinde işletmenin yatırımlarında oluşan değişikliklerin izlendiği hesaplardır (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

Bu grupta denetim sırasında hileli işlemlerin olup olmadığının test edilmesi gereken hususlardan bazıları şunlardır (Genç,2009);

- Bir yıldan fazla elde tutulan menkul kıymetlerin gerçekte olup olmadığına,
- Değer düşüklüğü ile karşılaşılan finansal varlıkların var olup olmadığı, karşılık ayrılıp ayrılmadığı ve Vergi Usul Kanununun hükümlerine uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğine,
- Mali Duran Varlıklarla ilgili gelir tahakkuklarının dönemsellik ilkesine göre yapılıp yapılmadığına,
- Bağlı ortaklık ve iştiraklere, sermaye avansı ismi altında sermaye artırımını öncesi ödeme yapılmışsa örtülü kazanç niteliği taşıyıp taşımadığına bakılmalıdır.

3.7.14. Maddi Duran Varlıklar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler

Maddi duran varlıklar; işletmenin faaliyetlerinde kullanılmak üzere, normal koşullarda paraya çevrilmesi beklenmeyen, yeniden satmak için edinilmemiş, aşınma ve yıpranmaya uğrayan varlıklar, birikmiş amortismanların izlendiği hesaplardır.

Duran varlıklarla ilgili gerçekleştirilebilecek hileli finansal raporlama yöntemlerinden en yaygın olanı hayali duran varlıkların yönetilmesi, varlıkların yanlış sınıflandırılması, duran varlık değerinin fazla gösterilmesi ve varlıklara ilişkin olmayan maliyetlerin aktifleştirilmesidir (Mengi,2013). Hayali duran varlıklar, çoğu zaman hayali belgeler yaratılarak gerçekleştirilir ve işletmenin bilançosunu etkilemektedir.

⁹ ‘Sample of Confirmation Frauds 2003-1985’, [http://www.capitalconfirmation.com,index.asp,\(18.05.2006\)](http://www.capitalconfirmation.com,index.asp,(18.05.2006)).

İşletme varlıklarının kayıt değerlerinin üzerinde gerçekleştirilen satış işlemleri firma kayıtlarına kâr olarak yansır bu da işletme varlıklarının değerini gerçektışı biçimde düşük olarak kayıt altına alır ve ortaya önemli tutarlarda kâr çıkmaktadır. Genelde bu tip satışlar yılsonu ya da üç aylık dönem sonlarında gerçekleşmesi dikkat çeken bir unsur olmakla birlikte dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Satışı gerçekleşmeyen bir varlıkta ise, varlığın düşük değerleri üzerinden ayrılacak amortismanlarda düşük olacağından firmanın kâr rakamları olduğundan yüksek çıkacaktır (Schilit, 2002).

Karşılaşılması muhtemelen hile ise; şirket kasasının yöneticiler yada firma sahipleri tarafından kişisel çıkarları için kullanılarak kasa da görülen aşırı şişkinliğin giderilmesi için firma adına arsa, bina, daire gibi taşınmazların alınması ve satıcı ile anlaşma yoluna gidilerek noterde düzenlenen satış belgesinin yüksek gösterilerek kasada biriken tutarın buraya aktarılmış gibi gösterilmesi çabası içine girilebilir.

Buna ek olarak varlıkların sigortalattırılması konusunda hileli işlemlere de rastlanılabilir. Sigorta bedelinin gerçek varlık bedelini yansıtmayı yansıtmadığı, varlıkların şirkette olup olmadığı, hasar riski taşıyıp taşımadığı ya da sigorta poliçesi düzenlendikten önce mi sonra mı yapıldığı gibi durumların incelenmesi önemlidir. Bunlar sigorta acentelikleri tarafından poliçenin düzenlenmesi aşamasında bakılmakta fakat acente ile yönetici veya firma çalışanları arasında sigortadan alınacak teminat konusunda uzlaşmaya varılmış ve varlıklar kasten zarara uğramış olabilir (Genç,2009).

Dönen varlıkların yüksek gösterilmesi içinde başvuru olan bir diğer yol ise, gerçekte duran varlık niteliği taşıyan varlıkların ilgili faaliyet dönemine aitmiş gibi dönen varlıkların içine yazılmasıdır. Bu da cari oranın olduğundan iyi gösterilmesine neden olmaktadır (Mengi,2013).

Denetçiler genel olarak alış faturasını incelemektedirler. Özellikle satın alma fiyatı, satın alma tarihi, satın alınan varlığın niteliği ve satıcının adı titizlikle kontrol edilmelidir. Satın alma gerçekleşmiş ise, bunun işletme politikasına uygun olarak onaylanmış olup olmadığını araştırırlar. Buna ek olarak da varlığın işletmeye girdiğini kanıtlayan belgeleri ve varlıklara ilavenin yatırım indirimine tabi olup olmadığı gibi durumları incelerler.

Denetçiler duran varlıklarla ilgili hilelerden şüphelendiklerinde, varlıkların işletmede bulunup bulunmadığını, varlıkların işletmenin amaçlarına uygun olup olmadığını

ve kayıtlarda çıkarılması gereken varlıkların bulunup bulunmadığını değerlendirmelidirler. Aynı zamanda faydalı ömürlerini dikkate alarak varlıklara ilişkin amortismanlarını da incelemelidirler(Coenen,2009).

3.7.15. Mali Borçlar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler

Tekdüzen hesap planında mali borçlar kısa vadeli yabancı kaynaklar ve uzun vadeli yabancı kaynaklar olmak üzere iki grupta gösterilmektedir.

Kısa vadeli yabancı kaynaklar, net işletme sermayesinin bir unsurudur ve üçüncü kişiler tarafından, firmanın dönen varlıkları ile birlikte dikkatli bir şekilde incelenen gruptur.

$$\text{Net İşletme Sermayesi} = \text{Dönen Varlıklar} - \text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}$$

Burada beklenen kısa vadeli yabancı kaynakların dönen varlıklardan küçük olması böylece net işletme sermayesinin pozitif çıkmasıdır. Dönen varlıklar, kısa vadeli yabancı kaynaklardan daha az ise net işletme sermayesi negatif olacağından işletme için kötü bir durum oluşur ve işletmenin geleceğinin tehlikede olduğunun göstergesidir. Kısa vadeli yabancı kaynaklar hem pasifte kaynaklar içinde uygun bir oranda olmalı, hem de dönen varlıklardan her zaman daha düşük oranda olmalıdır. Eşit olması da tercih edilmeyen bir durumdur çünkü net işletme sermayesi sıfır çıkacaktır

Yönetici ve firma sahipleri tarafından kısa vadeli borçların düşük gösterilerek üçüncü kişilere karşı işletmenin durumunu iyi göstermek sık başvurulan hilelerdendir. Burada asıl amaç, işletmenin kredibilitesini korumaktır ancak bunu yaparken işletmenin iyi sayılmayacak durumu hakkında bilgi kullanıcılarını yanıltarak yanlış bilgi vermektedir.

Kısa vadeli borçların düşük gösterilmesi için uygulanan yöntemlerden bazıları şunlardır (Küçük,2008):

- Firma sahiplerinden biri veya birkaçı adına bankadan kredi alınarak, bu krediler işletme ihtiyaçları için kullanılarak dolaylı yoldan hesaplardan gizlenmiş olur.
- Krediler firma ile bağlantılı diğer firmalar adına alınır, faiz tahakkukları geri ödemelerin tümü bu bağlantılı firma tarafından gerçekleştirilir.

Fakat nakit sıkıntısı çeken asıl firma tarafından içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için bu kredi nakit olarak kullanılır. Bu da genel olarak iştirak, bağı ortaklıklar veya aile şirketleri arasında gerçekleşebilir.

➤ Firmanın içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için işletme sahiplerinin şahsi mal varlıkları kullanılabilir. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak, işletmenin finansmanında kullanılmak üzere firma sahibinin kendi şahsına ait arabası satılabilir. İşletmede işler yoluna girince de işletme adına yeni taşıt alınır fakat taşıt işletme sahibinin hizmetinde olabilir. Bu da benzin, bakım onarım giderlerinin tümü işletme tarafından karşılanmasına neden olur.

Bu tür olayları tespit etmek için, döviz cinsinden olan banka kredilerinin, bilanço günü itibariyle Vergi Usul Kanunu hükümlerine uygun bir şekilde değerlemeye tabi tutulup tutulmadıklarını, dönemsellik ilkesine uyulup uyulmadığını, alınan borçların üçüncü kişi ve kurumlara aktarılarak kullanılması sırasında, firmanın maliyetinin de aktarılıp aktarılmadığı gibi durumların test edilmesi gerekmektedir (Genç,2009).

3.7.16. Ticari Borçlar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler

İşletmenin satmak ya da diğer faaliyetlerini yürütmede kullanmak amacıyla satın aldığı mal ve hizmet bedellerinden ortaya çıkan senetli ve senetsiz borçlarını kapsamaktadır (Sevilengül,2011).

Bu hesaplarda karşılaşılan hilelerden biri, personelin kendi adına sahte senetler düzenleyerek kayıtlara geçirmiş ve vade zamanında gerçek bir senetmiş gibi senedi tahsil etmiş olmasıdır. Ayrıca satıcılar hesabının kalanı da gerçek durumu göstermeyebilir. Bunun nedeni ise, gerçekte olmayan kişi veya işletmeler adına C/H'lar açılıp, şirketin borcu varmış gibi hileli yollara başvurmuş olabilir.

Bir diğer başvuru hile ise, satışların yoğun olduğu işletmelerde gerçekte var olmayan alışlar ya da harcamalar için belli bir bedel karşılığında yani genellikle fatura tutarının belli bir yüzdesi şeklinde anlaşılır ve fatura temin edilerek muhasebe kayıtlarına aktarılmaktadır. Böylece faturalarda gösterilen KDV tutarında düşüş sağlanmakta ve gerçek olmayan satıcı firmalar oluşmaktadır.

3.7.17. Özkaynaklar Grubunda Yapılan Hileli İşlemler

İşletmelerde yapılan her olay işletmedeki varlık ve kaynaklarla birebir ilgilidir. Bir örnek ile açıklayacak olursak, firma sahipleri vergi yükünden şikayetçi ise vergi ödememek için satışları olduğundan düşük tutarlı ya da belgesiz gerçekleştirebilir. Buna karşılık stok girişleri de belgesiz gerçekleştirerek firma vergiyi ödemiş olacaktır. Fakat zarar rakamının yüksek tutulursa ve zararlı faaliyetlere devam edilirse, kayıtlarda olmayan satışlar için atıl personel çalıştırma görüntüsü vererek, zarar eden firma personeli işten çıkarmayıp, katlandığı işçilik maliyet unsurudur ve zarar rakamının artmasını sağlar (Genç,2009). Buna ek olarak da elektrik, yakıt, su, sigorta, kira gibi giderler devam edeceğinden yine zararın artmasına neden olmaktadır.

Zarar, öz kaynaklar tutarını azaltan unsur olduğundan, öz kaynaklar eski hale gelerek firmanın iflasına neden olabilir. Sermaye artırımına gidilerek öz kaynaklarını pozitif hale getirebilir veya kârı arttırarak geçmiş yıllar zararlarının etkisini azaltabilir. İşletmede bu tür hileli işlemlerin olup olmadığı ancak detaylı ve yıllar itibariyle denetlenip incelenmesi sonucunda anlaşılabilir (Küçük,2008).

Sermaye yedeklerinde bulunan hisse senedi ihraç primleri ile hisse senedi iptal kârlarının kurumlar vergisi açısından dikkate alınıp alınmadığına bakılmalıdır. Yedeklerle ilgili olarak vergi yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğine, mali kârın tespitinde geçmiş yıllar zararının Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarına uygun olarak yapıp yapılmadığına bakılıp test edilmelidir.

3.8. Gelir Tablosu Hesaplarında Yapılan Hileler

3.8.1. Brüt Satış Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Satış yolsuzlukları bu hesapta yapılan hileli bir yöntemdir. Satılan mal veya hizmet bedellerinin ya da ücret tutarlarının muhasebe kayıtlarına geçirilmeden iş sahipleri tarafından açıktan tahsil edilmesi yoluyla meydana gelebilmektedir.

Satış yolsuzlukları, Gelir ve Kurumlar Vergisi ve Gider Vergileri uygulamasında vergi gizlemeye yöneliktir. Satış yolsuzlukları gizli satış, fatura sahtekarlığı, uydurma

firmalara satışlar olmak üzere üç şekilde yapılmaktadır. Gizli satışlarda, satış işlemiyle ilgili işlemler kayıtlar dışında yapılmakta muhasebeye hiçbir kayıt geçirilmemektedir.

Uygulamada oldukça sık karşılaşılan satış hâsılatını gizleme yöntemlerinden biri de düşük bedelli fatura düzenlemektir.¹⁰ Fatura da hileli işlemler ya alıcı ve satıcının isteği üzerine yapılır ya da satıcının tek taraflı isteğiyle alıcıya kabul ettirmesi ile yapılır. Burada alıcının da bu işten bir kazancı olabilir. Böylece alıcı, malı satın aldığı anda satıcının faturayı düşük bedel ile düzenlemesini kabul etmek zorunda kalacaktır.

Bir diğer fatura sahtekârlığı ise, çift fatura kullanılmasıdır. Müşteriye verilen fatura doğru, işletmede olan ve muhasebe kayıtlarına geçirilecek olan fatura değiştirilmiş olabilir (Gökay, 1994).

Uydurma firma satışlarında ise, yapılmayan satışlar yapılmış gibi hileli faturalar ve muhasebe kayıtlarında tutarların gösterilmesidir. Düzenlenen sahte faturalar, daha önceden satın aldıkları malları düşük fiyatla satmış ve teslim etmiş gibi gösterebilirler ve bu şekilde yüksek fiyatla el altında satma fırsatını elde ederler. Uydurma firma sahipleri de bu tür hileli işlemlerden belli bir komisyon alırlar (Genç,2009).

Hasılatın eksik gösterilmesi de bu grupta yapılan hileli bir işlemdir. Bu hileli işlemi bir örnek ile açıklayacak olursak, hurda mal, malzeme, eşya veya amorti edilmiş demirbaşların satışları hasılat hesaplarına geçirilmemesi hasılat toplamını etkileyebilir. Eğer satışlar hesaba aktarılmış olsaydı, hasılat artmış olacaktı. Yine işletme sahiplerinin özel ihtiyaçları için firmasından mal alıp bilerek bu işlemi deftere geçirmemesi de hasılatı ayrı yönde etkilemektedir.

Denetim sırasında, brüt satış hesabı grubunda yer alan hasılatların, işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili ve süreklilik gösteren hasılatlara ilişkin olup olmadığına, hesapların borcuna yalnızca satış hasılatı iptallerinin kaydedilip kaydedilmediğine, doğrudan ihracattan kaynaklanan satışların yurtdışı satışlar hesabına kaydedilip kaydedilmediğine bakılarak finansal tablolarda doğru bir şekilde yer almasını sağlamaktadır (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

¹⁰Hesap Uzmanları Derneği. 2004. Denetim İlke ve Esasları. İstanbul. . S.426

3.8.2. Brüt Satış İndirimleri Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Satış tutarı = miktar x fiyat şeklinde bir ilişki vardır. Miktar değişkeninin yarattığı düzeltme 610 Satıştan İadeler hesabında muhasebeleştirmekte, fiyat değişkenindeki düzeltme ise 611 Satış İskontoları hesabında muhasebeleştirmektedir (Sevilengül,2011).

Uygulama da en çok karşılaşılan yöntemlerden biri satış iskontolarının alıcılar tarafından muhasebe kayıtlarına alınmamasıdır (Genç,2009). Alıcı firma açısından bu durum, dönem kazancının düşük ve maliyetlerinin olduğundan yüksek olarak hesaplanmasını sağlamaktadır. İskonto uygulaması yapan firmaların alıcı firmalar tarafından karşıt incelemeler yapılarak, vergi ziyanının tespitini kolaylaştırabilir.

Nakit veya kasa iskontosu, gerçek satış tutarının belli bir tutar veya oranla azaltılmasını sağlayan, faturalar üzerinde gösterilen iskontolardır. Bu iskontolarda KDV matrahı, iskontodan sonraki tutardır ve bundan dolayı vergisel bir avantajda sağlamış olur.

İskontoyu yapan ya da iskonto yapılan taraf olunmasına göre muhasebe kayıtları farklılıklar göstermektedir. İskontoyu yapan taraf için Brüt Satış Kârını azaltıcı bir unsurdur ve 611 Satış İskontoları hesabına kaydedilerek izlenmektedir. Bu iskontonun Net Satışları nasıl etkilediği ve faaliyet dönemi içinde ne kadarlık iskonto yapıldığı görülmektedir. İskonto yapılan taraf içinde bu indirimli satış işlemidir. Satın alınan ürün, iskonto sonrası değer ile stoklar ya da diğer ilgili hesaba yazılır, böylece alıcı istediği ürüne daha az para öder. Genellikle iskontoların fatura üzerinde gösterilerek yapıldığı durumlarda iskonto öncesi tutar dikkate alınarak maliyetleri arttırılması yönünde muhasebe hileleri ile karşı karşıya gelinmektedir.

Bu hesap grubunun denetiminde; satıştan iadelerde bulunan kayıtların bulunduğu dönem satışlarına ait olup olmadığı, satış iskontolarında miktar ve hasılat iskontosu olarak ayrılıp ayrılmadığı, diğer indirim hesabında alıcı adına yapılan giderlerin doğru olarak kayda alınıp alınmadığı incelenerek tutarların finansal tablolara doğru olarak yansıtılmasını sağlamaktır (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

Örneğin; işletmenin kayıtları incelenmiş, 28 Aralık 2016 tarihinde 26.000 TL ye satılan ticari malın, alıcı X Tic. Ltd. Şti. tarafından 05 Ocak 2017 tarihinde düzenlenen fatura ile iade edildiği ve bununla ilgili olarak da aşağıdaki kaydın yapıldığı görünmüştür.

1	610 Satıştan İadeler H.S. 120 Alıcılar H.S. X Tic. Ltd. Şti.	26.000	26.000
---	--	--------	--------

Denetçi şu gerekçeyi belirterek kaydı düzelttirmiştir. ‘İadeye konu olan ticari mal satışı bir önceki döneme aittir ve yapılan kayıt hatalıdır’. Yapılacak işlem, iadeye konu olan satışın, maliyetinin bilinmesi (21.000 TL olduğunu varsayalım) gerekir. Bu durumda aşağıdaki kayıt yapılmalıdır.

1	153 Ticari Mallar H.S. Dönem başı stok	21.000	26.000
	681 Önceki Dönem Gider Zarar Hesabı Satış İade Zararı	5.000	
	120 Alıcılar H.S. X Tic. Ltd. Şti.		

3.8.3. Satışların Maliyeti Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Hesapta ilk dikkat edilmesi gereken, maliyet hesaplarının doğru bir şekilde yansıtılıp yansıtılmadığıdır. Genellikle satış hasılatının yüksek olduğu zamanlarda dönem kârının çok yüksek çıkması için başvurulan hile yöntemi, satışların maliyetinin yüksek gösterilmesidir (Küçük,2008).

Denetim sırasında amaç, satışı gerçekleşmeyen maliyetlere yer verilip verilmediği, mamul ve ticari mal maliyetleri içerisinde bulunan fire ve kayıpların kabul edilebilir çerçevede olup olmadığı, satışı gerçekleşmiş ancak maliyeti kayda alınmayan değerlerin var olup olmadığı denetlenerek finansal tablolardaki tutarların doğru bir şekilde yer almasını sağlamaktır (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

3.8.4. Faaliyet Giderleri Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

İşletmelerin esas faaliyet konusu olan, faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için katlanmak zorunda oldukları giderlerdir. Bu hesap grubunda bulunan giderler işletmenin sürekliliğinin sağlanması açısından önemlilik taşımaktadır.

Bu grupta yer alan hesaplar dönem içinde 7'li grupta yer alan, dönem sonunda yansıtma hesapları ile 6'lı gruplara aktarılır. Denetim sırasında 7'li gruptaki hesaplara bakılır (Selimoğlu ve diğerleri,2014).

İşletmenin finansal tablolarının daha iyi görünmesi için yönetici veya ortakların bilgisi doğrultusunda alınan krediler muhasebe kayıtlarına geçirilememiş olabilir. Bu kredi, kasada görülen ve aşırı şişkinliğin giderilmesi için kullanılıyor ve nedeni açıklanmıyorsa hile ile gizleniyor olabilir. Böylece banka faizleri de hesaplara yansıtılmayacak, kasadaki para kullanılmış ve nedeni açıklanmamış olacak, bu işleyiş de bu şekilde devam ederek gidecektir (Genç,2009).

İşletme yöneticilerine ait kişisel kredi kartlarından, işletme ihtiyaçları için kullanılmak üzere para çekilmesi de hileli bir yöntem olabilir (Küçük,2008). Kredi limitlerinin dolu olduğu, bankalarda kredi alınamadığı ya da kısa süreli ihtiyaçların giderilmesi için başvuru olan bir yöntemdir. Yapılan bu işlemler kayıtlara alınsa bile tahakkuk edecek faiz kanunen kabul edilmeyen giderdir ve gider olarak kayıtlara işlenmesi doğru değildir.

Ticari ve mali kazancın hesaplanmasında bazı giderler yükseltip vergi matrahı küçültülmeye çalışılabilir. Amortisman tabi olan mallar ile tabi olmayan malları karıştırarak hepsini amortisman tabi tutabilir, amortisman tabi olanların değerlerini yükseltebilir, amortisman tabi olan malı tekrardan amortisman tabi tutabilir.

Gökay (1994)'a göre işletme giderleri içinde hileye en yatkın olan gider genel yönetim giderleri olduğunu belirtmiştir. Yolculuk, misafir ağırlama, yardım, bağış gibi giderlerin yüksek tutulması, aydınlatma, telefon, su, ısıtma gibi giderlerine ait faturalarda tekrarlama kaydı yapılması, akaryakıt giderlerinin yüksek boyutta olması vergi matrahının daraltılması yollarına örneklerdir. İşletme sahiplerinin, işletmesine aktardığı şahsi giderlerden birisi de özel otomobil giderleridir. Özel işlerinde kullandığı otomobilin işletme bakım giderleri, şoför aylıkları genel giderler hesabına aktarılarak firmaya ödettirilebilir.

Maaş ve ücret giderleri hileli finansal raporlama için önemli bir risktir. Güredin (2010), işletmelerin mamullere aşırı ücret gideri yüklemesiyle stokları ve net kârı olduğundan fazla gösterdiğini belirtmiştir. İşletmede çalışmayan kişilere ödeme yapılıyor

gibi gösterilip tutarları zimmetine geçirebilirler. Buna ek olarak çalışanların saati olduğundan yüksek raporlanabilir.

Bu hesabın denetlenmesinde amaç ise (Selimoğlu ve diğerleri,2014);

- Faydası sonraki dönemde tüketilecek giderlerin aktifleştirilip aktifleştirilmeyeceği,
- İşletmede bütçeleme çalışması yapıldıysa farklılıkların tespit edilip edilmediği,
- Harcaması önceden yapılan, faydası bu dönemde tüketilen giderlerin ilgili olduğu doğru hesaplara kaydedilip kaydedilmediği,
- Kanunen kabul edilmeyen giderlerin tespit edilmesi ve nazım hesaplara kaydın yapılıp yapılmadığına bakılarak, finansal tablolarda nu tutarların doğru olarak yansıtılmasını sağlamaktır.

3.8.5. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar Hesabında Yapılan Hileli İşlemler

Gelirlerin, zamanından önce tahakkuk edilmesiyle yüksek gösterilmesi bu grupta bir hileli işlemdir. Başka bir yöntemde karşılıklı anlaşma yapılarak satış koşullarında oynama yapmaktır. Dönem sonuna doğru müşteriye uygun fiyatla ve sattığı zaman ödemek, satmadığında ise sınırsız iade yapma koşuluyla yüksek miktarlarda satış yapılarak geliri yüksek göstermeye çalışabilirler (Genç,2009).

Analitik inceleme yöntemleri uygulanarak ve belgedeki tutarsızlıklar tespit edilerek gelirlerin hileli raporlandığı algısı oluşabilir. Brüt kâr yüzdesine ve alacak devir hızına bakılarak varsa hileli durum ortaya çıkartılabilir. Gerçekte var olmayan, gelir kaydı ve satışların maliyeti dikkate alınmadan gelirin önceden tahakkuk ettirilmesi, brüt kâr oranını yükseltir ve yine gerçekte var olmayan gelir kaydı, bu gelirler hiçbir zaman tahsil edilmeyeceğinden, alacak devir hızını düşürebilir.

Alacaklar hesabında gerçekleştirilen dönem içi hileli işlem genellikle şüpheli alacaklar hesabına aktarılmakta, daha sonra karşılık ayrılmakta, sonrada bu hileli işlemin ortadan kaldırılması için dönem sonunda konusu kalmayan karşılıklar hesabına aktararak kapatılmaktadır. Bu şekilde hileli işlem kayıtlardan çıkarılmaktadır (Küçük,2008).

Bağımsız denetçi genellikle ilgili hileli raporları araştırırken olağandışı işlemlere ve belge üzerindeki oynamalara dikkat etmeli, belgelerin daima asıllarını incelemelidir. Alınan teminatlar ve sabit kıymetlerin satışından sağlanan kârlar sürekli incelenmeli ve konu çalışma kağıtlarına aktarılmalıdır.

BÖLÜM IV. ŞİRKETLERİN BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ

İNCELENMESİ

4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

BDS-200 madde 3'e göre denetimin amacı, mali tablo kullanıcıların finansal tablolara karşı güvenini arttırmaktır. Finansal tabloların, finansal raporlama çerçevesine uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin denetçi tarafından görüş oluşturulmaktadır ve bu görüşle bir amaca ulaşılmaktadır. BDS-200 madde 5'de şu şekilde devam edilmiştir; bağımsız denetim standardı, finansal tabloların hata veya hileden dolayı önemli yanlışlık içerip içermediği konusunda, denetçinin vereceği görüşe dayanarak oluşturulacak makul bir güvence elde etmesini zorunlu kılmaktadır.

Bağımsız Denetimin önemini arttırıcı sebeplerden birisi, güvenilir bilgi sağlamaktır. Diğerleri ise, yönetime finansal tablolarla ilgili analiz, denetim, tahmin ve rapor hazırlama gibi konular üzerinde ileriki zamanlarda önemli kararlar alınmasında yol gösterici olmasıdır.

Finansal tabloların gerçeğe uygunluğu, güvenilirliği ve doğruluğu hakkında kurum ve kuruluşlara güven vermelidir. Şirketler, kamuoyu ve müşterilerine yeterli ölçüde güvence sağlayabilmesi ve itibarlarının korunması için sermaye piyasası hükümleri çerçevesinde bağımsız denetimin gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir.

Denetlenen işletmeye sağlanan yararlardan bazıları ise; işletme yönetiminin ve işletmede çalışanların hile yapma eğilimlerinin kısıtlanmasına yardımcı olmakta, finansal tabloların güvenilirliği artmakta, işletmenin muhasebe kayıtlarındaki maddi hataları ortaya çıkarmaya yardımcı olmakta ve böylece gelirlerin ve giderlerin doğru bir şekilde gösterilmesini sağlamaktadır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, BİST' de işlem gören şirketlerin bağımsız denetim raporlarında verilen görüşlere bakılarak hata, hile, ihmal, eksiklik olup olmadığı araştırılmıştır. BİST' de

faaliyet gösteren çeşitli sektörlerden örnekler alınarak 50 firma seçilmiştir. Bu firmaların 2010-2016 yıllarındaki denetim raporları incelenmiş ve 50 şirketin 30'u olumlu, 18'i şartlı ve 2'si olumsuz görüş bildirmiştir. Şartlı görüşlerden de bir kısmı birbirine benzer nitelikte olduğu için dikkate alınmamış farklı nitelikte görüş beyan edenler detaylı olarak incelenmiştir. Bu bağlamda 5 şartlı görüş, 2 olumsuz görüş ve bir banka örnek olarak verilmiştir. Bunun için verilere KAP'dan ulaşılmıştır. İflas eden bankanın verilerine BDDK'dan ulaşılamayıp bu bankayla ilgili iflas nedenleri ve yapılan usulsüzlük bilgileri internet sitelerinden alınmıştır.

4.3. Bağımsız Denetim Raporlarının İncelenmesi

İncelenen bağımsız denetim raporlarında şartlı görüş verilen şirketler:

- Galatasaray Sportif Sınai ve Ticari Yatırımlar Anonim Şirketi
-2016 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: Akis Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Anonim Şirketi.
- Ostim Endüstriyel Yatırımlar ve İşletme Anonim Şirketi
-2013 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: Yeditepe Bağımsız Denetim A.Ş.
-2014 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: Referans Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.
-2015 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: Karar Bağımsız Denetim Danışmanlık SMMM A.Ş.
- Emay İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
-2015 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: ATA Uluslararası Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.
- Mensa Sınai Ticari ve Mali Yatırımlar Anonim Şirketi
-2010 / 2011 Yılları Bağımsız Denetim Kuruluşu: Can Uluslararası Bağımsız Denetim ve SMMM. A.Ş.
-2014 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: Arkan Ergin Uluslararası Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.
- Artı Yatırım Holding Anonim Şirketi
-2014 /2015 Yılları Bağımsız Denetim Kuruluşu: DRT Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

İncelenen bağımsız denetim raporlarında olumsuz görüş verilen şirketler:

- Aksel Yatırım Holding Anonim Şirketi
-2015 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: ATA Uluslararası Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.
- Hitit Holding Anonim Şirketi
-2014 Yılı Bağımsız Denetim Kuruluşu: Bilgili Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

İncelenen banka:

- Türkiye İmar Bankası

-Galatasaray Sportif Sınai ve Ticari Yatırımlar Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları 31 Mayıs 2016 tarihi itibariyle ve aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait bağımsız denetim raporu incelenmiş, hileli bir duruma rastlanılmamış, kayıt hatası meydana gelmiştir. Verilen şartlı görüşe göre, şirket, cari döneme ait 25.923.270 TL tutarındaki peşin ödenmiş gideri satışların maliyeti hesabında gider olarak muhasebeleştirilmesi gerekirken yarısını (12.961.635 TL' sini) gider olarak kayıtlara almış, geri kalan yarısını da 31 Mayıs 2016 tarihinde sona eren hesap döneminde gider olarak muhasebeleştirmemiş, Dernek'in cari hesaplarına yansıtmıştır. Buna ek olarak, Dernek tarafından ödenen katkı payı bedelleri şirkete yansıtılırken, cari döneme ait 1.037.881 TL'lik kısmı şirkete yansıtılmamıştır. Eğer şirket doğru muhasebe politikası uygulamış olsaydı satışların maliyeti, dönem zararı ve dernek'in şirkete sağlamış olduğu karşılıksız mali destek çerçevesinde özkaynak hesaplarına kaydedilmesi gereken sermaye yedeği hesabı 13.333.516 TL fazla olacaktı.

-Ostim Endüstriyel Yatırımlar ve İşletme Anonim Şirketinin 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ait bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Bu üç yılın raporlarında şartlı görüş bildirilmiştir. 2013 yılının raporunda bazı usulsüzlükler ile karşılaşıldığı belirtilmiştir.

1 Ocak – 31 Aralık 2013 hesap dönemine ait bağımsız denetim raporunda dikkat çekilmek istenen kısımda, Grup Yönetimi, Şirket'in eski muhasebe müdürünün görev yaptığı 2003-2013 dönemlerinde kendisinin ve eşinin kişisel hesabına para aktarıldığını

saptamıştır. Açılan dava sonucunda tutuklanmıştır. 2014 ve 2015 tarihlerindeki bağımsız denetim raporunda da bu davanın devam ettiği belirtilmiştir.

14 Mart 2014 tarihli tespit raporuna göre 5.103.572 TL usulsüzlük tespit etmiştir. İnternet bankacılığı kullanılarak, belgeye dayanmayan EFT ve havale işlemleri sonucunda ilgili kişinin ve eşinin hesaplarına 4.968.297 TL aktarıldığı görülmüştür. Geriye kalan tutarında üçüncü şahıslar hesabına haksız ödeme yapıldığı bağımsız denetim raporunda yazmaktadır.

Şirket'in 2013 bağımsız denetim raporunda, yıllar boyunca yapılan usulsüzlük miktarları şu şekildedir;

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
67.000	198.527	494.854	196.862	1.440.284	1.094.356	1.056.289	555.400	5.103.572

2013 bağımsız denetim raporunun dipnotlarında belirtilen incelemeler sonucunda usulsüzlükler, 780 Finansman Giderleri hesabında ve başka hesaplarda muhasebeleştirilmiştir. Şirket, cari dönem ve önceki yıllarda gider ile ilişkilendirilen usulsüzlük tutarlarını, yasal kayıtlarında geçmişe dönük olarak ilgili şahıstan şüpheli alacak olarak kayıtlarına almıştır.

Yine Şirket'in, 2013 bağımsız denetim raporunda, usulsüz işlemler için edindiği kıymetler şu şekilde belirtilmiştir;

Gayrimenkul (Rayiç değeriyle)	1.334.746
Çek	2.510.000
Nakit tahsilat	450.000
Toplam	4.294.746

2014 ve 2015 bağımsız denetim raporları incelendiğinde herhangi bir usulsüzlüğe rastlanılmamıştır. Ancak bu yıllarda da şartlı görüş verilmiştir. 31 Aralık 2014 tarihli bağımsız denetim raporunun dikkat çekilen hususlar kısmında Grup'un şüpheli alacaklarının tamamı için karşılık ayrılmamıştır. Yine 2014 ve 2015 raporunda Grup TMS 8 standardı kapsamında 31.12.2013 ve 31.12.2014 hesap dönemlerine ait finansal tablolarını tekrardan düzenlemiştir. Grup, önceki dönem finansal tablolarını gözden geçirmiş ve TMS 8 standardına göre geriye dönük olarak tekrardan hazırlamıştır. Yaptığı yeniden düzenlemelerden bir kaç şunlardır;

- Grup, özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımlarını tekrardan hesaplamıştır.
- Grup, önceki dönemde alınan rehin, teminat ve ipoteklerini tekrardan hazırlamıştır.
- Grup, geriye dönük olarak diğer maddi ve maddi olmayan duran varlıklarını yeniden muhasebeleştirmiştir.

Bir işletme şu durumlarda muhasebe politikalarını geçmişe dönük olarak değiştirebilir; bir standart ya da yorum tarafından gerekli görülmesi ve işletmenin nakit akışları, finansal durumu ya da performansı üzerindeki işlemlerin finansal tablolarda güvenilir ve daha uygun bir şekilde ortaya konulmasını sağlayacak özellikte olması gerekir. Muhasebe politikasındaki değişiklik, belirtilen durumlardan bir tanesini karşılamadığı sürece, her hesap döneminde ve her ara döneminde aynı muhasebe politikası uygulanmaktadır.

-Emay İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Bağlı Ortaklığı ve Müşterek Faaliyetleri 30 Haziran 2015 yılı bağımsız denetim raporu incelenmiştir. Şartlı görüş belirtilmiştir. Herhangi bir hileye rastlanılmamıştır. Şartlı görüş dayanağı olarak, şirketin kasa hareketleri incelenmiş, kasa hesaplarında yasal düzenlemeler ile belirlenmiş olan 8.000 TL nin üzerinde bazı işlemlerin olduğu tespit edilmiştir. Yasanın amacı 8.000TL üzerindeki nakit ödeme ve çıkarların bankalar aracılığı ile yapılmasıdır. Böylece nakit para akışının anında görülebilmesini sağlamaktır. Şirket'in dipnotlarına bakıldığında nakit ve nakit benzerlerinin içindeki kasa hesabı 147.951 TL dir.

-Aksel Yatırım Holding Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları 31 Aralık 2015 tarihinde sona eren hesap dönemine ait bağımsız denetim raporu incelenmiştir. Bu tarihte denetçi tarafından olumsuz görüş verilmiştir. Olumsuz görüşün dayanağı ise;

Ana Ortaklık Şirket, 31 Aralık 2015 tarihinde sona eren hesap döneminde hissesini edindiği bağlı ortaklığının finansal tablolarına ait detay bilgilere ulaşamamış ve bazı önemli varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini belirleyememiş böylece bağlı ortaklığın finansal tablolarını konsolide edememiştir. Türkiye Muhasebe Standartları gereği, bağlı ortaklığa ait tüm hisselerin Ana Ortaklık Şirket tarafından kontrol edilmesinden dolayı, ilgili bağlı ortaklığın ilişikteki finansal tablolara konsolide edilmesi gerekmektedir.

31Aralık 2015 tarihi itibariyle banka mevduatlarının %52'si, ticari borçların %100'ü, verilen iş avanslarının %100'ü, diğer alacakların %100'ü için üçüncü kişilerden mutabakat temin edilememiş, bundan dolayı da tutarların varlığı ve tutarlar nedeniyle oluşabilecek taahhüt ve yükümlülükler konusunda herhangi bir tespitle bulunamadıklarını ayrıca denetçi, finans ve muhasebe departmanlarında, Grup'un faaliyetlerinin verimliliğini ve etkinliğini arttıracabilecek düzeyde iç kontrol sistemi olmadığını belirtmiştir.

Denetçi, şirketin 31 Aralık 2015 tarihi itibariyle finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışını TMS' ye uygun olarak doğru ve gerçeğe uygun bir görünüm sağlamadığını raporunda belirtmiştir.

-Mensa Sınai Ticari ve Mali Yatırımlar Anonim Şirketi'nin 2010 yılından 2015 yılına kadar bağımsız denetim raporları incelendi ve şartlı görüş verilenler dikkate alınmıştır. 2010 yılındaki şartlı görüşün dayanağı;

Bankadan alınan 17.02.2011 tarihli 31 Aralık 2010 tarihine ilişkin doğrulama yazısında şirketin anapara borcu ile, şirket kayıtlarında bankaya olan kredi borcu tutarı birbirini tutmamaktadır ve dolayısıyla şirket kayıtları ile banka kayıtları arasında fark meydana gelmiştir. Bu farkın en önemli sebebi olarak denetçi, 31 Aralık 2010 tarihi itibariyle tahakkuk ettirilmesi gereken tutarın faiz+ BSMV giderinin şirket kayıtlarına yansıtılmayarak, ödemelerin hepsinin şirket kayıtlarında anapara bakiyesine mahsup edildiğini belirtmiştir. 2011 yılının bağımsız denetim raporunda ise, düzeltme kaydı yapıldığı belirtilmiştir. Şirket, bankadan gelen doğrulama yazısına istinaden kendi kayıtlarında düzeltme yaparak dövizli borcunu TL olarak kayıtlarda düzeltmiş, tutarı finansal gider olarak kayıtlara almıştır.

2010 yılındaki bağımsız denetim raporunda şirketin diğer borçlar kaleminde başka şirketlere olan vadesi geçmiş borçlarından oluşmaktadır. Borçlar için bilanço tarihi itibariyle kurumlar ile mutabakat sağlanamamıştır. Böylece denetçi, şirket kayıtlarının güncel değerleri ifade etmediğini raporunda belirtmiştir.

2014 yılında ise, Grup 'un Yatırım Finansal Kiralamaya vadesi geçmiş borcu olup, finansal kiralama şirketi tarafından gönderilen mutabakat yazısında borç tutarının farklı olduğu görülmüştür. İlişikteki finansal tablolarda mutabakatsızlıktan kaynaklanan düzeltme kaydı atılmadığı görülmüştür.

-Hitit Holding Anonim Şirketinin 01.01-31.12 2014 hesap dönemine ait bağımsız denetim raporunda denetçi şirketin finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışlarını, TMS' ye uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde sunmadığını belirterek olumsuz görüş vermiştir. Olumsuz görüş vermesinin nedenleri ise;

Grup'un yazılı bir iç denetim yöntemi ve iç denetim ile yetiştirilmiş çalışanı bulunmamaktadır. Grup çalışanlarının birçoğu feshetmiştir ve bundan dolayı iç kontrol eksikliği ile karşı karşıya kalınması mümkündür.

Holding'in iştiraklerinden olan şirketin 11.341.267 TL tutarında stoku görülürken, denetim tarihinde yapılan stok sayımı ile kesilen faturaların incelenmesi sonucunda bu stokların 7.526.526TL karşılıksız olduğu tespit edilmiştir.

Raporda dikkat çekilen kısımlardan biri de 2012 ve 2013 hesap döneminde konsolide finansal tablo ve raporların gerçeği yansıtmadığı, yine 2012 ve 2013 hesap döneminde şirket bağlı ortaklıkları ve iştiraklerinin, kayıtlarda muhasebe hilesi yaptığı ve gerçeği yansıtmayan hesap açıldığı, ilişkili taraf lehine şirket varlıklarının azaltıldığı tespit edilmiştir.

-Artı Yatırım Holding Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları 31 Aralık 2014 ve 31 Aralık 2015 tarihlerindeki bağımsız denetim raporlarında şartlı görüş verilmiştir. Şartlı görüşün dayanakları;

Grup ekli konsolide finansal tablolarda 31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla 1.083.823TL, 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla de 2.131.857 TL tutarında ertelenmiş vergi varlığını ileriye dönük kârlılık beklentileri nedeniyle muhasebe kayıtlarına almıştır. Ancak denetçi yaptığı değerlendirme sonucunda, Grup'un bu ertelenmiş vergi varlığından yararlanmasına imkan verecek düzeyde mali kârı gerekli olan zaman dilimi içinde elde etmesine yönelik belirsizlikler olduğunu belirtmiştir. Eğer Grup ertelenmiş vergi varlığını kayıtlara almasaydı, 2015 tarihinde toplam ertelenmiş vergi varlığı 2.131.857 TL (31Aralık 2014: 1.083.823 TL) tutarında artacak, net dönem zararı ve birikmiş zararlar da artacaktır.

Grup'un bağlı ortaklığı 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla çeşitli alacaklardan vadesi 1 yılı geçmiş alacağı bulunmaktadır. Tahsilatı belirsiz olan alacaklar için Grup yönetimi ekli konsolide finansal tablolarda karşılık ayırmadığı tespit edilmiştir. Denetçi, bu alacakların

bilanço tarihi itibariyle kayıtlı değerini yansıttığına dair yeterli kanıt elde edemediğini belirtmiştir.

-Türkiye İmar Bankasının iflasına neden olan, yapılan incelemeler sonucunda tespit edilen usulsüzlükler ise şu şekildedir;

25 Haziran 2003 tarihinde TCMB' ye resmi olarak bildirilmiş olması gereken tasarruf mevduatı tutarı ile, Temmuz 2003 itibariyle denetim sonuçları ile tespit edilen tasarruf mevduatı tutarı farklıdır. Yani İmar Bankasında çift kayıt tutulmuştur ve mevduatın çoğu finansal tablolarda gösterilmemiştir.

3 Temmuz 2003 tarihi itibariyle tümü nakit karşılıklı, bankanın gayrinakdi kredilerinin %99'u Uzan Grubuna kullanılmıştır. Uzan Grubuna dahil kişi ve kuruluşlar adına yurtdışına yapılan havalelerin büyük kısmı, şirketlerin mevduat hesaplarından karşılanmamış, bir takım muhasebe hileleri yapılarak banka kaynaklarından finanse edilmiştir. Havalelerde gönderici kısmı boş bırakılmıştır. Kullanılan krediler geri ödenmemiş ancak bazı hileli yöntemlerle ödenmiş gibi gösterilmiştir.

30 Haziran 2003 itibariyle, DİBS portföyü 15 milyar olan bankanın DİBS satışı yapıyor gibi göstererek müşterilerden para topladığı ortaya çıkmıştır. Buradaki işlem hacmi, muavin kayıtları silmede kullanılan bir yazılım programıyla saklı tutulmuştur. Şubelerde hiçbir fiş veya belge tutulmamıştır. İmzalı fişler emanet menkul değerler hesabına yansıtılmıştır ve BİST'e tescil ettirilmiştir. Fakat 3 Temmuz 2003 tarihi itibariyle BİST'e satışı yapılan DİBS'lerin de bankada bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

İmar Bankası bir bilgisayar programını kullanarak ödenecek vergiler ters kayıt yapılarak az gösterilmiştir. Müşterilerden yapılan gelir vergisi stopaj kesintilerinin bir kısmı maliyeye ödenmiştir. 2003 yılının hesaplamalarında, bankaca vergi dairelerine beyan edilmeyerek devletten gizlenen tutarın olduğu belirlenmiştir.

İç denetim ve iç kontrolün etkin olmaması, dış denetimin yapılan usulsüzlükleri tam olarak tespit edememiş olması, üst yönetimin görevini suiistimal etmesi bankada karşılaşılan durumlardan bazılarıdır. 19 Şubat 2004 tarihinde 7.5 milyon TL üzerinde İmar Bankası'nın iflası talep edilmiştir. 8 Haziran 2005'de iflasa karar verilmiştir.

SONUÇ

Günümüzde, her alanda çok hızlı ve büyük değişiklikler toplumlari, işletmeleri, devleti etkilemektedir. Bu gelişen dünyada işletmeler varlıklarını devam ettirebilmek için çaba sarf etmektedirler. Kaynaklarını etkin ve verimli kullanmak, ürünlerini ve hizmetlerini geliştirmek zorundadırlar. Artık rekabetinde çok sert olduğu günümüzde, işletmelerin karşılaştıkları sorunlar yalnızca rakipler, yeni kanunlar ve düzenlemeler, toplum yapısına uyum sağlama değil, aynı zamanda yakınlarında olsa bile çok geç fark edilen, bazen de fark edilmeyen şirket içi hilelerle de karşılaşmaktadır.

Hata ve hile kavramı birbirinden farklı anlamlara sahiptir. Muhasebe hataları, yasal mevzuata, kanunlara ve GKGMİ'ne aykırı olmakla birlikte, kasıt unsuru bulunmamasıdır. Muhasebe hilesi ise, kasıtlı olarak kanunsuz ve haksız kazanç elde ederek kandırmaya yöneliktir. Teorik açıdan tanımı yapılarak hata ve hileyi kolay ayırt etmek mümkün fakat uygulamada birbirinden ayırmak zordur.

İşletmede yapılan muhasebe hileleri büyük problem haline gelmektedir. Muhasebede meydana gelen hata ve hileler işletme ilgililerinin yanıltıcı kararlar alıp vermelerine yol açmakta, ülke ekonomisini olumsuz etkilemekte, ayrıca muhasebe mesleğine karşı güveni sarsmaktadır.

İşletmede hile yapanların amaçları, ya işletmenin durumunu daha iyi göstermek ya da işletmeyi kötü göstermektir. Bu hileli işlemlerden zarar görenler devlet, ortaklar, alıcılar, borç verenler ve hatta işletmenin kendisi olmaktadır. İşletme yönetimi tarafından yapılan hilelerin nedenleri, vergi kaçırma düşüncesi içinde olmak, daha az kâr dağıtmak istemesi, yolsuzlukları gizlemek istemesi, rekabete dayanan baskılar karşısında karşı karşıya kalmaları şeklinde sıralanabilmektedir.

Denetçilerin hileleri bulmasında, yararlanacağı kanıtların zaman ve bulunduğu yer açısından değerlendirmelidir. Denetçi, hile olayını incelerken ortaya attığı hileli işlemi desteklemek için geçmiş yıllardaki verilerden kanıt toplamak istemez ise, geçmiş yıllarda meydana gelen hilelerin bulunması zor olabilmektedir. Denetçi hilenin nasıl olduğunu ve miktarını bulabilmesi için hilenin gerçekleştiği işletme dışında da incelemeler yapmalıdır. Üçüncü kişilerle yazışarak bilgilerin doğru olup olmadığı yoluna gidebilir. İşletme kayıtlarında bulunmayan hileli işlemlerin tespitinde ise, kayıtlı olmayan varlıkların neler

olabileceğine dair tahmin yürütmeli ve gerçekten hile meydana gelmiş işe, hilenin ortaya çıkarılması için denetim prosedürlerine başlanmalıdır.

İşletme ile ilgili çeşitli kararlar almak durumunda olan kişilerin ihtiyaç duyduğu bilgilerin kendilerine iletilmesi, işletmenin finansal tabloları sayesinde olabilmektedir. İşletmelerle ilgili doğru kararlar alabilmesi için kendisine sunulan verilerin doğru, dürüst, şeffaf biçimde yanlışlıklar olmayarak hazırlanması ve sunulması önem taşımaktadır.

BİST de kayıtlı şirketlerin bağımsız denetim raporları incelendiğinde bazı hata ve hilelerle karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Yapılan işlemlerde şahsi hesaba para aktarıldığı görülmüştür. Bunun içinde internet bankacılığı kullanılarak yapılmış, belgelere dayanmayan EFT ve havale işlemleri sonucunda hesaplara para geçirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu durum farklı muhasebe hesaplarında izlenmiştir. Başka bir şirkette kayıtlarda muhasebe hilesi yapılmış ve gerçeği yansıtmayan hesapların açıldığı görülmüştü. Karşılaşılan hatalar ise; kasa hesabında yapılan hata meydana gelmiştir. Şirket kayıtları ile banka kayıtları arasında uyuşmayan tutarlar görülmekte, bu hatadan dolayı düzeltme kaydı yapılmıştır. Şirketin diğer borçlar kaleminde başka şirkete vadesi geçmiş borcu bulunmakta ve bu borca ilişkin kurumlar ile mutabakat sağlanamamıştır. Böylece kayıtlar güncel değerini ifade etmemektedir. Yine aynı durum başka bir şirketin raporunda mutabakatın sağlamadığı ve iç kontrol sisteminin olmadığını belirtmiş, böylece Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak doğru ve gerçeğe uygun bir görünüm sağlamadığı görülmüştür.

ABD de ortaya çıkan Enron olayı ile Uzan grubunda ortaya çıkan yolsuzluk skandalı arasında benzerlik vardır. İki olayda da, grup şirketlerin ortakları olan yöneticiler tarafından kârlılığını ve mali durumunu olduğundan iyi göstererek kendi çıkarları için kullanmışlardır. Bunları ortaya çıkaran bağımsız denetçilerde, uygunsuz yapılan bu işlemleri görmezlikten gelmiştir.

Türkiye de gerçekleşen banka yolsuzluğu incelendiğinde, çift kayıt tutulması, kişi ve kuruluşlar adına havalelerin büyük çoğunluğunun şirket mevduat hesaplarından karşılanmayarak, muhasebe hileleri ile banka kayıtlarında finanse edilmesi, kredilerin geri ödenmeyerek hileli yöntemlerle ödenmiş gibi gösterilmesi, DİBS satışı yapıyor gibi göstererek müşterilerden para toplanması, şubelerde hiçbir fiş ve belge tutulmaması, BİST'e satışı yapılan DİBS'lerin de bankada bulunmaması, bilgisayar programını

kullanarak ödenecek vergiler ters kayıt yapılarak düşük gösterilmesi, böylece devletten gizlenen tutarların olduğu ortaya çıkmıştır. İç kontrolün etkin olmaması, denetimde yapılan usulsüzlükleri tam olarak tespit etmemesi, üst yönetimin görevini suiistimal etmesi bankada karşılaşılan durumlardandır.

İlgili kurumlar ve kişiler tarafından muhasebe hilelerinin özenle üzerinde durulması gerekmektedir. Muhasebe hilelerinin engellenmesi veya ortaya çıkarılması bakımından önlemler alınması için kullanılan yöntemlerin ve hilelere başvurma amaçlarının analiz edilmesi gerekmektedir.

İşletmede hileyi ortaya çıkarma ve gelecekte hileyi önlemeye yönelik önlemler alma unsurlarının içinde etkin iç kontrol oluşturulması gelmektedir. Yapılan araştırmalarda hile eylemlerinin birçoğu iç kontrolün olmaması ya da etkin işlenmemesinden dolayı meydana geldiği tespit edilmiştir. İç kontrol sistemleri hilelerin önlenmesine yönelik düzenlenmelidir. Etkin bir iç kontrol sistemi işletmenin varlıklarını koruduğu gibi, işletmenin amaçlarına ulaşmasına da yardımcı olmaktadır.

Tüm dünyada hile şirketlere, toplumlara, devlete büyük zararlar vererek kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasını önlemektedir. Hileler konusunda gelişen teknolojinin de yardımıyla bilgi ağı oluşturulmalı, kişiler, işletmeler ve devlet birbirine yardımcı olmalı ve hilelerin ortadan kaldırılması her ne kadar tamamen mümkün olmasa da en aza indirilmesine gayret edilmelidir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, N., ve Tenker, N. 2010. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri. Ankara: Gazi Kitabevi.

Arnold, B., ve Lange, P. 2004. Enron: An Examination of Agency Problems. *Critical Perspectives on Accounting*, 15(6): 751-765.

Avşarlıgil, N. 2010. Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri ve Beneish Modeli İle Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Isparta.

Aytekin, S., Sezgin, H., ve Yalçın, M. 2015. Uygulamacıların Muhasebede Hata ve Hileler İle Hile Belirteçlerine Yönelik Yaklaşımları: Balıkesir İli Örneği. *Muhasebe ve Denerime Bakış*, 14(44): 69-89.

Bayraktar, A. 2007. Türkiye’de Muhasebe Hileleri Tarihi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Bayraktaroğlu, H. 2016. İşletmelerde Muhasebe Hata ve Hilenin Önlenmesine Etkin İç Denetimin Rolü ve Önemi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(1): 185-214.

Bierstaker, J. L., Brody, R.G., ve Pacini, C. 2006. Accountants' Perceptions Regarding Fraud Detection and Prevention Methods. *Managerial Auditing Journal*, 21(5): 520-535.

Bozkurt, N. 2011. İşletmelerin Kara Deliği Hile Çalışan Hileleri. İstanbul: Alfa Yayınları.

Bulca, H., ve Yeşil, T. 2014. Bağımsız Denetim Standartlarının Muhasebede Hile Kavramına Yaklaşımı. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2): 47-58.

Bunger, O.C., ve Dumitrescu, A.C.2009. Detecting and Reporting the Frauds and Errors By The Auditor. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 11(1): 117-125.

Chambers, N. 2004. Sermaye Piyasalarında Manipülasyon ve İMKB’deki Örnekleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*: 62-72.

Coenen, T. L. 2009. *Expert Fraud Investigation A Step-By-Step Guide*.Canada.

Çelik, A. 2007. Stok Hileleri ve Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Niğde.

Çelik, T. 2010. Muhasebe Hata ve Hileler İle İlgili Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı, Niğde.

Çubukcu, S. 2009. Muhasebe Hilelerini Ortaya Çıkarmada Benford Modeli'nin İlk İki Basamak Yaklaşımı İle Kullanılması. MÖDAV, 11(3): 113-142.

Dağlar, H. 2012. İşletmelerin Muhasebe Departmanlarında Hata ve Hileleri Önlemeye Yönelik İç Kontrol Sisteminin Oluşturulması: Bir Vaka Çalışması. MÖDAV, 14(3): 129-155.

Demir, Ş. 2014. Muhasebe Hataları ve Hileleri İle Bunlara Dair Yaptırımların Yasal Mevzuat Kapsamında Değerlendirilmesi. MÖDAV, 16(1): 169-193.

Diñç, Y., ve Cengiz , S. 2014. Muhasebe Denetiminde Hata ve Hilenin Denetçi Etiği Açısından İncelenmesi: Enron Skandalı Örneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1): 221-236.

Dönmez, A., ve Çavuşoğlu, K. 2015. Hilelerin Ortaya Çıkarılması Bakımından Denetim İle Adli Muhasebenin Karşılaştırılması. Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, 1(3): 34-67.

Dumanoğlu, S. 2005. Hata ve Hile Ayrımı: Hile Denetimi. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 20(1): 347-358.

Elitaş, C. 2014. Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Muhasebenin Genel Kabul Görmüş Temel Kavramları Açısından Durumu. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 16(3): 113-126.

Genç, G. 2009. Hileli Finansal Raporlama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, İstanbul.

Golden, T. W., Skalak, S. L., ve Clayton M. M. 2006. a Guide to Forensic Accounting Investigation. USA: John Wiley&Sons.

Gökay, Y. 1994. İşletmelerde Vergi Denetimi. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Gökgöz, A. 2012. TMS 8: Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardına İlişkin Muhasebe Uygulamaları. MÖDAV, 14(4): 151-173.

Gönen, S., ve Rasgen, M. 2016. Hile Denetiminde Benford Yasası: Borsa İstanbul Örneği. Uluslar arası Ticaret, Finans ve Lojistik Dergisi, 1(1): 93-113.

Güredin, E. 2010. Denetim ve Güvence Hizmetleri. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Hatunoğlu, Z., Koca, N., ve Kılılı, M. 2012. İç Kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(20): 169-189.

Healy, P.M., ve Palepu, K.G. 2003. The Fall of Enron. Journal of Economic Perspectives, 17(2): 3-26.

Hesap Uzmanları Derneği. 2004. Denetim İlke ve Esasları. İstanbul.

İşgüden, B., ve Çabuk, A. 2006. Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerindeki Etkileri. Sosyal Bilimler Dergisi, 9(16): 59-86.

Kandemir, C., ve Kandemir, Ş. 2012. Muhasebe Hilelerini Önlemede Çözüm Yolu Olarak Kullanılacak Stratejilerin Bileşenleri. Mali Çözüm Dergisi, 15-41.

Karabınar, S., ve Akyel, N. 2009. Hileler ve Muhasebe Denetimindeki Yeri. Uluslar arası Balkanlarda Tarih ve Kültür Kongresi. 691-704.

Koca, N. 2010. Muhasebe Denetiminde İç Kontrolün Hata ve Hileleri Önlemedeki Rolü ve Bir Alan Çalışması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.

Kocameşe, M., ve Güçlü, F.C. 2015. Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkartılmasında Benford Kanunu ve Rakamsal Analiz Yönteminin Kullanımı. 1-20.

Krishnan, G.V., ve Parsons L.M. 2008. Getting To The Bottom Line: An Exploration of Gender and Earnings Quality. Journal of Business Ethics, 78(1-2): 65-76.

Küçük, İ. 2008. Finansal Raporlamada Hile-Manipülasyonlar ve Önlenmesi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, İstanbul.

- Mengi, B. T. 2013. Hileli Finansal Raporlama. İstanbul: Beta Yayın.
- MuhasebeTR Yayın Kurulu. 2013. Vergi ve Muhasebe’de En Çok Yapılan Hatalar ve Çözüm Yolları Rehberi.
- Mulford, C.W., ve Comiskey, E. E. 2002. The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices. Canada.
- Nazlıoğlu, B., ve Özerhan, Y. 2012. Fraudulent Financial Reporting (FFR) Detection: A Perspective From Turkey. *World of Accounting Science*, 14(2): 99-114.
- Ocak, M., ve Güçlü, F.C. 2014. Muhasebe Manipülasyonu: Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kâr ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve. *Uluslar arası Alanda İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(3): 123-135.
- O’Gara, J.D. 2004. Corporate Fraud: Case Studies in Detection and Prevention. John Wiley & Sons.
- Okay, S. 2011. Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İrdelenmesi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Özyürek, H. 2012. Muhasebe Meslek Mensuplarının Taşınması Gereken Nitelikler. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 139-148.
- Selimoğlu, S.K., Özbirecikli, M., Uzay, Ş., Kurt, G., Alagöz, A., ve Yanık, S. 2014. Muhasebe Denetimi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sevilengül, O. 2011. Genel Muhasebe. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Schilit, H. 2002. Financial Shenanigans. USA: McGraw-Hill.
- Sims, R.R., ve Brinkmann, J. 2003. Enron Ethic’s (Or: Culture Matters Moro than Codes). *Journal of Business Ethics*, 45(3): 243-256.
- Stolowy, H., ve Breton, G. 2003. Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework. *Review of Accounting and Finance*, 3(1): 5-92.
- Şavlı, T. 2014. Uluslararası / Türkiye Finansal Raporlama Standartları. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Tanç, A. 2004. Muhasebede Yapılan Yolsuzluklar ve Hileli Finansal Raporlama: VAK'A Analizleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Tanç, Ş. G. 2015. Kurumsal Yönetim Uygulamaları Kapsamında Etik Kurallar: Borsa İstanbul'da Faaliyet Gösteren Şirketler Üzerinde Bir Araştırma. Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, 1(3): 1-16.

Tetik, N. 1997. Muhasebenin Temel Kavramları ve Mali Tablolar İlkelerinin Yönetim Muhasebesi Açısından Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2: 147-160.

Tonge, A., Greer, L., ve Lawton, A. 2003. The Enron Story: You Can Fool Some of the People Some of The Time. Business Ethics A European Review, 12(1): 4-22.

Varıcı, İ., ve Er, B. 2013. Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulaması. Ege Akademik Bakış, 13(1): 43-52.

Yardımcıoğlu, M., Koca, N., Günay, Y., ve Kocamaz, H. 2014. Yolsuzluk, Muhasebe Hileleri ve Örnekleri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(4): 171-188.

Yıldız, E., ve Başkan, T. 2014. Muhasebe Hilelerinin Önlenmesinde Kullanılan Araçlar: BİST Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (62): 1-18.

Yükçü, S., ve Gönen, S. 2012. Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerindeki Değişiklikler ve Hatalar Standardına İlişkin Uygulama Önerileri. Mali Çözüm Dergisi, (114): 17-35.

Zack, G. M. 2013. Financial Statement Fraud Strategies For Detection and Investigation.

ÖZGEÇMİŞ

1991 Ağustos ayında Ankara’da doğdu. İlkokulu, Yüce Kolejinde okudu. Ortaokulu, Mehmet Nazif Günal İlk Öğretim okulunda tamamladı. Liseyi, Tınaztepe Lisesinde okudu. Başkent Üniversitesi Muhasebe ve Finansal Yönetim bölümünü bölüm birinciliği ile tamamladıktan sonra 2014 yılında Başkent Üniversitesi Muhasebe Finans bölümünde yüksek lisansını başlattı. Borsa İstanbul’da 2 haftalık staj, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nda 1 haftalık staj, Sermaye Piyasası Kurulu’nda 1 haftalık staj, Mali müşavir ofisinde 1 aylık staj, Güncel Bağımsız Denetim Danışmanlık ve YMM A.Ş. de 4 aylık stajını tamamladı.

Sultan Ezgi AKALIN

İletişim: ezgi.ezgi@hotmail.com